

Niu Tireni Nga Korero o Te Hui o Te Whakakotahitanga, I Tu Ki Pakirikiri Turanga

10 a.m.

Turanga, Aperira 12, 1894.

Konga Korero enei ote Hui ate Paremata ote Iwi Maori o Aotearoa mete Waipounamu, i tu ki Pakirikiri waahi o Turanga i te 12 Aperira, 1894.

Kote ra tenei i Whakapuaretia ai te Whare, Na HENAEE TOMOANA i whakapuare.

Ka tu ka whakapuaki i taana whai-korero ka mea:—

E mohio ana hoki koutou kite tangata mana tenei whare e whakapuare. Otira, Kua mate a ia, a, e mihi ana ahau e pouri ana e aroha ana ki a ia.

Otira, e mea ana ahau me nuku te whare mo etahi atu rangi, e hara ite mea mo te matenga o HETA Te HAARA. Otira, ma koutou e Motini mai he ra hei puaretanga mo to tatou Whare.

Wi Pere.

Ka tu ka mea:—

E hiahia ana ahau me nuku te whare mo ate Turei te tekauma-whitu onga ra o Aperira, 1894. A, e mihi ana hoki ahau kia.

HETA TE HAAEA, ngaro noa ia i runga i toona nohoanga.

Wiremu Katene

Ka tu ka mea:—E tautoko ana ahau i ta [unclear: Wi] nei, me nuku te whare mo ate 17 onga ra o [unclear: Aperira]

He mea tuku te pooti mo te Ae! mo te Kahore! Heoi, riro ana ki tenei me nuku te whare mo a te 17 o Aperira, 1894.

No konei. Ka tu ake a WIREMU KATENE ka timata inga korero mo te PIRIMIA PAKEHA.

Katu ka mea:—

E mea an a ahau mo te hui mo te PIRIMIA me waiho noa atu ratou.

Henare Tomoana.

Ko te take o te tono mai ate Pirimia ki nga Maori kia haere atu: "Kia rongu ratou i nga korero mo nga WHENUA MAORI," e tono ana kia noho nga Pakeha ki nga Whenua Maori, a, e tika ana me haere nga Maori ki reira kia rongu i aua korero.

Wiremu Katene.

Ka tu ka mea:

Ka unuhia mai taku korero i whakapuaki ake nei, engari, e mea ana ahau, ko te Tumuaki tonu e haere.

Panapa.

Kei te tautoko ahau i ta te MEMA HONORE e mea nei ko te TUMUAKI tonu ano e haere, ko HKNARE TOMOANA. Me tetahi hoki o matou e mea ana ahau ko TIMI WAATA RIMINI to matou e haere,

Wi Pere.

Ka tu ka whakaatu ki nga MEMA, ko te tono nei na te RIIHI, Kia haere atu Kia rongu i te [unclear: tuate] mo ratou, a, Kia Karo hoki i aua [unclear: mate]. Whakaetia ana taua tono ate RIIHI e nga Pakeha o Konei mo haere Kia rongu, TUARUA, me mau mai te PIRIMIA ki konei.

Henare Tomoana.

E penei ana ahau me haere a:—
Te Arawa, Te Whanau Apanui, Ngapuhi

hei whakarongo, me etahi hoki onga Rangatira o Turanga nei.

Timi Waata.

[unclear: aitoko] ana ahau i ta te Tumuaki e ki nei, me haere. [unclear: onei] ka mutu nga korero o tenei ra.

Kua Paahitia.

10 a.m
Turanga, Aperira 17, 1894.

Te huihuinga tuatahi ote Paremata tuatoru ote Kotahitanga ote Iwi Maori, o [UNCLEAR: AOTEAROA] mete. WAIPOUNAMU, i tu ki Pakirikiri, waahi o Turanga, i whakatuwheratia tuaruatia ete HONORE PIKA, HENARE TOMOANA. I whakapuaki hoki ia i tenei whaikorero. Enga RANGATIRA ote RUNANGA ARIKI, me nga RANGATIRA ote RUNANGA o RARO tena koutou. E kea ana ahau ite mea kua kite ia koutou e huihui ana i roto i tenei Paremata e rua kua pahure atu. E mihi ana hoki ahau ki to tatou hoa Kia HETA TE HAARA, kua mate atu ia ite tahi onga ra o tenei marama. Ite mea koia ra ka hoki te tangata maana e whakatuwhera tenei Paremata i tenei ra, heoi, na toona matenga, ka [unclear: kiia] maka e whakatuwhera tenei Paremata i tenei ra nui atu tooku pouri mo toona matenga, e mohio ana ahau, kei te pouri ano hoki koutou penei me tooku pouri mo toona matenga. Heoi, ete Iwi me penei te kupu, kua whiti atu ia ite mate kite ora. Enga Rangatira ote RUNANGA ARIKI, me nga RANGATIRA ote RUNANGA o RARO, ka whai kupu atu ahau kia koutou, kia kaha ki te mahi, Ki te whakahaere i tenei kotahitanga kia oti, kia puta he ora mo te Iwi Maori.

Tuatahi.

Ko nga Pukapuka me nga mahi katoa a to tatou Paremata tuarua ite Waipatu, kihai nei i puta ite tau kua pahure nei, he raruraru no nga whakaritenga kite Perehi, kia "Huia," otira kei te takoto pai aua mahi, tera ano ka Perehitia i muri o tenei Paremata. Tera ano ka whakaaturia kia koutou te ahua onga moni i whakatakotoria nei e koutou enga Rangatira Kinga ringaringa ote Kananatawga ote kotahitanga. Enga Rangatira ote Runanga whiriwhiri, ka whakatakotoria i io koutou aroaro te Pire tono ite mana ote Iwi Maori:—mete Pire arai ite hoko whenua mete Mokete ate Pakeha Kite Maori. Ka whakatakotoria ano hoki ki o koutou aroaro te Pire whakatika i te ture kohi moni anga komiti ote kotahitanga i runga i nga motu e rua nei me era atu motu e tata ana ki enei. Ka whakatakotoria atu ano hoki kio koutou aroaro te Pire whakamana inga komiti, mo ia mahi, mo ia mahi ate kotahitanga i runga inga motu e rua nei. E tono atu ana ahau kia ata whiriwhiria e koutou enei mea katoa, kia puta ai he pai he ora mo [unclear: ie] Iwi Maori o Aotearoa mete Waipounamu. Ma te atua tata e manaaki e tiaki.

11 a.m. Ka noho ano te whare i tenei wa te 11 onga haor a te 17 o Aperira, 1894

Henare Tomoana.

He mea panui te whai-korero mete mihi mo nga ote Runanga Ariki, kua tae mai nei ki Turanga i tenei ra. Ka mutu te Panui ate Pika, ka mea ia—Ko nga tikanga enei mo tenei Paremata hei mahi ma tatou, kaore i rite

ite noho wehewehe onga MEMA me nga MINITA, na reira ma koutou e ata kimi he ritenga. No te mea i rite nga tangata o tera tau mo te pooti, a, i ki te PIRIMIA i reira, mana e whakatu he mema, hei [unclear: rewhi] mo etahi onga Mema o ngaro ana. Otira ko te Ture e mea ana, kia toru tau ka hinga, engari, mo nga mema e mutu ana me tuku reta mai ia ki te kawanatanga, a ko te whai-korero tenei ato Pirimia ite Waipatu. Irongo ahau kua pootitia etahi onga Mema hei riiwhi mo etahi onga Mema i noho atu, otire, mehemea he reta kei aua Mema, me homai. TUATAHI Konga Mema kahore ano ratou i oatinoa, me oati ratou aiane. TUARUA ko nga korero ote Panui ote whai-korero. TUATORU Ma nga Minita ote Kawanatangnga, te korero,

Raniera Wharerau.

Ko maua ko TIMOTI WHIUA nga MINITA ote Kawanatanga, kei konei inaianei, a, e mihi ana ahau ki nga HONORE MEMA, mete whakaminenga Rangatira kua tae mai nei, e pouri ana ahau mo te ngaro o etahi o nga Minita, a, kahore hoki ahau e mohio ki nga take i kore ai ratou e tae mai, engari, to tatou Pirimia, e tika ana i runga i te matenga o toona Hoa Wahine otira, i whai kupu mai ia ki ahau, kia maua ko tetahi ouga Mema Honore o Ngapuhi nei, kia maia, kia kaha, ki te mahi Heoi, kua puare nei inaianei. Konga mahi katoa, ote hui ite Waipatu, e kore e taea inaianei, i runga ite ngaro ote Kawanatanga. Otira, i mahi ahau i nga Pukapuka katoa ite timatanga, mai ote mahi a Ngapuhi, i te Tiriti o Waitangi, kia perehitia, a kahore i kitea e ahau, na te Pirimia ahau i tono. Kia huihui enei pukapuka. Ko tenei puaretanga e puare ana ki runga i nga tikanga i Panuitia. A, ki taku whakaaro, me tatari atu ano te Pirimia me nga Minita ote Kawanatanga, Ko nga Mema o Ngapuhi i noho atu ko o ratou riiwhi kei konei inaianei, me a ratou reta Rihaina i o ratou ingoa, a he mea tika me oati ratou aiane, ko nga Pire katoa, kia tae mai te Kawanatanga ka tika kia mahia.

Wi Pere.

E rua reta kai ahau nei inaianei, mo etahi onga Mema o Turanga, i ngaro atu, kei konei o raua riiwhi inaianei.

Heemi Te Tupara.

E mea ana ahau me panui nga ingoa onga Mema, [unclear: kua] tae ki konei inaianei.

Honore Pika.

Ka whakaaetia, Ko nga ingoa enei onga Mema. Ko etahi enei onga mema i tae ki te hui ote Waipatu i tera tau.

Wiremu Katene.

Ko ahau tetahi onga Mema i te ite pooti, a, kahore i tae ki te hui ote Waipatu, ite raruraru.

Ngakuru Pana.

He riiwhi ahau no Paraki Te Waru.

R. Wharerau.

Kua Rihaina a PARAKI TE WARU i tona ingoa, a, i tukua mai e ahau te whakaatu ki te PIRIMIA, a, i tae ake tana reta ki ahau ko NGAKURU PANA raua ko Wiremu Katene me oati raua aiane.

Peri Paraihe.

He riiwhi ahau no RUKA TE HURU, ko tana Rihaina, kua tae mai kite PIRIMIA.

Honore Pika,

Ka whakaaetia, no reira, ka oatitia enei tangata hei mema mo te Paremata Maori. Wiremu Katene, Ngakura Pana, Peri Paraihe Kerei. Ka haina [unclear: rrtou] i o ratou ingoa. Ki roto ite pukapuka i mua ite aroaro ote Pika, me ona hoa Mema ote Kawanatanga Maori.

Timi Waata.

I pootitia ahau i te tuatahi, kahore i tae mai, a, kahore ano i oatitia, ko ahau, ko Te Tupara, HIRAMA, Timi Waata, Tupara, HIRAMA. Ko nga tangata enei ote Arawa Ka oatitia hei Mema mo te Kotahitanga ka haina i o matou ingoa ite aroaro ote HONORE PIKA Ka uru hei mema mo te Runanga o Raro ote Kotahitanga.

Wi Pere.

Na Nepia raua ko Pita enei reta he whakaatu mai i tona nohoanga atu, a, ko—Hoani Ruru. Heemi Waaka. Nga riiwhi enei o Nepia raua ko Pita. A, e penei atu ana ahau, me hanga marie mai ranei he Pire mo ratou me oati ranei, kei a koe te ritenga.

Timoti Whiua.

E pai ana nga tangata kua korero mai nei a Wi Pere.

Hone.

He riiwhi ahau no HOANI kua mate ia, no te Pooti tuarua ka mate a HOANI NGARARA.

Honore Pika.

[unclear: Me] waiho atu tena ma koutou e whiriwhiri, ka mau mai ai ki konei. Ko nga tangata e korerotia mai nei e WI PERE, kei nga Mema nei te ritenga.

Wi Pere.

Kati ra, ma matou raua e pooti mai, a, ka mau mai ai ki konei.

R. Wharerau.

He take nui tenei, a e tika ana me Rihaina nga mema, e mutu ana kite mahi, a ka pooti mai i etahi riiwhi mo aua Mema, otira ko nga ture katoa ote Paremata Maori nei, kei te PIRIMIA atu ano.

Hira Paea

Kia ora te HONORE PIKA me nga Mema, onga Whare e rua, me nga Rangatira katoa o tenei Whakaminenga, a, he ahua ranei e raruraru ana no ta tatou mahi ahau i tu ake ai, no te mea, kei te ngaro te PIRIMIA me nga Mema, me nga mea katoa ki aia. No reira, e penei ana ahau, ara, e tautoko ana ahau kite kupu a WI PERE kia [unclear: mana] nga tikanga, kia awe te mahi.

Honore Pika

Ka nekhia te Whare.2 p.m.

Ka puare ano te Whare i tenei taima, te 2 karaka ite ahiahi o te 17 Aperira, 1891.

Honore Pika.

Ka patai ahau ki nga Mema Honore, mehemea e pehea ana a koutou whakaaro mo nga mema, ara [unclear: mo] te TUMUAKI mo te Whare Ariki, ite mea, kei te ngaro atu te Kawanatanga tuatahi, A e pehea ana [unclear: hoki] te tikanga mo nga Mema hou—nei.

Paratene.

E mea ana ahau, kua ingoa ke tetahi o aua Mema [unclear: i] roto ite Kawanatanga tawhito, a e hiahia ana ahau me whai kupu te Kawanatanga mo tenei mea, ara mo KIHAROA OTE ARAWA.

Wiremu Katene.

E te Tumuaki, e mea ana ahau, ma nga Minita ote Kawanatanga nei e kohi he mema ano te Runganga Ariki, ko KIHAROA kua tu ke ia ite Hui i tu kite Waipatu, engari, ano etahi Mema mo te whare o Raro, a, e mea ana ahau me whakaatu [unclear: noa] ake a, me timata hou tatou.

R. Wharerau.

Ko KIHAROA, no te Runanga Ariki ia, ko nga tangata hou mo te Runanga Ariki, e pai ana mo te whakauru, no te mea, e kore ratou e mahi wawe, otira, kei te haere mai pea aua Mema i pootitia, inaianei. A, mehemea ka whakaurua he Mema hou ka rararau pea te Kawanatanga, ne reira e marama ana te ture kia Rihaina, marie, ka taea, otira, ma koutou tenei take e mahi, a, e takahi ranei, pena, kua kore he raruraru ote Kawanatanga.

Hoori Ropiha.

E whakaae ana ahau ki nga kerero ate Honore PIKA, a, ko te mea tino rauraru, ko te ngaro ote Kawanatanga mete Pirimia. Ite mea, kei a ratou atu ano nga Pukapuka, No reira e mea ana ahau, ite mea kua oti te panui te kainga mo te hui, me te ra e tu ai taua hui, heoi, kaore nga Mema i tae mai ite taima tika. Heoi, e penei ana ahau me rapu he mema i roto o enei Hapu kua tae mai nei. A, kia paahitia hoki aua Mema, me te whiriwhiri Tumuaki mo ratou.

Paratene.

E taea ma nga MINITA ote Kawanatanga nei e whakatu he mema, a, ki te kore e taea, maaku tonu e whakatu.

Wiremu Katene.

E korero ana ahau mo nga Mema o Turanga nei me mahi tatou mo ratou, a, mehemea ranei e marama ara te rarangi ingoa onga Mema o runga nei, a, mehemea e whakahe ana nga Mema e ngaro atu nei kia tatou, e kore ahau e whakaae, ko te [unclear: ngaro] o te PIRIMIA e pai ana-he mate toona.

Timi Waata.

Ko Akubata no te Whare Ariki, a, e toru Mema ote Arawa kei konei, kotahi kei te ngaro atu.

Aperahama Te Kume.

Ka tu ka patai:—Kua rite ranei nga Mema kite 30? Kahore E tata ana.

Timoti Whiua.

E nga MEMA HONORE e pouri ana ahau mo to matou Kawanatanga, ko maua anake ko R.Wharerau kei konei. Ko o maua hoa e ngaro atu nei, he pakeke anake. Ko maua anake nei nga mea, ngawari, a e pai, ana hoki te ngaro atu ote PIRIMIA no te mea, kei te noho pouri a ia inaianei mo toona hoa Waihine kua wehea atu nei i aia ko nga Mema a WI PERE i homai nei, e marama rawa atu ana enei tangata mo te uru mai hei mema, no te mea, kua tae mai hoki nga reta, ko ratou hei riiwhi. Kia awe te tu te koramu, kia haere te korero. Na, me kokiri he tangata mo te Whare Ariki, a, ka whakatu ai he PIKA.

Hirama Moko

E tautoko ana ahau me whakatu nga mema mo te Whare Ariki, mete Whare o Raro.

Reweti.

E tautoko ana ahau ite kupu ate Minita ote Kawanatanga e whakapuaki nei, me whakatu nga Mema, o Turanga nei, mete kokiri i etahi Mema te Runanga Ariki, a, e tika ana te kupu ate Kawanatanga, ko enei raruraru, kua e utaina ki runga i a ratou, a, me whakatu hoki he Mema mo te Whanau a Apanui.

Hoori Niania.

E tino tautoko ana ahau mo nga mema o Turanga me uru mai raua, a, e mea ana hoki ahau, ko nga mema mo te whare Ariki, he mea oti tena, kanui kei waho nei.

Kerei.

[unclear: E] tantoko ana ahau i tenei kia kapi te koramu 30 mema ka tika kia noho to whare. Ko te PIKA mo te Whare Ariki ko te [UNCLEAR: KAKIKURA] engari, me pooti tenei e nga Mema.

Kipa Anaru.

E kore ahau e whakaae kia whakaurua noatia mai, he Mema, a, e mea ana ahau me haere mai i runga ite Ture. Me Whakatu he mema mo te Whanau a Apanui.

Hira Paea.

He tautoko, me whakauru mai, mehemea ka mea tatou me nuku te whare mo tera wiki, he tautoko arake taku mahi. Na reira e mea ana ahau me pooti mai nga kaumatua mo ta tatou mahi, a, e mea ana hoki ahau, mehemea ka mutu tenai hui, me hanga he ture, me moni nga mema nei, koia ka hianga ai.

Wiremu Kiriwehi.

Ko nga Mema kua Rihaina e tika ana ki a tu nga Mema hei riiwhi mo aua Mema kua Rihaina nei, engari, me tuku atu ma o raua Iwi i waho nei e pooti mai, ko nga Mema i ngaro atu ko te komiti i wehea ra ite hui i te Waipatu ma ratou taua mahi. Ko te Whanau a Apanui, he mea tika he mea nui tenei hei tiroiro ma tatou.

Aperahama.

He aha te take i hurihia mai ai ete Kawanatanga ma tatou e [unclear: mahi] nga Mema [unclear: nei], ki taku mohio e wehi ana raua, Ki ahau me mahi nga Mema.

Timi Waata.

Mehemea ka hanga he ture mo nga Mema hou nei e kore e roa ka oti.

Timoti Whiua.

E tika ana, e wehi ana maua, engari, [unclear: mehemea] ka peneitia ma tatou katoa te whakaaetanga e tino pai ana, kei a maua nei te reta ate PIRIMIA, a, e tika ana kia panuitia ete karaka ote Runanga ote Kotahitanga.

Pene Tau.

E tautoko ana ahau mo nga tangata e rua nei, a, ko taku hiahia me pooti.

Paratene.

E mea ana ahau ko nga Mema ote Runanga Ariki me nohe tahi ratou me nga Mema ote Whare o Raro.

Honore Pika.

Ka tu ka mea:—E nga Mema "Tenei ka takuna atu te pooti kia koutou mo enei tangata e hiahiatia nei hei Mema mo te Kotahitanga. Ko nga Mema e whakaae ana ki enei tangata kia tu hei Mema, me ki mai ae! ae! Konga Mema a kore e pai kia tu me kai mai Kahore! Kahore! Heoi, i runga o tenei, riro ana ki tenei, ka tu enei Mema e rua hei Mema mo te Kotahitanga. A, mehemea e pai ana ate Urewera ki a peneitia etahi o ratou, me korero mai.

10 a.m.

Turanga, Aperira, 18, 1894.

I tenei ra, he mea tuku te korero kite Marae.

Honore Pika.

Ka tu ka mea:—Kua whakaaetia nga Mema mo te Kotahitanga i korerotia ra inanahi, nga Mema ote takiwa o Turanga. Hoani Ruru, HeMi Waaka. Ko nga Mema anei ote Whanau a Apanui. Paora Ngamoki, Heremia N. Maroro. Ko te Mema tenei o Ngapuhi. Tepene Kaporiki. Koia enei ko nga Mema kua whakaaetia inaianei. A, kei te nohonga ote Runanga ate 2 p.m. Ka oatita ratou. Ko nga Mema ote Whare Ariki [unclear: inaianei], ka 6, a, ma koutou e whiriwhiri mai i roto i a koutou he Mema mo taua Rununga. Ko tenei korero e puare ana mo to katoa inaianei. Mo nga iwi, Kahore nei [unclear: ano] i whai koreto.

Honore Pika.

Ka tu ka mea:—Ka whai—korero atu ahau kinga mema hou, ka whakamarama, ka whaaki kinga Honore Mema, mehemea he motini, he [unclear: Pitihana ranei] kei a ratau me kokiri mai i tenai wa. Tera maua e patai atu mehemea ranei kua mutu te kokiri mai. Heoi, kua whakamana te noho ote Whare nei inaianei, no te me ae 31 nga mema kei roto ite whare inaianei. A konga motini o tera tau, e ko e e [unclear: taia] te mahi i tenei tau. Mo te taha kite Kawanatanga, e penei ana ahau, kua e whakahe mo te ngaro o te Pirimia, heoi, ko a tatou mahi, me ata [unclear: waho] kia tae mai [unclear: raano] te Kawanatanga. E hoki ana ahau. Ka Vaibo iho nei te mana ki taku hoa, kis ahei ai ia te whakabaere inga mahi i muri rei. Heoi, konga Mema e hiahia ana mo te hoki me korero [unclear: marie] kite PIKA, a, me whaaki iho [unclear: hoki] tana Pea kite [unclear: Pirihimana], otira, Kei te PIKA te ritenga.

Wiremu Katene

[unclear: E] te Tumuaki me nga Mema [unclear: Honore], tena kontou, ite meakua eke tatou kite koramu, a kua whai mana tatou mo te mah ko te ture hoki tenei. No reira, e mea ana ahau me neke te [unclear: whare] me te 2 p.m. [unclear: Otira], mehemea e whai motini ana etahi me nuku mo te 2 p.m. ka homai.

Aperahama.

E tautoko ana ahau ite nuku ote Whare.

Wiremu Reweti.

He tautoko ite kupu a Wiremu Katene e whakapuaki nei.

Kipa Anaru.

Ha tautoko. A, e [unclear: hiahia] ana hoki ahau, me korero nga Mema Honore mote haere ate PIKA.

Hoori Niania.

E [unclear: pai ana] te haere ote PIKA e whai mana ana hoki a muri ia. A, e tautoko ana ahau me nuku.

Timoti Whiua.

E mea ana ahau, me nuku mo apopo, kia whai taima ai nga Mema mo te mahi Motini. Me etahi atu mahi. Tetahi kei te nui nga Mema e tae mai apopo. E pai ana te haere ote PIKA, mo tuku [unclear: atu] ia.

Hoori Ropiha.

E tautoko ana ahau i [unclear: ta] tetahi onga MINITA e whakapuaki nei, i ta TIMOTI WHIUA.

Wiremu Katene.

Ko ahau tetahi kei te tautoko i ta te Minita nei.

Timi Waata.(Arawa.)

He Motini taaku mo te [unclear: kokiri atu] ki roto ite Whare.

Taare Tikao. (Heamana).

E pai ana, me tuku mai to MOTINI. Ka Luaina to MOTINI. Ko te Motini No.(1).

Wiremu Kiriwehi.

MOTINI—E Motini atu ana ahau, me nuku te whare mo te 23 [unclear: onga] ra o Aperira, 1894.

Wiremu Katene.

E hiahia ana ahau me unu mai tenei motini ki waho.

H. Ropiha.

E tautoko ana ahau ita WIREMU KATENE, me unu mai tenei motini.

Wiremu Kiriwehi.

Ko te takei penei ai te motini, kei apopo te eke mai a, i etahi onga, Iwi. Koia ahau i penei ai, me tuku tera ra hei ra powhiri i a ratou.

Hemi Tupara.

E tautoke ano ahau ite MOTONI.

Timi Waata.

He tautoko ita WI KATENE Kia unuhia te MOTINI.

Manahi Paewai.

E penei ana ahau me noho te Whare apopo, hei aha noa atu te tae mai ai ena Iwi, ko tatou e mahi ana.

Wiremu Kiriwehi.

Ka tu ka mea; Ka unuhia te MOTINI.

Honore Pika.

Ka patai Kinga HONORE MEMA, mehemea he motini kei a koutou me homai e [unclear: aiane]! Kahore tahi! Ko nga mema ei whakaae ana mo te nuku mo apopo me ki mai ae! Ko nga Mema e kore e pai kia nekehia, me ki mai kahore! Heoi rire ana ki tenei, ko nukuhia te Whare me apopo. Kaore i tuhia nga korero o taua ra te 18 o nga ra.

10 a.m.

Turanga, Aperira 23, 1894.

Ka puare te whare i tenei ra te 23 onga ra o Aperira, 1894.

Taare Tikao.—E 27 nga Mema i tae mai kite Whare i tenei ra. A, e penei ana ahau, ko te ture ote Whare kia 30 mema ka noho te Whare. Heoi, e penei ana ahau ma nga. Mema ote Whare Ariki e Whakarite te koramu. A mehemea he motini he menemana ranei kei etahi onga Mema me homai i tenei wa.

Timi Waata.—He motini kei ahau, heoi, me mahi taua motini a etahi taima watea.

Konore Pika.—Tenei ka panuitia atu kia koutou te motini nama 1 ote 20 onga ra o Aperira. Heoi, mate kai motini e whakamarama taua Motini, me ona tikanga katoa,

Timi Waata.—Ite Paremata i te tau 1892, ka tukua e ahau te kirihipi ki ate Arawa. A, [unclear: no te] 1893 ka noho te komiti ote Arawa ko te wakataunga tenei. I tu te hui ki ROTORUA, i te tau 1893 mo te kirihipi te take. E penei ana ate Arawa, me tu te hui ki Rotorua, ite tau 1894 a, kahore i tu ki reira, a, no te 6 o 1894, ka tu ano he hui ate Arawa ki Maketu, a, kote tikanga i oti i taua hui, ko to hui ate Kotahi-tanga e tu ate tau 1895, me mau ki Rotorua. Heoi, e pera ana [unclear: auo] matou, inaianei, e inoi ana ano kia koutou kia tukua ki Rotorua te hui ate tau 1895.

P.T. Umairangi.—E mea ana ahau, e kore tenei mea e mahia nei e tatou e tika ki a karangatia he motini, engari me penei he Pitihana, E hiahia ana ahau me nuku atu tenei take mo a taihoa atu mate Kawanatanga tenei take a mahi.

Aperahama.—He patai kite PIKA ka whai mana ranei a tatou mahi?

Wiremu Katene.—He take nui tenei ma tatou e mah ai, a e pai ana ahau, me waiho kia tae mai nga Iwi. Tuarua, kua korero ate KANI tama a WI PERE; a, me Wi Pere ano hoki, mo tenei mea, no reira, ko taku hiahia me nuku tenei motini, kia tae mai nga Mema, me nga Iwi ano hoki.

Honore Pika.—E taea tenei motini, me mau ki waho korero ai, a, kia tae mai ranei nga mema, a, [unclear: koi] a koutou te ritenga.

Netana Patuawa.—E nga Mema Honore, e tautoko ana ahau ite motini ate (Arawa), tukua kia haere te hui a te tau 1895. Ki Rotorua.

Hira Paea.—E tautoko ana ahau me korero tenei motini, inaianei, a, e tautoko ana ahau me tuku te hui ki a te (Arawa) ara ki Rotorua.

Peri Paraihe.—E hiahia ana ahau me tuku te pooti me, tenei take, ite mea e tino pai ana ahau kite Pitihana ate (Arawa).

Raniera Wharerau.—E tika ana tenei take mo te taenga mai onga MEMA me te Kawanatanga ka mahi ai, no te mea, kua tae tata mai ratou Kaua tatou e kaika kite mahi. He motini tika tenei, a, e whakamihi ana ahau mo te kaha ote (Arawa) ki te mau i tenei [unclear: Kotahitanga] ki a ratou. Taku pouri, kei pa he raruraru ki a tatou [unclear: ina] mahi tatou, ite ngaro onga mema me Kawanatanga.

Watene Kaharunga.—E tautoko ana ahau, me whakaputa tenei motini kite [unclear: marae] kororo ai, Taku hiahia me pooti i tenei taima [unclear: ano]. Taihoa ahau e [unclear: tautoko] mo te motini ate (Arawa).

Hoori Niania.—E hara tenei ite motini, engari [unclear: he], Pitihana. E tautoko [unclear: ana] ahau mo te korero kite marae, hei reira ahau ka whaaki i taku kupu [unclear: mo] te Pitihana ate Arawa. Heoi e mea ana ahau me [unclear: noho] mai ate Arawa kia oti ra ano tenei mea, ka ahei ratou mote hoki.

Heemi Tupara.—E tautoko ana ahau me kawe kite [unclear: marae] A, kauo ano e whakahokia mai ki te Whare. Ite mea, e kore e [unclear: ahei] ite kua o hoiho te hoki ano ki roto i te kopa o [unclear: toona] koka whanau mai ai ano.

Roore Rangiheuea.—E tautoko ana ahau ite Pitihana ate Arawa.

Wiremu Kiriwehi.—E tautoko ana ahau i nga korero a [UNCLEAR: NETAN PATUAWA.]

Honore Pika—Ko te ritenga ote motini nei he Pitihana tonu e pai ana a koutou korero. I kiia e WI PERE i [unclear: mua] hei [UNCLEAR: TURANGA] te KAINGA tuturu mo tenei Kotahitanga, e pai ana me whakaputa kite marae he korero mo tenei motini, kei te Kawanatanga ano te otinga, E kore e whai [unclear: mana] te whare kite pooti i runga i nga tikanga ote [UNCLEAR: RUURI] kahore i eke nga Mema kite [unclear: koramu].

Hoori Ropiha.—Kaore [unclear: au] ite marama, mote mau o tenei take ki waho, kite marae.

Tepene Kaporiki.—K mea ana ahau, me waiho tenei take kia tae mai nga mema, [unclear: mete] Kawanatanga hoki e ngaro noi, ki a u te noho mai ate (Arawa).

Akuhata.—E [unclear: hari] ana ahau ki a koutou [unclear: korero] whakapuaki nei, a, e kore ahau e hoki, kia oti ra ano tenei mea e mahia nei.

Porokoru Ratapu.—E tino tautoko ana ahau kia riro tenei Kotahitanga i ate Arawa a te tau e hara mai nei. A, tenei te ra te tau hoki, ka tae mai te Iwi ote [unclear: tai-huaauru], kite tiki mai i tenei taonga ki a ratou. A, mei tonu wawe mai ano etahi atu Iwi, he tautoko anake taaku.

Aperahama.—E tautoko ana ahau mo nga take [unclear: e rua], mo te mau kite marae, mete waiho i [unclear: te] Whare.

Honore Pika.—E nga Mema, kai te nui rawa atu te raruraru o a koutou korero. Na reira, e tika ana me waiho tenei take kia tae mai nga Mema me to tatou [unclear: Kawanatanga].

Wiremu Katene.—E tono ana ahau me nuku te Whare mo ate wenenei, otira, kite tae mai etahi onga mema [*unclear*: apopo], me whakapuare to [*unclear*: Whare mote] oati.

Hira Paea.—E tautoko ana ahau i [*unclear*: ta] te Mema Honore o Ngapuhi e whakapuaki nei.

Honore Pika.—Ka nukuhia te Whare mo apopo 10 a.m.

10 a.m.

Turanga Aperira 20, 1894.

Ka [*unclear*: puare] te Whare.

Taare Tikao, H.P.—Ka tu ka [*unclear*: whakamarama inga tureote] Whare ki nga HONORE MEMA Hou.

Wiremu Katene.—Ka panui i tana motini. Ka mutu te panui ka mea E mea ana ahau mo muri [*unclear*: rawa taaku ka mahi] ai, engari, kote whakaae onga mema taku e inoi atu nei.

Honore Pika.—Kaua hei wehi kite whaaki inga mate, me homai nga motini.

Peri Paraihe.—E tautoko ana ahau me waiho te motini a WIREMU KATENE, heoi, e mea ana ahau me mahi taku motini inaianei.

Wiremu Katene.—E tautoko ana ahau i te tono a PERI PARIHE kia mahia [*unclear*: taana] motini.

Hira Paea.—E mea ana ahau kua oti tenei take [*unclear*: ate] Waipatu. Ara, te [*unclear*: kirihipi] tuarua onga mea [*unclear*: i oti] kote kohi Moni, no reira kote motini a P, [*UNCLEAR*: PARAIHE], Kua oti tana. Mo te motini a W. KATENE o whakaae ana ahau ki taua motini.

Hoori Ropiha.—E nga Mema Honore e hiahia ana ahau me paahi te motini ate Mema Honore nei mo te kirihipi, me mau kia haina nga Iwi I konei.

Honore Pika.—Ko tenei motini ma te Kawanatanga ke e whakaae, engari, ma nga Mema e whakaae atu i konei, a, kei te nui atu hoki te tika o tenei motini.

Raniera Wharerau.—E tika ana te motini ate Mema Honore uei, mo etahi mo tetahi kirihipi ranei, no temea, ko te awa o Hokianga i tenei taha ahu, mai ki akarana, kotahi kirihipi, a, kahore he kirihipi otera taha, o Hokianga, ara, kei te takiwa tonu ote Mema Honore e korero nei. Heoi, kei te Kawanatanga te tikanga mo te tuku atu i tetahi kirihipi mo reira.

Wiremu Katene.—Ko te take o taku tautoko he maha no nga Iwi o runga nei kahore ano i haina, ki taua kirihipi.

Timi Waata.—E tautoko ana ahau me whakaputa he kupu whakahau kia haiua nga Iwi, kaore nei ano i haina noa inaianei. A, ka huihui ai te kaute kia [*unclear*: mohio] ai nga Mema kite maha onga Iwi kua haina.

Honore Pika.—Ko anei take., Kei a tatou, [*unclear*: ara, kei] a koutou ke te ritenga, ki te oti ia koutou e pai te Kawanatanga:.

Hoani Ruru.—No te tau 1892, e 712 nga tangata o Turanga, nei i haina, a, he iti rawa [*unclear*: nga] mea e toe ana. Kaua e whakakorea taua kirihipi. No muri iho ka tae mai te reta whakoatu mai a H, Mangakahia kia wehea nga Kaumatua, Wahine, Tamariki, kotiro, ma tenei ahau ka hoki ki taua mahi.

P. T. Uamairangi.—E mea ana ahau me whakahaere ahau aiane i tenei kirihipi.

Timoti Whiua.—E tino tika ana te tono a P. T. Uamairangi, me paahi tenei.

Honore Pika.—Ko te take i peneitia a i te ahua mo tenei kirihipi, he rapu haere tonu i etahi tikanga e pai ai, e kaha ai nga kupu. Heoi, ka tukua; atu nei e ahau te pooti mo te whakaae, mote kahore ranei, mo te haina ote kirihipi nei, ara. ite whakahaerea. Ko nga Mema e pai [*unclear*: ana] me whakahaere me ki mai ae! Heoi, i [*unclear*: runga] o tenei pooti, [*unclear*: riro] ana ki [*unclear*: tenei] me Whakahaere taua kirihipi. Ka mutu te korero i konei. Ka nukuhia te Whare mo ate mane 10 a.m.

10 a.m.

Turanga, Mane, Aperira 25, 1894.

Hei ra tenei e noho ai te Pirimia menga Minita ote Kawanatanga Maori, Kite whiriwhiri inga take hei mahi ma te Paremata Maori o te tau [*unclear*: 1894]. I runga o ta ratou mahi, ko nga take [*unclear*: enei] i oti ia ratou.

Tuatahi.—Kua tono te PIRIMIA me nga Minita ote Kawanatanga ia IHAIA HUTANA etita o te "Huia" kia tonoa nga pukapuka ote hui i tu kite Waipatu ite tua 1893, a kua whakaaetia taua tono.

Tuarua.—Me [*unclear*: nuku te] puaretanga mo te Whare Paremata Maori mo apopo te 26 onga ra o taua marama ano 1894. Ko te take kia whiriwhiri te Kawanatanga inga mahi mo te Paremata mo taua ra kia ahei a i tenei ra hei mihimihi ki nga Iwi eke hou mai.

Tuatoru.—Kua tono a IHAIA HUTANA etita ote "Huia" kia tangohia e tana karaka nga korero o nga

pukapuka ote Paremata, a, kua whakaaetia.

Tuawha.—Mo nga karaka, ko MITA R. HOHEPA te kai tango mai i roto ite Whare, ko PERENIKI W. PAPAkakura te kai kape kite pukapuka ate Kawanatanga Maori.

Tuarima.—I paahitia enei ete Pirimia me ona Minita. I pataia a MITA R. HOHEPA kite utu moonā, heoi, i penei tana whakahoki, ma R. [UNCLEAR: WHARERAU] e whakahoki atu te patai, ite mea, nana ahau i mau mai. No reira, ka Whakahokia e R. WHARERAU. Ka penei te whakahoki a taua Raniera, e rua nga tamariki i mauria mai nei e ahau, ko tetahi hei tango kau ano i nga korero i te wa e ta ai te Hui, heoi, ko tetahi, hei karaka tuturu mo tatou [unclear: mote] Kawanatanga. Heoi, e penei ana ahau ma tatou katoa te utu mo te karaka nei e mahi. Heoi, penetia ana, kia 2 wiki, ka mohiotia te ahua o ta raua mahi hei reira ka whakarite ai te utu mo raua.

Tuaono.—Ko te whakaaro o tenei Kawanatanga mo tetahi karaka mo te Runanga Ariki ma ratou, ano e rapu he karaka mo ratou, a, ka mau mai ai mate Kawanatanga [unclear: o] whakamana. A mehemea e kore e kitea, ma te Kawanatanga, ano e rapu, mete whakarite hoki ite utu mo taua karaka.

Tuawhitu.—Mo te PIKA kua whakaaroa e te huihuinga ote Kawanatanga kia pootitia houtia ete Whare he PIKA mote Whare o runga.

Tuawaru.—Kua whakaaro te huihuinga ote Kawanatanga kia whakapiria he panui kinga Whare e rua, kia whiriwhiri a enga Hapu nga tangata mohio whai mana hoki, hoi Mema mo te Whare Ariki. Konga ingoa o nga tangata o whakahuatia ana hoi mema mo taua. Whare, me tuku mai te pukapuka kite Kawanatanga. Me ana Hapu hoki i raro i aia, Ka whiriwhiri hoki te Kawanatanga i etahi Mema, mana ake ano i roto inga Iwi e noho nei i taua Whare.

Tuaiwa.—Ko nga Ruuri ote Whare Hui i tu kite Waipatu ote tau 1893, hei ruuri mo tenei Whare Hui, 1894.

He Reta:—He Hitingi, Aperira 17, 1894. Kia te Whatahore.

Pirimia.—E tonono ana kite Kawanatanga Maori kia riro ma "Huia" e whakakawenata nga korero o tenei Paremata. Ko te whakaaro o tenei Kawanatanga, me tuku mai e IHAIA HUTANA te Pire e ahei ai ia "Huia" te whakakawenata nga korero o tenei Paremata me nga korero i whakawhaititia ete Kawanatanga i Poneke me Wairarapa kia marama ai te Kawanatanga kiteutu.

Na Ihaia Hutana etita o Huia.

Tekau-Ma-Tahi—Kua whakaaro tenei Kawanatanga runga ite kaha o [UNCLEAR: HOORI] KOPEKA kite tiaki i tenei Kotahitanga, i roto inga Paremata ka toru nei, timata mai ite tau 1892 ko te 1894 tenei. Kia whakatuturutia ki aia te mana mo te tiaki i ana Whare e rua i tenei tau, menga tau e haore mai nei, mete mana kite whakahaere inga Hoa mona. I mua atu i tana whakatunga i ana Hoa, me haere mai kite kawanatanga, a, mate kawanatanga e whakau, kaua toona mana e puta atu ki nga mahi ote marae. Ote Iwi Kainga, engari, mo nga Whare anake e rua ote Paremata. Ka mutu nga korero o te ata i tenei taima, ka nukuhia mote 2 p.m.

He Reta. He Hitingi, Aperira 17, 1894.

Kia to whatahoro.

Pirimia.—Me ou hoa katoa, hei kona koutou. E moi atu ana o hoa kia koe, me tou kawanatanga kia tukua mai i tenei tau, ta koutou kupu ki ahau mo nga korero o to koutou Paremata e noho mai na i kona, kia tangohia ranei te Taipi o aua korero i roto ia "Huia," hei perehi ki tetahi pukapuka motuhake, pera i o tera tau, a, kia kauaka ranei e tangohia, kia marama ai taku whakahau ki nga kai-mahi, ite wa kahore ano i pakaruhia, nga reta i whakanohia ai mo aia korero [unclear: ina] puta i roto i a "Huia," a, te mea atu ranei kia kore e pera:—Heoi ano ka mutu, na, IHAIA HUTANA.

2 p.m. Ka noho te PIRIMIA menga MINITA.

Tekau-Ma-Rua.—Kua whakaaro te Kawanatanga kia whakatakotoria kite aroaro onga Whare e rua o tenei Paremata enei take i raro iho nei, hei whakaarohanga ma nga mema i mua onga Minita mete Kawanatanga i mua ote mahinga onga Motini, me etahi atu mea, e whakatakotoria ana enga mema Honore a tenei Paremata, kia awe te mohitia te whakaaro o enei whare i runga i enei takei mua ote tunga ote Paremata ote koroni ote Iwi Pakeha, koia enei ko ana take.

Tekau-Ma-Toru.—Kote mana whakahaere it Pire a Hone Hoke ote tau 1893 Paremata i tu kite Waipatu, kia whakaotia kia whakatuturutia nga kupu katoa o whakamarama ana kia rote i taua Pire e tenei Paremata, koia tenei ko te kape o taua Pire ka panuitia atu nei ki a koutou.

Tekau-Ma-Wha.—Mo nga kirihipi menga pukapuka i haina ai nga Iwi Maori onga motu e rua i o ratou, i ngoa ki reira, ara, ki roto i aua pukapuka me aua kirihipi e [unclear: inoi] aua tenei kawanatanga ki a tine whakaotia nga ture katoa e hiahia ana e nga Whare e rua o tenei Paremata, whakamana ite mahinga mete

whakaotinga. O enei Pire.

Tekau-Ma-Rima-Kua whakaare tenei Kawa a'anga kote Pire a WI PERE e te tau 1892 i whakatakotoria kite aroaro ote Paremata ite Waipatu, arai atu ite ture hoko, mokete, riihi i nga whenua Maori. Koia tenei ka panuitia atu nei kia koutou.

Tekau Ma-Ono.—E whakaaro ana [*unclear*: tenei] Kawanatanga kia whakapaua te kaha onga mema onga Whare e rua kite [*unclear*: kimi] ite huarahi e taea [*unclear*: ai te] whakaroutu, kite mahi a Te Kouti whenua Maori ki te whakawa inga whenua, papatupu roherohe onga motu e rua. Aotearoa mete waipounamu.

Tekau-Ma-Whipu.—Ko nga [*unclear*: whakamaramatanga] o enei take e 4 kua tuhia nei ka [*unclear*: whakamaramaua] ete Kawanatanga kite aroaro o nga mema ote Whare o Raro [*unclear*: mete] Whare o runga. i muri ote whakamaramaranga ka waiho ki nga mema onga Whare o rua te whakakaore mo aua take.

10 a.m.

Turanga Aperira 26, 1894.

Hei ra tenei e puare ai te Paremata Maori, te 26 o Aperira o te tau 1894.

Taare Tikao, [*UNCLEAR*: PONERE] PIKA.—Ka tu ka panui inga ingoa onga mema i tae kite hui ite Waipatu ite tau 1892 mete tau 1893, a, kitea ana, e 36 nga mema i tae mai. Ka tu ano hoki taua TAARE TIKAO ka whakamarama inga Ture ote Whare ki nga mema tomo hou mai, A, ka mu tu ka mea:—Kei te Kawanatanga te tikanga mo tenei tunga o to tatou Paremata.

H. T. Whatohoro, PIRIMIA.—Ka tu ka mea:—Ko te kupu tuatahi maaku hei whakamarama kia koutou engā mema Honore onga Whare e rua. Ko H. TOMOANA te PIKA ite tau 1893. Otira, i ara he raruraru mo nga mena Honore i reira, i puta ake ite Kawanatanga me te Whare Ariki. A, heke ana mai a H. Tomoana i runga i tana turu i taua tau. A, penei ana ia, me tuhituhi he pukapuka whakatu i a ia hei TIMUAKI mo te Kotahitanga. He tino roa rawa te wa i tantohe ai nga mema Honore mo taua take. Ko etahi onga mema i haina i o ratou ingoa mo taua take, a, ko etahi, kahore ano i haina. A, ki taku whakaaro, kei te noho puare noa iho taua tunga PIKA. E tika ana ma koutou tenei e tirotiro mai, a, mehemea ranei kua hoki a H. TAMOANA kite nohoanga PIKA. Engari, ki taku mohio kote hokinga mai o H. TAMOANA i roto ite Tiiti, note Tumuakitanga mehemea i penei te ahua. No reira, me pooti hou he PIKA. KO HONE MOHI TAWHAI te PIKA ote Whare Ariki i te tau 1893. A, kaore ia i konei i tenei tau. A, e penei ana ahau, ma nga mema Honore enei mea kato a e tirotiro mai.

Honore Pika.—E penei ana ahau, me mahi tenei take kia oti.

Pene Tauī.—I tu aka ai ahau, he whakamarama atu kinga mema Honore, e rua tangata kei konei inaianei, he riiwhi no etahi onga mema i tae mai kite hui ite Waipatu [*unclear*: i] tera tau, hoi, e hia hia ana ahau me tirotiro mai tenei e koutou mo te pooti, ara, mo te oati i ana tangata hei mema mo te Kotahitanga ote Iwi Maori.

Honore Pika,—[*unclear*: Kua whakaaturia] atu kia koutou ite tuatahi, koi to tatou kawanatanga te ritenga mo tenei tunga o te Paremata.

H. P. Tunuiarangi. MINITA.—E pai ana, e whakaaetia eto Kawanatanga.

Honore Pika.—No tenei tunga ooku, e penei ana ahau, me tu mai nga tangata e rua, hei timatanga mahi ma tatou: Hoi, ka oatitia enei tangata. Ko nga ingoa enei o aua tangata.

Hone Heke, Herepete Rapihana.—Kua haina raua i o raua ingoa kia tu raua hei mema motenei Kotahitanga.

Hone Heke.—Ka tu ka mea: He patai taaku mehemea pehea te roa ote mananga ote Tu ote Tumuakitanga o H. TOMOANA.

Honore Pika.—Ka tu ka whakahoki ite patai ate mema hou o Ngapuhi nei, Kotahi tau mote tekau-ma-rima ra i muri mai ote tau. Engari, he maha nga mema honore nei kaore i haina kite Tiiti, a, torutoru rawa i haina.

H. T. Whatahoro, PIRIMIA.—Kei te Kawanatanga te Pukapuka whakamutu a HENARE TOMOANA i a ia a, [*unclear*: nana] ake ano te rota i tuhi. Na reira, i tukua mai ai ete Kawanatanga tenei take kia mahia ete whare, no te mea, e kore e tika nga mahi mehemea ka kore he PIKA. Na reira e tika ana kia pootitia he PIKA hou, ka panuitia te kapo ote reta a H. TOMOANA, 1893.

Hone Heke.—E tono ana ahau kite HONORE TIAMANA menga Honore Mema, kia tuhia he motini mo tetahi PIKA hou.

E. Paea.—E mea ana ahau, hei a H. TOMOANA ano raua ko TAARE TIKAO ki taua nohoanga.

Roore Rangiheuea.—Kaore ano i pau noa nga ra ote tunga PIKA o H. Tomoana. A, he tere rawa te Honore Mema o Ngapuhi nei kite motini mo tetahi PIKA hou.

Hone Heke.—Kote nohoanga PIKA e atea ana, me titiro atu kite pukapuka i [*unclear*: paunitia] mai ra ete PIRIMIA.

Timoti Whiua. (MINITA).—E tika ana me pooti hou ho PIKA.

Hone Heke.—E tono atu ana ahau, kia panuitia mai taku motini.

Honore Pika,—Koia tenei kote motini a Hone Heke, Ko HOORI ROPIHA te PIKA mo tenei whare inaianei.

Na Hone Heke.

Hoori Ropiha.—Ka tu ka mea: E unu ana ahau i tooku ingoa i roto ite motini.

Hone Heke.—E unu ana ahau i taku motini.

B. T. Whatahoro, PIRIMIA.—Ka tu ka mea: E tika ana te whakatuhera a H. TOMOANA, ite whare ite 12 Aperira, 1894. I runga ite mana o taua Tumuakitanga. A te 19 nga ra e toe mai nei ka mutu taua [*unclear*: mara] ki aia. No reira, me whakatu he PIKA mo tatou, aiane, kia kaha kite mahi. Kanui nga mahi ma tatou.

Roore [*unclear*: Rangiheuea].—E motini atu ana ahau kia tu a TARE TIKAO, hei PIKA.

Wiremu Katene.—E tautoko ana ahau i ta te Mema Honore kua noho iho nei.

Hone Heke.—E tautoko ana ano hoki ahau.

H. P. Tunuiarangi.—E motini atu ana ahau kia tu ano ko H. TOMOANA hei PIKA.

Teira Tiakitai.—E tantoko ana ahau i ta te Minita e motini atu nei.

H. T. WHATAHORO, PIRIMIA.—Ka tu ka mea: E tika aua te kupu ate Honore Mema e whakapuaki nei, kia tu ko H. Tomoana hei PIKA.

Taare Tikao.—E unu ana ahau i taku ingoa mote Pika i motimtia mai nei ete Honore Mema o ROORE RANGIHEUEA.

Roore Rangiheuea.—E unu ana ahau i taku motini

Hone Heke.—I tu ake ai, e unu ana ite tautoko.

Timi Waata.—E tautoko ana ahau i ta Tunuiarangi.

Hone Heke.—E tautoko ana ano hoki ahau kia tu ko HENARE TOMOANA Lei PIKA

Taare Tikao.—Ka mea: ite mea kaore i Motinitia mai he hoa whawhai mote moini mo H. TOMOANA hei PIKA, a, e tika ana me tuku te pooti kite whare i to ratou whakaaetanga kia H. TOMOANA hei PIKA mo te Paremata Maori heoi, i tau tenei, me tuku te pooti mo tenei take. Heoi, i riro ki tenei, ka tu ano a H. TOMOANA hei PIKA.

Heoi, e nukuhia ana te Whare mo ate 2 p.m.

2 p.m.

Ka puare te Whare.

Taare Tikao.—Ka tu ka mea:—Kua oti te take mo te PIKA. Heoi, ko tenei take ka hoatu nei kia koutou, mo nga Mema ote Whare Ariki. Ka panuitia atu nga ingoa. Heoi, i runga o te panuitanga, kitea ana e 32 mema, huihui katoa, e 38 nga mema mote Whare Ariki. Heo:, kote tonono a Mohi TEATAIHIKOIA, kua whakaaetia tenei ete Kawanatanga. Mate Kawanatanga, e kohiri he mema mo tenei komiti whiriwhiri. Heoi, i riro ki tenei, kia 8 mema no te whare o runga, kia 7 mo te Whare o Raro.

Kua nukuhia te Whare mo te 7 p.m.

7 p.m.

Ka puare te Whare.

Taare Tikao.—Ka tu ka mea: he motini tenei koi ahau nei, ka panuitia atu kia koutou. MOTINI—E motini atu ana ahau kia ERUHA TE MAARI hei Mema mo te Whare Ariki.

Tuarua.—Ko te panui inga mema ote Komiti whiriwhiri, i, kohiria ete Kawanatanga. I muri iho ote Panuitanga, ka tukua atu te patai ki nga mema o nga whare e rua. Ko nga Mema e whakaae ana kia tu enei Mema, me ki mai Ae! heoi riro ki te ae! I tukua tonutia atu te patai ete Tiamana, heoi riro ana kite Ae! Heoi, peneitia ana, [*unclear*: ma] taua komiti ano e whiriwhiri he tumuaki ara, he Tiamana mo ratou. A, e ahei ana taua Komiti te timata mahi ma ratou inaianei.

T. Whatahoro (PIRIMIA).—Ka tu ka mea: Ete Honore Tiamana, e nga mema Honore onga Whare e rua, ka korero ahau i nga take kua oti ite Kawanatanga, he mahi ma koutou. A, i mua atu i taku korerotanga i nga take kua oti ite Kawanatanga, ka whakapuaki korero ahau mo te whakamaomiti kia WI PERE ratou ko tona Iwi, mo te kaha, ki te mau mai i ta tatou taonga ki konei mahi ai, mo a ratou panui hoki mo nga mema katoa, kia hui mai me nga Iwi ki Turanga. Otira, no tenei wa, ka kite ahau, kahore etahi onga mema i tae mai ki tenei hui. A, e penei ana ahau, Kua tino kaha te Pire ote Paremata ote koroni, kia riro nga Whenua Maori, i a ratou ite Iwi Pakeha kia kore ai he kaupapa [*unclear*: mo] ta tatou mahi e mahi nei. A, ka penei atu ahau kia koutou, kia kaha tatou ki ta tatou mahi. Kia riro auo ma tatou e mahi he mana mo o tatou Whenua no reira e pouri ana ahau mo te Korenga o etahi onga mema Honore, e tae mai ki tenei Paremata. A, e whakaatu ana ahau kia koutou ite take i roa atu ai taku ngaronga atu, keite mohio koutou ki toku mate. A, ko etahi onga mema kaore nei i tae mai, he noho noa atu. A, i tae mai he reta ki ahau inanahi te 25 onga ra, e penei mai ana, kua kore etahi o nga mema o Ngapuhi e tukua mai e KAPA, he puhaehae pea mo tana korenga e tu hei mema mo te Paremata ote Pakeha, no reira e poori ana ahau mo tenei ahua, a, e mohio ana hoki koutou mo enei tu ahua mea ite mea, he pakanga nui

rawa koi mua ia tatou, heoi, ano te mea pai ma tatou, kia kotahi tatou me a tatou whakaaro. E nga mema Honore, e tino whakahau atu ana ahau kia koutou, kia kaha kite whakahaere ite ahua o to tatou Kotahitanga no te mea, e 7 miriona eka o tatou Whenua e toe aua inaianei, a, me tino tupato tatou kei riro o tatou whenua ite mana ote Pakeha. Kua whakaari atu ahau kia koutou i nga take e, 4 hei mahi ma tatou, Ka oti ranei inga [unclear: marama] e 3, e kore e mohiotia. Engari, ko te hiahia a tenei Kawanatanga, kia oti enei take i mua ote tunga ote Paremata Pakeha. A, ko te hiahia o tenei Kawanatanga, me mahi enei take ite tuatahi tonu [unclear: uoi,] a, kia u te noho o nga mema kite mahi i enei take. Kotahi-tekau-ma-rima nga mema hei whakaoti i enei take, no temea, katahi ano ka puta nga tikanga ate Kawanatanga Pakeha, no tenei tau te whakawhiu me nga Whenua Maori. I kite ahau ite whai korero ate TAUTE te mema Pakeha ote Paremata, e penei ana, kei te whakahe ia ki nga tikanga e homai ana ete Kawanatanga Pakeha, mo nga Whenua Maori. E mihi ana ahau kia HONE HERE raua ko WI [UNCLEAR: PERE], mo raua kua tomo mai nei hei mema mo tenei Kotahitanga. A, mehemea e u te Kotahitanga, he mea nui rawa tenei ki te taha Pakoha, te whakakotahi. a, e kore rawa tatou e taea te whakakorikori, mehemea ki te u tatou ki tenei mahi, e mahia nei, a, [unclear: tera] ano ma raua etahi huarahi pai e homai ki a tatou. Ka panuitia atu nga take i oti ite Kawanatanga.

Tuatahi.—Ko te mana whakahaere. Ko tenei PIRE, i tautohetia i te hui ote Waipatu, ko ta TAIAROA tetahi, otira, e mahlo ana koutou. Kei roto kei te whakakawenatatanga, o nga korero ote hui 1893. A, ko tenei pire, e whakatakoteria atu ana ki o koutou aroaro.

Tuarua.—Mote Hoko, Mokete, na WI PERE i whakatakoto i te hui ote Waipatu, a, kua nekehia mai taua pire me tenei Paremata. Ko tenei pire kia kaha koutou kite mahi kana rawa e hoko, e mokete, e kooti whenua. A, kote kaupapa tenei ote Tiriti o Waitangi, mo [unclear: terei] Kotahitanga. Ki te koue e taea tenei, ara, kite kore e whakarare i enei mea katoa, he tino moumou ta tatou mahi, ma enei mea e tika ai ta tatou mahi kia mahue enei i a tatou. No reira e inoi atu ana te Kawanatanga kia koutou, kia rapua e koutou te ara i kore ai e hoko, e mokete, e Reiti, e kooti whenua, e tau ana ki o tatou ingoa. A, ka whakatakotoria atu tenei hei mahi ma koutou. Ki a oti i mua atu ote haerenga o tatau mema kite Paremata ote koroni Ka mutu aku korero i konei, a, heoi, ko te kupu whakamutunga maaku, me wehe o tatou Whare apopo, te 27 o Aperira, 1894.

Hone Heke.—Ka [unclear: tu ha] mea: Kua rongo te Whare i nga korero ate PRIMIA, a, e penei ana ahau, ko nga take nei, e tukua ana ma te komiti e mahi. No reira, mehemea tera atu etahi take ririki, e ahei ana kia mahia ete Whare, me kokiri mai i tenei wa ano.

Wiremu Katene.—E mea ana ahau engu Mema Honore, kongu pire kua takoto nei, e penei ana ahau, kaore e taimaha, a, kongu pire e paahi, me tuku atu ki te Paremata Pakeha. Ko te kirihipi, me te kooti Whenua Maori, ko nga pire taimaha enei ki taku mohio.

Hoori Ropiha.—E mea ana ahau, me mahi tahi enei whare e ma mo enei take, a, kia pakehe rawa, hei reire ka wehe ai.

Hoani Ruru.—He whakaatu kite PRIMIA, ko apopo te pukapuka mo nga mema o Turanga, me te Whare Ariki, ka hoatu.

Aperahama.—Ka tu ka mea: Ka patai kite PRIMIA: ka tukua ranei ma te komiti e whiriwhiri te pire i mahia ra i tera tau?

Pirimia.—Ka tu ka mea: Ae! ka riro mate komiti e mahi taua pire.

Herepete Rapihana.—E tautoko ana ahau i ta HONE HEKE, kia mahia nga take ririki, mete tonu i nga take kei roto atu ano inga mema.

Raniera Wharerau.—Na WI PERE me nga Minita ote Kawanatanga i hanga te pire nei ite tau 1893. A, ki taku mohio ko nga pire i takoto atu ana ite Kawanatanga kahore he tiro tiro ate komiti. E whakapai ana ahau kite korero a HOORI

ROPIHA. Kia pakeke rawa ite mahinga huihui, hei reira, ka wehe ai te komiti. A, e mohio ana ahau, he [unclear: kaha] ke te whare ite komiti kite mahi i taua pire.

Mohi Teataihikoia—He tautoko ite korero a te Mema Honore, a HOORI ROPIHA, raua ko APERAHAMA. No te mea na te Kawanatanga enei tike, hei tiro tiro ma tatou. A, e pouri ana ahau mo te ngaro onga tangata nunui kaore nei ratou i uru ki tenei mahi, i cnei putako nunui. A; e tautoko ana ahau i nga korero a W. KATENE, e kore enei take a uaua, mehemea ka kotahi ta tatou whakaaro.

Wiremu Katene.—E penei ana ahau e kore e tika kia tukua whakareretia nga take kite komiti, mehemea he Pitihaua e tika ana, na te komiti ena! A, e tautoko ana ahua ite korero a HOORI ROPIHA.

Mohi Teata.—Ka tu ka mea; ite mea kua rite me mahi te komiti whiriwhiri, e penei ana ahua, me oati ratou aianei.

Taare Tikao.—E tika ana te korere ate mema honore, kia oatitia nga mema ote komiti whiriwhiri, a, me nga mema kaore nei ano i haina.

Aperahama.—Mehemea e hiahatia ana ete Whare Ariki kia mahia te pitihana ate Arawa, na, e pai ana kia nekehia atu ranei, kaore ranei.

Taare Tikao—E tika ana ana to kupu e te mema honore e whakapuaki nei, engari, kei te Kawanatanga te

ritenga. Ko nga mema, ka oaitia katoatia, me haere mai inaianei. Te motini ate Arawa i tukua mai ite 17 Aperira, 1894. No reira, e tukua atu ana kia mahia ete whare.

Timi Waata.—Ko te motini nei, na te Arawa, ko te 3 tenei onga tono ate Arawa i tenei Tiriti, ki a tu ki ROTORUA. A, kei a WI PERE nei te pukapuka mai a te Arawa. A, kote take tenei, o ta matou inoi, he tono i ta tatou taonga, kia kite era onga Iwi.

Hirama.—E Tautoko ana ahau i ta H. HEKE me wehe ma te komiti e mahi i te tuatahi.

Hone Heke.—E tautoko ana ahau i ta W. KATENE kia haere ngawari a tatou mahi. E hiahia ana ahau me pooti te hiahia ote whare, mehemea ko tehea ki mua, kote korero huihui ranei, ko te wehe ranei ite komiti.

Taare Tikao.—E rua nga huarahi ote mea nei inaianei. Ko te pupuri ki te whare inga take nei, me te wehe ite komiti, kia oti [unclear: ia] ratou. Ka tukua mai ano kite whare, no reira, kote ritenga onga mahi. Mehemea e oti ite komiti te take tuatahi, me tuku mai ki te whare, engari, kote rauri tonu ano tenei o tenei whare.

Hemi Tupara.—E tautoko ana ahau i ta HOORI ROPIHA.

Taare Tikao(Tiamana)—Ite mea kua tautohetia te korero nei, e tika ana kia pootitia. Ko te ae! mo te tuku kia mahia ete komiti whiriwhiri, ko te kahore? mo te waiho kite whare. Ka pataia, a, riro ana ite ae! me tuku kia mahia ete komiti. Heoi, me timata ratou kite mahi apopo i enoi putake.

Hoani Ruru.—Kia mutu ra ano te hui, ka korero au i nga take o tenei motini, engari, kote rohe ote mea nei, i timata atn i PETANI Kei WHAREKAHIKA te mutunga mai, mana e whiriwhiri te ritenga ote motini.

Hone Heke.—E tautoko ano [unclear: ita] MOHI TEATA kia tu te Tiamana te Pika, hei reira mahi ai, tenei take ate mea he tino take nui rawa tenei.

Aperahama.—E tautoko ana i ta MOHI TEATA me ta HONE HEKE me karanga nga Rengatira mo te korero mo tenei take.

Hira Paea.—E tautoko ana ahau kia rongia te Iwi i tenei mea.

Taare Tikao.—I whakanekehia mai ano tenei motini ite 17 Aperira, 1894 A. no tenei po, ka kokiria atu kia koutou, otira, koi roto ano te [unclear: Ruuri]; Kia oti inga whare e rua, ka mahi ai.

Kua naku te Whare mo ate 10 a.m. apopo.

10 a.m.

Turanga, Mane, Aperira 27, 1894

Ka puare te Whare. Ko nga take enei i oti.

Tuatahi.—Ko te oati ite karaka ia M.R. HOHEPA hei tango inga korero ote Whare o Raro. E 30 nga mema i tae mai i tenei ra.

Hoani Ruru.—He patai, mehemea [unclear: Iraneie] ahei tal u pukapuka to hoatu.

Tuarua.—[unclear: Whakaai] ia PETA TIAKIWAI he mema mote Whare [unclear: Ariki]. Na te WATENE KAHARUNGA i tuku ma. Hoi, kua whakaaetia [unclear: ite] 10 a.m., 27/4/91.

- Whakaari ia 1 Rutene
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14
- 15

Ko enei mema mote Whare Ariki, kua whakaaetia ete whare o raro. Kua mutu enei raruraru o tatou. A, e whakamarama atu ana ahau kia koutou monga tangata e tomo noa mai ana o waho, ko te [unclear: atenga inaianei], me tae mai tetahi onga mema kite Tiamana, ki te karaka ranei kia tuhia atu he tikiti uru mai mo ratou. Kote ture ano tenei o tenei Whare, kia mohio ai hoki te [unclear: pirihiharia]. Ho e Heke. E tautoko ana. H. P. Tunuiarangi. E tautoko ana. H, Paea. Tautoko A, taku, hiahia me whakapiri he panui ki waho, i runga i tenei take me tikiti rawa te tomo mai onga tangata e hara nei ratou ite mema. H. Tupara. E tautoko ana. Kipa Anaru. E tautoko ana ahau, a, me tae atu hoki tenei take kite Whare Ariki.

H. Pefrata—Ah akoa he mema note Whare Ariki, me tikiti ano?
Tiamana.—Ae! ko te ture hoki tenei ote whare.

H. Heke.—E tautoko ana hoki ahau kongā korero katoa anga Honore Mema me haere tonu i runga ite putake, [*unclear: e*], e tono ana ahau kia homai [*unclear: he*] mahi ma tatou.

Timi Waata.—He motini ake
Tiamana.—E pai ana nga mema ote Whare Ariki, me haere noa mai ratou.

N. Patuawa.—Ko [*unclear: taku*] hiahia kia takua mai he mahi ma tatou, e pai ana nga ruuri no reira ete Tiamana taku mai kia tukua mai he mahi.

Tiamana.—Ka Whakaaetia te panui ki waho, a, ka tukua te mahi tuatahi ma koutou. Ko te motini ate Arawa. Motini No. 1 me tuku ranei kite komiti, ma koutou ranei.

Hone Heke.—E mea ana ahau ma tatou ranei, me tuku ranei kite marae.

K. Anaru.—E tautoko ana ahau me tuku kite mare.

P. Ratapu.—E tautoko ana ahau.

H. Ropiha.—Taku hiahia ma tata e mahi tenei motini, no te mea, ko nga Rangatira ote marae, kua tu hei mema mote Whare Ariki.

W. Reweti.—E hiahia ana ahau, me nuku tenei take mo muri, a, e inoi atu ana ahau, me homai he take ke atu.

P. Tani.—E tautoko ana ahua i ta H. ROPIAA, i te mea he take kotahi.

H. Paerata.—E tautoko ana me tuku kite matae, me titiro kinga kerero a H. [*unclear: Kuru*]

H. para.—E tautoko ana me tuku kite marae.

Tiamana.—Ka pataia koutou, kote ae! mote tuku kite marae. Kote No! mote waiho ite whare, Hoi, riro ana ite ae!

Kohi Moni,—Motini No. 1. Na W. Katene i roto ite ota pepa. Ka panuitia atu kia koutou.

R. Wharerau.—Kei te ngaro atu te kai motini, he mea pai pea, me nuku, otira, kei te whare te ritenga,

H. P. Tunuiarangi.—Ke ite nui te raruraru, ote [*unclear: Kawanatanga*] kinga take kua [*unclear: oti*] nei i a ratou te mahi, a, kua whakaatu tia atu nei hoki hia koutou. A. e penei ana ahau me arei atu aua take [*unclear: ririki*].

P. Ratapu,—Tautoko inga korero ate Honore Minita, me nuku atu tenei motini.

W. Kiriwehi—Tautoko, me neke te motini, a, me mahi tata i nga take kua [*unclear: whakiaturia*] ra ete Pirimia.

H. Heke—Ko tenei motini, keite Kawanatanga te ritenga a kaore ano i [*unclear: mareio*] mai kia tatou.

Tiamana.—E tika ana te korero ate Mema honore a H. HEKE no reira ka pataia koutou kinga Mema e ae ana me tuku tenei pire ki te Kawanatanga me ki mai ae: [*unclear: riro*] ana ite ae!

Motini (No 3). Na P. [*UNCLEAR: PARATUE*] mote kirihipi kua paahitia tenei kua [*unclear: tukua*] nga kirihipi kite marae kia haira nga iwi ote marae.

W. Kiriwepi.—Ko tenei motini kua panuitua ete Pirimia i napo, a kei te mahia mai ete komiti, a, e mea ana ahau kaore he tikanga tahi e mahi ai tatou, engari, tenei ake te ra, e oti mai ai ite komiti, ka homai [*unclear: ano*] kia tatou.

H. P. Tunui, MINITA.—F tautoko ana ahau ite korero ate mema honore nei, a W. [*unclear: KIRIWEPI*].

Motini No 4, na Pene Tau: He motini mo te ture pooti mema mote Paremata Pakeha, ote tau 1867 tae atu ki te tau 1893, kia whakakorea.

Pene Tau.—Ko taku hiahia, enga mema kia mahia e tenei Paremata taku pire, a, he pire nui tenei ki taku mohio, a e pai ana ma koutou e tiro mai tenei.

H. Paea.—Me ata tiro tiro mai tenei motini, Ke o tatou aroaro e takoto ana. A, mehemea e ahei ana mo muri ta' a atu tenei ka mahi ai.

H. Ropiha.—E hiahia ana ahau me neke tenei take mo [*unclear: tera*] tau.

P. Paraihe.—E tautoko ana ahau tenei take kite Kawanatanga.

Taare Tikao.—Ka tuku i te pooti hoi riro ana ki tenei me mahi etenei Paremata. Kua [*unclear: puka*] 1 Whare. 2 p.m. [*unclear: 1824*].

2 p.m. Ka puare te Whare. Tiamana He patai, e pehea ana te whakaaro anga Mema mo nga mema e 9 nei.

H. Heke.—Ko taku kupu me unu mai aua Mema.

P. Paraihe.—E penei ana kia pai te unu mai i ana mema, ite mea, kei te mahi ora mai hoki ratou.

T. Kaporiki.—E tono ahau e hiahia ana kia tonoa mai e nga mema Honore nei.

P. Patapu.—E hiahia ana ahau, mehemea he mema ano e Whakaurua mai me unu enei.

Tiamana.—Kua paahi tenei take,
Motini No 5. na T. W. Rimini, mote whenua ote urewera.

P. Tau.—E hiahia ana ahau, me mahi tenei take, i muri mai o taku, e takoto mai ra ite kawanatanga.

H. Rapihana.—E penei ana ahau, me nuku tenei kite kawan atanga.

R Wharerau.—Ko tenei mea, i tukua mai i te hui ite Waipatu, a, e 400 tangata i haina. A, e penei ana ahau, kia kaha te mahi, kaua e parea noatia kite kawanatanga.

P. Paraihe,—E penei ana ahau me waiho tenei, kio oti mai nga take e mahia mai nei ete komiti whiriwhiri.

H. Ropiha.—E tautoko ana ahau i ta R. Wharerau.

W. Kiriwehi,—E tautoko ana ahau i ta Wharerau. Me tonu he tangata hei kawae i taua kirihipi kia haina ana iwi.

W. Katene.—E hiahia ana ahau, me hohoro te tatou mahi i enei take e hiahia ana hoki ahau, me tu mai he komiti mo taua iwi hei taunga aue mo a tatou mahi.

H. P. Tunui.—E penei ana ahau me waiho tenei take i runga ite teepu. Kia puta mai nga mahi ato tatou komiti hei reira, ka mahi ai.

Tiamana.—Kua neke e Whare mo ate 7 p.m.

7 a.m. Ka puare te Whare

Tiamana.—Katu ka mea.—Kote mahi tuatahi i tenei po, mate Paremata e tiroiro te Ripoata ate komiti whiriwhiri ote kotahi tanga, mo te Pire a H. HEKE, Ka panuitia atu kia koutou ite whiriwhiringa. I karangatia a TIMI WAATA kia Whakamarama i ta ratou Pire.

P. Tauu.—E hiahia ana ahau kia tu a Hone Heke kite komiti whiriwhiri mo ta ratou mahi i tenei pire a e hara ite mea he kino nooku ki taua mea.

Ng. Pana,—E whakawhetai [*unclear: atu*] aua ahau kite komiti whiriwhiri mo ta ratou mahi i tenei pire. A, e hiahia ana ahau kia tu ki te whakamarama i tana pire.

Hori Ropiha.—E tautoko ana ahau me whakamarama a H. Heke i teana Pire.

H. Waaka.—E tautoko ana ano hoki au i tenei me tu o H. Heke kite whakamarama i taana pire.

R. Wharerau.—Na H. Heke te pire nei, a, e hiahia ana ahau mehemea ka korerotia kite marae kaua hei whakatau ai. Kua tu a H. Heke hei mema mo te paremata Pakena a, ka haere tahi raua ko taua pire. I puta ano hoki te kupu a taua H. Heke. Kia puta atu ite Paremata Maori, ka taea ranei kaoreranei. E penei ana ahau, me neke taua take kito tatou marae.

Tiamana,—Ka panuitia tuaruatia [*unclear: atu*] te pire nei kia koutou, e tautoko ana ahau ita te komiti.

H. Tupara.—Tautoko ite Ripeata.

H. Rapihana.—E hiahia ana ahau mo tu a H. Heke kite whaka marama i taana pire. He tupato kei au inaianei, kei whakaae rawa ake tatou. Kua he te wa e tika ai kia tonu atu tana pire, kite paremata ote koroni.

W. Kiriwehi.—E tautoko ana ahau ite Pire.

P. Paraihe—E hiahia ana ahau me poaeti tenei take, me korero ranei H. Heke, kaore ranei.

Tiamana.—E oti ana ki tenei e tu ana a H. Heke kite korero. A, mo e patai tuarua, e penei ana ahau mehemea ranei kua oti ia koutou me tu a Hone Heke kite marae.

Hone Heke.—Ko aku pukapuka, i mahue atu [*unclear: ite*] Kainga Heoi, e taea aua e au te toro [*unclear: aue*] pukapuka.

Tiamana.—Ko te wa mo H. Heke e korero [*unclear: ai*] e kore emohiotia [*unclear: inaianei*].

Ripoata No. 2 mo te kirihipi.

W. Kiriwehi.—E tautoko ana ahau ite Ripoata ate komiti mo te kirihipi, he menemana taku e penei ana: Mehemea ka paahitia tenei Ripoata, me timata tonu te whakahaere ote haina.

Hirama.—E tautoko ana ahau me panui ano te kirihipi.

Tiamana.—Ka panui ite kirihipi. A, ka mea, ko te whakamananga mai tenei o tenei kirihipi. A, ka penei atu ahau ki a koutou, kote mea nui tenei o tenei Kotahitanga.

H. Ropiha.—E inoi ana ahau kite Tiamana, me nuku te Whare mo apopo 10 a.m.

W. Katene—Mehemea e kitea ana e nga moma Honore tetahi waahi o ta matou mahi e he ana, me tino whakamarama mai hoi me neke te Whare me hemea e pai ana, mehemea e whakaae ana, me ki mai ae!

R. Wharerau.—Ko taku mahara, kanui te pai ote Ripoata ate komiti A, e tautoko ana ahau 1 taua Ripoata, Ki taku mohio hoki, kahore ano i kitea tetahi rangi e whakamate ana ite iwi Maori.

R. Rangihenea.—E tautoko pono ana ahau ite Ripoata.

Tiamana.—E hiahia aua te komiti kia whakaotia tenei take e koutou. Kua oti ia koutou a koutou nei mea mo taua Ripoata. Ka tukua atu te pooti. Riro ana ite ae! Kua paahitia tenei.

Aperahama.—Mehemea e kore tenei Whare e mahi ate maue, me tuku te take ate Urewera kia mahia.

T. Waata,—E 4 nga take i whakaaria ete Pirimia no reira einoi ana kite kawana tainga kia homai te pire i hanga e Wi Pere. R. Wharerau.—E pai ana nga korero ate mema honore a T.—Waata. A, ka hoatu nga take ate kawanatanga kia koutou, a, ma koutou ano e ata mahi.

W. Katene—E hiahia ana au me noho to matou komiti.

H. Rapihana.—E tautoko ana ahau i tenei me mahi apopo.

H. Paea.—E tautoko ana ahau me noho te komiti apopo.

Tiamana.—Kua mutu nga mahi kei konei inaianei hoi kei te komiti nga mahi. Hoi, ka nuku te Whare. Mo

apopo ka noho ai te komiti.

Kote Whare ka nukuhia, mote 30 o Aperira 1894 at 10 a.m.

10 a.m.

Pakirikiri, Aperira 30th, 1894.

Ka puare te whare,

Tiamana.—K nga Mema Honore, mehemea he motim Kei a koutou me tuku mai.

Motini no 3.Tiamana.

Tuatahi.—Kote Ripoate ate komiti whiriwhiri mote Whenua o Tuttoe(ara) o Makarini Tamarau. Ka panuitia atu kia rongo koutou.

W. Katene.—Ko te pukapuka mo tenei Ripoata me tuhi ki tetahi pukapuka nui, toona ingoa he Tiiti. A, me tuhi o ratou ingoa ki taua puka puka, mete rohe Potae. A me whakaatu hoki ki te Iwi Maori onga motu e rua nei, A, e tika ana ko taua [*unclear: Whenua*] ma te Kotahitanga e tiaki e pupuri taua Whenua.

Tiamana.—Ki taku whakaaro, me mutu nga korero i tenei taima, ite mea, he ope kei te haere mai. Hei me neke te Whare moate I enga ra o Mei 1894.

10 a.m.

Turanga, Mei 1st, 1894

Tiamana.—Kua tu te koramu ote Whare inga mema e noho nei. Heoi, ka puare te Whare.

P. Patapu.—Ko te pitihana a whanganui naku i hoatu, kei te tinuaki inaianei.

Tiamana.—Ka panui ite pitihana a Whanganui i tuku ai kite whare.

Motini no 10, mete 11.RANIERA WHARERAU.(Minita) ote Kawanatanga.?

Tiamana.—Ka panui ite motini a W. Kaharunga.

Tiamana.—Ka panui ite motini a R. Wharerau No 10

12, 13. Hoi ka tukua atu ko te take a P. Paiapu o Whanganui, hei mahi ma te Whare.

P. Patapu.—Ka tu ka mea E kore e tino marama i ahau te korero mote pitihana nei, a, tenei ano pea kei a tatou nei ano etahi onga mea mohio hei whakamarama i tenei mea. Ite mea erite ana ki ta Pene Tau i Nga puhi a, he mea kotahi tenei.

H. Mokopapaki.—E mea ana ahau keite Kawanatanga Maori te ritenga.

H. Ropiha.—E whakapai ana ahau, ki tenei Pitihana e tautoko ana ahau me tuku atu tenei take ki te Kawanatanga, me ta P.Tau i ana hoki.

Tiamana.—E penei ana ahau, me tuku atu te pooti mo tenei take. Konga mema e whakaae ana kia tukua kite Kawanatanga me kai mai ae! Riro ana kite ae! ka takua kite Kawanatanga.

Motini No 9. A W. Kaharunga. E tika ana me tu a W Kaharunga ki te Whakamara ma.

W. Kaharunga.—I tangohia mai tenei pire i roto ite pire mote kohi moni a Wi Pere ote tau 1893 a, kaore tenei Ruuri e araia ana, e etahi Iwi e noho inga motu nei. No reira, e, tukua mai ana ma tenei Kotahitanga e mahi hei mea tuturu.

H. Ropiha.—Kanm te marama o tenei motini, a, kaore aoa hoki he mahinga ite mea kua oti ke ano te whakatakoto e ratou nga tikanga na reira ekore e uru atu etahi kupu maku ki roto, otira, kei nga mema ano ta ratou na kupu.

H. Paea.—E tautoko ana ahau i ta Hoori Ropiha.

H. Mokopapaki.—E mea ana ahau me tuku atu tenei take kite Kawanatanga.

R. Wharerau.—I tino whakataua e tenei Kotahitanga i te hui i tu kite Waipatu ite tau 1893. Me kohi moni nga takiwa katoa onga Maori, a, ko ratou ano hei tiaki i aua moni.

Tiamana.—Ka tu ka mea; Kanui te pai onga korero ate minita nei, a, e mohio ana ahau, e kore e reie ko to te Kawanatanga. No reira e tika ana, me whai kuou te whare, ite mea, kei te teepu te [*unclear: motini*] nei e [*unclear: takoto*] ana.

N. Patuawa.—Ko taku mo io, na te Kotahitanga tena moni e kohia mai nei, a, i paahitia ra hoki taua ture kohi moni i te waipatu.

H Para.—He patai mehemea ranei mate Pirimia e haina nga take e oti ia tatou?

Tiamana.—Kei te whiriwhiringa mai to ritanga.

H. Paea.—E tautoko ana ahau ite motini No 10.

W. Kaharunga.—E tautoko ana ahau ite kupu a He. Ropiha, me ata tirtiro he tangata hei haina ia tatou take.

P. Tau i.—E tautoko ana ahau ite motini.

E. Tewano.—E penei ana ahau ite mea kua mate atu te tumuaki o tenei mahi; e hiahia ana ahau me rapu e tatou he tangata hei [*unclear: riiwhi*] mo tana nohoanga.

R. Wharerau.—Hoi ano te manarga ote Pirimia kite haina i nga take, ko tenei tau anake ano. Hoi, ekore e tika ma tetahi onga mema, engari ano te tuku ma te Iwi e rapu. Otira, he waahi tino pakeke rawa tenei ki taku mohio, engari, tenei ake te wa pea e pea e rapua ai he Tumuaiki.

H. Paea.—E wehi ana ahau mote rapu atu i tetahi atu tangata hei tumuaki, note mea kote tangata mona tera tunga he ingo tino mana, a, e mea ana ahau me whakaingo e tatau he tangata.

H. Ropiha.—E whai ana tatau i rungo ite Ruuri ate Kawanatanga Maori mo te Whare, ko nga mea katoa, kia rite tonu te noho timata mai ite Pika mete tumuaki, Timana, Kawanatanga, Pirimia, Minita, menga mema katoa e tika katoa ai enei mea. No reira, e mea ana ahau ekore croa te rapu i tetahi tangata i roto ano ia tatou mo taua tunga, a, e mea ana hoki ahau, me neke atu te horero mo tenei motini kia tae mai nga mema katoa tae atu kite Pika

R. Wharerau.—Ka whakaaetia te neke kia tae mai te Pika.

Motini No. 10.—E pai ana me tu mai a R. Wharerau kite whakamarama itana motini.

R. Wharerau.—E tono ana te motini kia koutou, kia whakamana te Kawanatanga kite mahi haina haere inga motou o rua kite kirihipi, me tetahi hoa hoki onga Mema hei hoa.

H. Ropiha.—E tino pai ana tenei motini, a, e hiahia ana ahau me tuku atu ma te komiti whiriwhiri tenei e mahi mai

P. Patapu.—E tautoko ana ahau ite motini No. (2). K whakaingoatia ana e ahau a te kakakura hei whakahaere, me o reira waahi katoa. A, [*unclear: nia*] te Kawanatanga ia e whakamana. Kote Tai-Haoauru he waahi iti nei, e toe ana, kote waahi anake ki a te Whiti, me toona Iwi, a, e hiahia ana ahau ki era Iwi kia riro mai i runga ite kirihipi.

H. Ropiha.—E ahua arai ana ite korero mo tenei motini, taku hiahia, me tuku kite komiti whiriwhiri.

H. Paea.—He tono taku ite pooti, kia paahitia tenei, me tuku kite komiti.

Tiamana.—A, ite mea kua tono nga Mema me tuku tenei motini kite komiti whiriwhiri, anga mema i whiriwhiri ai. Hoi ka tukua atu te pooti. Irunga [*unclear: neno*] pooti, i riro ki tenei, me tuku kite komiti whiriwhiri tenei motini.

Motini No. (2). Na R. WHARERAU. He mea tika me ta mai te kai motini kite whakamarama ite motini.

R. Wharerau.—E tono ana te motini ia koutou kia whakaaetia, aia, kia whakamana he komiti mo nga tak. Wa e tenei Kawanatanga.

P. Patapu.—E tino tautoko ana ahau i tenei motini, e no.(3).

H. Paerata.—E me a ana ahau erga Mema Honore nei, me waiho mai te motini nei kia matou kinga Minita nei, kaore ano matou i [*unclear: whakanierite*] noa.

H. Paea.—E tino tautoko ana ahau i ia H. Paeraia.

Reemi Tupara.—E tino tautoko ana ahau i ta H. Paerata.

R. Wharerau.—Ite mea koa tu mai tetahi onga Minita kite tango ite motini, heoi, kua whakaaetia e ahau e tenei o nga Minita.

Tiamana.—Kua oti tenei, me waiho tenei ki nga Minita anake a, ma ratou e mahi atu. Heoi, ka tukua atu te.

Motini No 13. Na R. WHAHERAU, Me tu mai to kai motini kite whakamarama i taua motini.

R. Wharerau.—Heoi ano te waahi ote motini. Kote tono i ta koutou whakaaetanga kia takoto he Kupu mote pire e puta mai aua ite Paremata Pakeha, mote whakawhiti ki Ingarangi.

P. Patapu.—E. hiahia ana ahau me nuku te Whare.

P. Paraihe.—E tautoko ana ahau me neke te Whare.

Taimana.—Hoi, ka whakaaetia tenei me neke te Whare mo ate 6 onga ra o mei 1894.

10 a.m.

Pahirikiri, Mei 6th, 1894.

Ka puare te Whare Tiamana.

Kua tu te koramu ote Whare, hoi, ka puare te Whare, kote mahi tuatahi ka hoatu kia koutou, kote Ripoata ate komiti whiriwhiri mo te motini No. 3. A P. Paraihe.

H. Ropiha.—E tino whakapai ana ahau mo tenei Ripoata a, etino tautoko ana ahau i tenei Ripoata.

R. Wirihana.—E tautoko ana, mote whakapai kite Honore Mema naua nei tenei motini i hanga.

H. Niania.—E tino tautoko ana ahau i tenei Ripoata.

E. Tewano.—E tautoko ana hoki ahau i tenei Ripoata.

H. Tupara.—Kote take tenei, e tono nei ate Arawa kia tu te hui ki Rotorua, ko reira mohiotia ai to ratou haina kite kirihipi.

H. Pafa.—E tautoko ana ahau itenei Ripoata.

H. Ropiha.—Kaore ahau e pai ana ki te korero ate Tupara. Taku hiahia mehemea ka tae te kirihipi, ara, mehemea ka oti, e tino renei ana ahau mo haina nga Iwi kaore auo i haiua noa ki taua kirihipi.

W. Kiriwehi.—Kua paahi tenei take ite Waipatu, kei te ota, pepa ate kawanatanga e mau ana, heoi ano kei te Kawanatanga te roa o taua mahi.

N. Patuawa.—Tautoko ite Ripoata mete mema Honore, nana nei tenei motini. E tino whakapai ana ahau, note mea, no maua tahi nga takiwa kahore nei ana i naina noa ki taua kirihipi.

P. Tauī.—E tautoko aua ahau ite Ripoata, a, e mea atu ana kite Tiamana, kia tukua mai te pooti mo tenei Ripoata.

Ko nga mema o whakaae aua kia [*unclear: paahitia te*] Ripota nei, me ki mai ae! I runga o tenei pooti riro ana ki tenei, me paahi tenei Ripoata. Hoi ka nekehia te Whare.

H. Ropiha.—E tautoko ana mote neke i te Whare.

Tiamana kua nekehia te Whare mote 2 p.m.

2 p.m. Ripoata ote Pire. A WI PERE.

Tiamana.—Kua kii a Wi Pere me nuku taana Pire. Hoi, i runga o tenei, me whai kupu mai koutou mo tenei take.

K. Anaru.—E tautoko ana ahau, me neke atu tenei Pire.

Tiamana.—Ko tenei, ka tukua atu nei te pooti mo tenei take, konga mema e whakaae ana me neke tenei Pire, me ki mai ae! Riro ana ki tenei, me neke te mahinga mo taua Pire, Heoi, inaianei, enga Memu Honore, kahore he take ma tatou.

P. Patapu.—Kahore aku take, engari, ka penei atu ahau kia whakahaua te Kawanatanga kia tere te mahi ia ratou take. Kei te teepu katoa a tatou take e takoto ana, engari, ko nga moni i korerotia ra e tatou i tera tau, ara, te moni e £680 ko tenei take, kaore ano i takoto kite teepu, konga mahi tika ke enei ma tatou

H. Ropiha.—E kore tatou e tika kite mahi inga mahi. i runga ite ngaro ote Kawanatanga, a, e mea ana ahau me tatari atu kia ratou. e tika ana te korero a P. Patapu, a; e mea ana ahau mo motini e ia ina tae mai te Kawanatanga.

H. Paea.—E tautoko ana ahau inga korero a H. Ropiha, a, e hiahia ana ahau hei ra tika tenei mote korero a H. Heke i runga i to tatou kore mahi.

W. Katene.—Kote ra tenei mo H, Heke, me tae mai ana pukapuka, engari ano pea te metini ate Arawa, he ra tika tenei, note mea, kei konei nga Iwi, e tono ana ahau hei tenei take, e korero ai.

P. Patapu.—Ka unuhia taku korero a, e inoi ana ahau kite Tiamana kia nukuhia te Whare.

Tiamana.—Ka nukuhia te Whare mo ate 7 p.m.

Kaore i noho 7 p.m. Me nuku ano te whare mo apopo a 10 a.m.

10 a.m

Pakirikiri, Mei, 5th, 1894.

Ka pure te Whare.

Tiamana.—Kua tu te koramu, a, kua ahei te Whare mote noho. No reira, ka tukua atu kote Ripoata mote motini No. (1) ate Makarini Tamarau ote Urewera, ka panuitia atu kia koutou, a, mehemea e tika ana te Ripoata a to koutou komi ti whiriwhiri, me korero mai, a, mehemea ranei e a hei ana, me korero mai i muri mai o taku panuitanga.

R. Wharerau.—E tono ana ahau mo taku motini No. 3 kia [*unclear: unuihia*] mai. Kua whakaetia tenei tono. E hiahia ana hoki ahau, me nuku mai tenei motini mo muri i taku hokinga; mai ite taone ka mahi ai.

Tiamana.—Ka nekehia te whare mo ate 2.p.m;

2 p.m. Ka puare te Whare.

Tiamana.—Ka tu ka mea: Kote mahi tuatahi ma tatou i tenei wa, kote motini No. (13) a Raniera Wharerau. Mote whakawhiti ki Ingarangi. Me tu te kai motini ki te whakamarama i tenei motini.

R. Wharerau.—Ka tu ka mea:—Kote kupu whakaae a tenei Paremata kia puta. a, hei te mutunga mai ote Paremata Pakeha tino Matauria ai. No rera i motinitia ai, ahakoa he mai, a, tika mai ranei ko te kupu whakaae kia takoto i tenei Paremata, a tae atu monga tau e rite ai te whakawhiti, te, kore ranei.

H. Ropiha.—E hiahia ana ahau, me whakahoki tenei motini kite Kawanatanga.

H. Paea.—Kote otinga oti kirihipi te hea [*unclear: mo*] tenei motini kia oti te Kotahitanga ka taea te inoi ite mana mete whakawhiti ki Ingarangi.

N. Patuawa.—E rite ana tenei motini ki te motini whakakore mema mote Paremata Pakeha. A, he maha nga. Iwi kei runga i tenei kupu whakakore.

Aperahama.—E tautoko ana ahau ite motini, ta toke ka hoatu te tono ite mana i tenei Paremata Pakeha, a

kaore e homai no [*unclear*: reia], ka tatari ano tetahi atu hui a tatou, a kaore ano hoki he [*unclear*: raruraru] o tenei motini, e pa mai, kia tatou na reira, e ki ana ahau. me tautoko tatou i tenei motini ahakoa, mo nga tau e rua e toru ranei.

H. Tupara.—E tautoko aua ahau ite motini

R. Rangiheuea.—E tautoko ana ano hoki ahau ite motini.

P. Hapuku.—Ko tenei motini. Kote tino take tenei o ta tatou mahi e mahi nei, a, e mea ana ahau me ata waiho te pire nei kia takoto.

W. Kiriwehi.—E mea aua ahau me unu te motini ki waho, me neke kia oti te kirihipi.

R. Wirihana.—E tautoko ana ahau inga korero a W. Kiriwehi.

T. Waata.—E tautoko ana ahau ite motini. A mehemea e paahi tenei motini, me menemana a raro ote motini ma tatou e hanga nga kupu, mote 2 mote 3 ranei nga tau.

T. Whiua MINITA.—E hara tenei motini ite Kawanatanga na to matou hoa (Minita) anake.

H. Rapihana.—E tautoko ana ahau ite motini, a, e penei ana ahau, me whakamahi tonu tenei take, mehemea ka paahitia

T. Kaporiki.—E tino hiahia ana ahau me paahi tenei motini inaianei ano.

E. Tewano.—E hiahia ana ahau kia oti tenei kirihipi inaianei ano, kia haere tahi mete pire ki Ingarangi.

P. Tau.—E tautoko ana ahau ite motini, mete [*unclear*: menem] aua kia takoto te whakataunga a tenei Paremata ki runga i ana pukapuka, no te mea, he take tawhito tenei. No te mea, e 3 take nunui o ta tatou mahi i mahi nei.

- 1. Kote tono mana.
- 2. Whakawhiti ki Ingarangi.
- 3. Whakakore mema hei haere kite. Paremata Pakeha.

H. Mokopapaki.—E tautoko ana me neke tenei motini.

H. Ruru.—E tautoko ana ite motini. Na te Kotahitanga tenei Pire. Hei whakaae ma tatou ki nga pukapuka takoto ai, konga kirihipi e haina ana nga Iwi inaianei.

P. Paraihe.—E tautoko ana ahau ite motini, kia mahia i tenei Paremata te whakaaetanga.

W. Kaharunga.—E tautoko ana ahau ite motini, mehemea ka paahi.

H. Maroro.—Me neke tenei motini mo tera Parema ta.

M. Paewai.—E tautoko ana ahau ite motini.

P. Porokoru.—E tuku a ana e au toaku pooti mote tautoko i tenei motini. He take ngawari tenei, tera aiu te motini uaua ko te whakakore mema mo te Paremata Pakeha, a, e hiahia ana ahau me paahi tenei motini.

M. Haare.—E tautoko ana ahau ite motini, a, ko taku hiahia kia paahi tenei take inaianei. Tetahi kia oti te kirihipi ka tuku ai.

P. Moetaarau.—E tautoko ana ahau ite motini, mete menemana, a, e hiahia ana ahau me tuku te pooti.

H. Tomoana.—E menemana awaho atu ana kia koe ete Tiamana, me neke tenei take mo ate Wenerei te 9 o mei, 1894.

H. Paerata.—E tautoko ana ite menemana a H. Tomoana.

Tiamana.—Nga mema e whakaae ana me nuku tenei motini, me ki mai ae! kua riro ki tenei me nuku tenei motini. Heoi, ka nekehia te Whare mo ate mane 7 o Mei, 1894.

Kamutu te Whare ite 10 p.m.

10 a.m.

Pakirikiri Mei 7, 1894.

Ka puare te Whare.

Hei ra tenei e noho ai te Pika a H. Tomoana, Ki runga i toona tuuru.

Pika.—E kapi ana te koramu onga mema, e ahei ana me noho te whare. A, mehemea he motini kei nga mema i tenei wa, me tuku mai. Karena Kiwa. Motini No. 14.

Wi Pere.—Ka tu ka mea: Kote waahi tuatahi hei korero tanga maaku kia koutou, kote tono ate Arawa i te Tiriti kia tu ki Rotorua, mo ate tau 1895 e haere mai, nei. Heoi, kua oti tenei take ki waho kite marae nei, e whakaoti ai. A, ite mea kua rite i tenei ra te kupu mo taua take. Ka mutu taku korero mo tenei take. E rua rawa rangi ka oti taku pire i te Iwi nei, te mahi, a kua oti inaianei. A, ka tukua atu o ahau inaianei ma nga whare e rua nei e whakaae.

Kiharoa.—Hei to matou, taenga kite kainga ka noho matou katahi ka mohiotia. A, e whakapai atu ana ahau mote tukunga mai. E tika ana to kupu mote haina, a, e tatari ana hoki ahau, ara, matou kia riro ia matou tenei hui.

Tupara.—E whakaae ana au ki o korero e Wi Pere, otira, taku kupu ko koe ano taku turu mo taua Tiriti ka

riro nei i ahau, Heoi kote mea nui, kua riro nei i ahau te Tiriti, a, kei taku taenga kia te Arawa te mohiotia ai, te ra, mete takiwa:

W. Katene.—E tino whakapai ana ahau ki enei korero kua, whakapuakina mai nei e Wi Pere.

Timi Waata.—He whakapai, engari, kia tae ra ano to Tiriti, ka haina notemea, e kore e taea e matou te takahi nga korero anga Rangatira ote Arawa. Note tau 1892 i homai ai e H. Tomoana ki ahau he mea kirimua i tu te hui ki maketu, a, nekehia ana te haina.

H. Tomoana.—E pakeke ana ahau mo tenei take, mo te haina e pai ana ete Arawa, ko taku, ka tu ano te waahi kia koe kote taonga kua tukua atu, a, kua riro ia koe, heoi ano.

N. Puhura.—E, tautoko ana ahau, i enei korero katoa.

H. Heke.—Mote kupu ate arawa, mote haina ate Arawa i konei inaianei, ko taku mohio kaore he raruraru e pa ki etahi atu o koutou ite ngaro atu. Note mea, e kore rawa tatou e mohio ki nga mea onga ra, kei te haere mai. He take tenei kei te pepa no te nupepa, e rite ana me tupato tatou inaianei, e kore e mohiotia nga he e haere mai nei.

Peni Te Ua.—E tautoko ana i ta Wi Pere, Wikatene, H. Heke. E penei ana ahau, me haina hiohoro ate Arawa. Aianei, kua e, taria kia tae ra ano te Tiriti nei, ka haina ai koutou.

H. Heke.—Ka panui ite Pire a Wi Pere.

Tiamana.—Katu ka mea: Ka nekehia te Whare mo apopo a 10 a.m 8. [*unclear*: 5. 94.]

10 a.m.

Pakirikiri, Mei 8th, 1894.

Tiamana Ite Whare Kua puare, tenei whare.

H. T. Whatahoro (Pirimia).—Ka tu ka mea: Ko te mea hei whakamarama maaku kia koutou engā Mema Honore, me te Iwi nui hoki, e noho nei i te marae, konga take i paahitia ete Kawanatanga o Mangakahia ite tau 1892. A kote ra rangituatahi o taua Ripoata, te waahi hei whakamarama tuarahi mote tumuaki ate.

Kawanatanga, a, kia maia engā hui te whakarongo i ana korero. A, ite mutunga o aua korero, ka korero mai koutou i runga ano ite rarangi e whakamaramatia e ia.

T. Tiakitai.—Naaku te whakaoro nei ete Iwi kia nekehia mai nga korero ote mea nei ki waho nei kia rongo nga kaumatua nga wahine mengatamariki.

Whatahoro.—Ka panui ite rarangi tuatahi ote Ripoata ate Kawanatanga Maori ote tau 1892, o Mangakrha. A, tenei ete iwi ka tu atu ahau ki mua io koutou aroaro kite whakamarama atu kia koutou i runga inga ritenga ote rarangi tuatahi. Hoi, ko tenei pire i Motinitia e P. Tau i ratau ko ona hoa mote kohi moni. A, i whakaotia ete Kawanatanga o Mangakahia i tu nei kite waipatu ite tau 1892, otira kaore taua pire i oti i paahitia i reira, a, nukuhia ana mai ki konei tino whakaoti ai he ritenga e puta ai he kaha kite Kawanatanga kite kohi inaianei. A, i iti Kawanatanga o Mangakahia kote moni kohi mate tangata tane kotahi pauna [*unclear*: £1 0s 0d] Wahine me nga tamariki kua rite nga tau. Ite tau 1893 i meingatia i reira me tu he peeke moni, a, me whai komiti rawa aua Peeke moni o ia takiwa. A kote hiahia ote Kawanatanga kia uru atu ia ki roto ite whakahaere o aua moni! A me hanga rawa e tenei Peremata he ture mo aua tikanga. Ko aua moni katoa ite peeke, kia 5 Paiheneti ite pauna o, [*unclear*: 1a] ite pauna mate Kawanatanga, a ko taua moni epau ana i runga inga mahi ate Kawanatanga. A, ko enei take me paahi rawa e tenei Paremata, a, ka tuku atu ai kite Paremata mote koroni, mana o tino whakamana. Hei ture mo ko te rarangi tuatahi tenei e inoi ana e to koutou Kawanatanga kia whakaotia. Kati aku korero i konei.

P. Ratapu.—E rua kupu e pai ana ahau i roto i enei rarangi. Kote rarangi tuatahi, kanui te nana ote panga ote kohatu, ki runga ka hoki tonu iho ki raro,

Paetarena.—E mea ana ahau me unu mai te (ara) nga rarangi 1, 2, 3, 4 ki waho

Pirimia.—Kupu patai kia P. Ratapu. He aha te ritenga o to kupu.

P. Ratapu.—Kote take o taku kupu he tino mea uaua rawa tenei mea te kohi moni ki etahi hapu.

Pirimia.—Na te Kotahitanga tenei take, a kote Whare tenei o a tatou mahi e mana, a, e tika ai a tatou mahi. A, ite mea e whakakorea ana ano hoki ite Kotahitanga, note mea, ko te waka tenei e rite ai a tatou mahi, me a tatou hiahia, tae atu mo runga i o hiahia mo te whakawhiti ki Ingarangi. A, me pehea e whiti atu [*unclear*: ai] runga i to tatou kore moni [*unclear*: po] reira kote ora tenei mo tenei Kotahitanga, ma te rite o tenei ia ratou. Kia ora koutou katoa.

Paetarena.—E whakapai ana ahau ki nga korero ate Pirimia, ite mea ko tenei Kotahitanga, ma tenei take e ora ai.

Timi Waata.—E whakaae ana ahau kia hanga he ture mo tatou, note mea, e taea nga mea katoa ete Pakeha. Kote take, na te moni, i ara ai, o ratou Kingitanga. A, no reira, e tautoko ana ahau i tenei Ripoata, mo tenei, Pire.

P. Puhu.—E whakaae ana ahau ki tenei Pire. No te mea ete iwi, ma te Kohi moni e tika ai a tatou mahi

E. Puraka.—E tautoko ana ahau, no reira ka kohi ahau inaianei. Kotahi pauna, £1.

Pirimia.—Kua mutu tenei i konei heoi, ka panuitia atu te rua onga rarhngi kia koutou. Nga Rauri ote. Whare i mahia ete. Kawanatanga Maori i Poneke. Ko tenei take e inoi ana ma koutou e whakaatu tenei take, e hiahia ana ahau kia paahitia e tenei Paremata

Tuatoru.—Ite wa i noho ai te Paremata nei kite [*unclear: Waipatu*] i te tau 1892, ka tu te Kawanatanga. Ka whakaturia i reira nga ritenga ote mahi i roto i etahi tikanga ote Paremata Pakeha a, kote wahi i toe, kaore i hanga he ture, a, mehemea ekore etaea e tenei Paremata; epai ana ano mate Kawanatanga ehanga, otira. kaore i hanga he ture i reira. A. heoi ano nga mahi i oti ko enei, e kite nai hoki koutou, a, mehemea e tika kia hanga he ture hei tiaki ite Kawanatanga, e pai ana me mahi. E [*unclear: penei*] atu aua ahau, kia tiro kaha koutou kite mahi i enei. take, a, ko tenei te take e tino hiahia ana to koutou Kawanatanga kia mahia.

Piniha.—E tautoko ana ahau, mo runga inga korero ate Pirimia kua whakapuaki nei, engari, i rongu au, i pau nga moni ite Kawanatanga o Mangakahia.

Tuawha.—Kote ritenga [*unclear: o*] tenei ture ekore e tika mate Kawanatanga e mahi, otira, kua mohio tatou kinga tikanga Pakeha katoa, no reira e tika ana, mehemea e paingia ana o tenei hui, e eke ana ki runga inga tikanga onga marae nunui, arai i nga mahi kikino katoa, met e haurangi, no reira, mehemea e paingia ana e koutou hei ritenga tenei mo tatou marae nunui.

Tueku.—E tautoko ana ahau i tenei take, a, e ture ana hoki tenei take, mo tenei hui o noho nei tatou, mo nga haurangi, me etahi atu tikanga ekore nei e paingia e tenei komiti otenei marae.

Eria.—E whakaae ana ahau kia hanga hei ture mo tatou marae nunui.

Pirimia.—I taku taenga ki tokomaru ite matenga o taku hoa wahine i whakahaua e ahau nga tangata nunui matauranga, o Te Aitanga a Hauiti, kia haere mai, kia rongu, inga tikanga e oti ana i tenei Paremata, otira, i tae mai ano ratou, kua hoki etahi, a, kei konei ano etahi o ratou inaianei.

Puhara.—E hiahia ana ahau enga iwi, kia whakapuaretia e tatou. tetahi taima hei korerotanga mo W. K. Te Apaapa. Kia korero kia tatou i runga inga kupu o ta ratou taonga i whakaera ai.

Pirimia.—Kua whakaaetia, e au tenei tono.

W. K. Te Apaapa.—Haere mai enga iwi manaakitia mai e kontou te whetu ote ra. Haere mai koutou katoa maanakitia a Kuini Wikitoria, o rua nga oati tuatahi. Kote Oati i homai Kinga Maori kote oati ate ture tuarua, mete Oati ote whakapono. A, i tohatohaina katoatia nga taonga o kuini, enga Maori, no reira e ki ana ahau inaianei kia tika rawa ta koutou oati i runga i tenei taonga, ko ahau anake te whakaoranga ake i runga ite mahi i hainatia e matou, ko aku tuakana, kua pau atu ratou kite mate. No reira, e mea ana ahau kia tino tika rawa tenei oati, ka tika nga mahi. No reira e nga iwi, kaore te Maori e ora ite kore ona e tika. No reira koutou i mahi nui Kote kupu i oati ai au, kia Aperahama kia Ihaka kia ai.

Hakopa, ki aku pononga i whiriwhiri ai. Ka hoatu e ahau ki o koutou uri, te whenua e whakaaria e au, ara, a [*unclear: Kanaana*]. Na nga Maori ano i hokohoko o ratou whenua kite Pakeha, a, ka tahuri atu ano Kinga Pakeha. A, korero parau ai roto inga kooti whakawa Whenua Maori, no runga inga mahi pokanoa, i mahi nga tamariki, a noa, ite whare kia ete kite rangi, a kaore i eke, he pokanoa tenei take, a i tu te hui [*unclear: nui*] ki Kohimarama, a e patai ana ahau, kei te haina o ratou ingoa, kaore kau ranei. No reira te taenga mai o Raniera raua ko ona hoa, kite haina mote Kotahitanga, ka mahara ahau kite mahi i [*unclear: hainaoia*] e matou ko aku tuakana, a, hemo atu ratou kite mate, ko ahau anake tenei e ora nei inaianei, no reira, haere mai enga iwi, mahia te taonga, naaku nei hoki i kukume mai ki konei, E hoa ma, kua haawhe kaihe katoa te tangata inaianei, no reira, e hiahia ana ahau ki tetahi wahine Pakeha, hei hoa moe mooku, hei aha te oati, to matou tuhituhinga, nate Pakeha. Ma te Arawa ra e mau atu te taonga, ki aia, ka mutu aku korero.

H. Tomoana.—Karanga mai e pa, ki o Iwi tenei katoa kei konei, me to taonga katoa, i mahia ai e koutou i nga rangi o to koutou oranga, hemo atu o tuakana a ko koe anake tenei inaianei e ora nei kei te nui toku hari mote manaaki nui kia koo kei te mihi ahau kia koe tenei to taonga te iri nei te Tiriti o Waitangi o Ngapuhi. A, ite hokinga mai, ka riro mai to taonga, koia tenei e tu nei inaianei i mua i to aroaro.

T. Tiakitai.—Karanga mai e kara e mihi ana ahau e tangi ana kia koe tena koe i o koutou rangi o mua. Kei te nui a marama kite korero inga ra o tou korohoketanga, e maanaki ana au kia koe, no roto i enei rangi. Ka mohiotia tenei, te taonga e ora ai, kote mahi i mahia e koutou ko o tuakana, a, he kimi ite ora ma tatou i tenei ra to kupu mote whakapono, e tino whakaae ana ahau, kote, mea nui tenei, no reira, korero mai koe i o korero nunui, me o korero, mana, kei te nui taku whakamoemiti kia koe mo ou i rokohanga e to taonga i roto i enei rangi, kia ora tonu koe, ma te atua koe o tiaki e manaaki.

Puhara.—E whakapai ana ahau kia koe Wiremu Kingi. Tena koe, me to taonga i era rangi i mua a, tenei koe kua tae mai kite marae nei, tenei to taonga te tu nei i hainatia ra e koutou ko o whanaunga i mua, kua mate atu ratou, a, ko koe anake tenei e ora nei inaianei, taku kupu kia koe, me haina ano koe. No reira, kei a koe ano te mana inaianei e mau ana, he nui noatu te mana, a, e haere ana maaku e penei he penei he nui nga korero ite tuawhenua, me waho ote moana, e ki ana ite mana o to taonga, Ka mutu nga korero mihimihi kia Wiremu K.

Te Apaapa.

2 p.m. Ka tu te korero ki waho ote Whare.

E whakapai ana ahau kinga kupu i korerotia e Wiremu u Kingi, menga korero hoki anga Rangatira i korero nei, a, he tika te kupu a Wiremu kingi, e mea [*unclear: hei*], kote whakaporo te mea nui. Kei te tino whakapai hoki ahau, mo tenei o ana kupu, mo tetahi wahine Pakeha maana. Mate atua a koe e Wiremu Kingi e tiaki e manaaki. Konga Korero [*unclear: katoa*] o tenei marae ka tukuna katoatia kite pukapuka whakakawenatatanga e nga korero o tenei Paremata Maori. Kati ake taku korero mo tenei take i runga i taku aroha, me te mihi kinga korero a W. K. Te Apaapa Ripoata (5) ate Kawanatanga Maori, ka whakamarama atu ahau i nga tikanga o tenei rarangi: Kua paahi tenei take ite tunga o te Paremata Maori kite waipatu ite tau 1893. Mo tetahi Roia, a, konga waahi i toe, kote hanga i etahi ture moona, i roto ite hiahia ote Kawanatanga Maori inaianei, kia hanga rawatia tetahi, etahi ture ranei, mote Roia hei ruuri mo ratou, a ma tenei Paremata. Maori, e whakamana ana ite mea, e mahi ana tatou inaianei i roto ite Tiriti o Waitangi, me a tatou whenua kua riro katoa i runga i tenei take, a, kua oti ia tatou te whiriwhiri etahi Mema, mote Paremata Pakeha, hei rarangi, Hei, mangai, hoki mo tatou i runga i o tatou mate, e pai ana mai kiatatou ho reira i paahitia ai ite Waipatu ite tau 1893, kia kimihia he Roia hei whakatikatika, hei arahi, hei whakaatu ia tatau kinga huarahi mahia, ate Pakeha, e kore nei e matauria e tatou, o ratou mahi. A, ma nga Roia anake enei tikanga e tiro tiro, ka kitea nga huarahi he ara tika. Mehemea Kua eke a tatau tamariki kura, kite tino matauranga onga Roia, me era atu matauranga, kaore e kimihia he Roia, ite taha Pakeha, ka whakaturia tonutia i roto ia tatou tamariki. otira, ko taua kupu hanga ture ka eke ano ki runga ia ratou, me hanga rawa he ture mo ratau, penei, mi tenei e inoia nei inaianei. No reira i runga ite korero tamarikitanga, a, ka kimihia tonutia ite Pakeha, hei manga, he kaohi monga raruraru kinga Hupirimi kooti mete Paremata Pakeha, a, kote inoi a to koutou Kawanatanga, kia hanga he ture kia opaahi inga whare e rua o tenei Paremata Maori.

P. Ratapu.—He patai taaku kite Pirimia. E 5 nga rarangi nei a rapua he Roia i tehea Kingitanga? Pirimia. Kei a koe te ritenga, me rapu e koe ite Kingitanga ote Tiriti o Waitangi. O Tiamana ranei, o Ruhia rane, io Ingarihi ranei P. Ratapu. Koe hea nga whai e pakeketia ana, ina hoki, ka rapua e koutou he Roia mote kotahitanga, Pirimia. Kua whakaaturia e ahau irunga i taku whakamaramatanga, he maha nga take e kuaretia ana, a, e pakekotia ana ete Maori no reira e puta mai he matauranga, he ngawaritanga ranei inga Roia Tera tetahi Pitihana kite Paremata Pakeha, ka hoatu te kape kia Temeneti raua ko morihana e rua enei tangata, he moia anake, I mea [*unclear: raua*], he pire whakaeke tenei kei runga ote pa, otia ekote koutou e eke ki reira, a koia he tener, na, kote huarahi e eke ai ki runga—Otira, kaore ta raua kupu i whakaponohia, otira, i to matou taenga ki Poneke, tike tonu te whakaatu a aua Roia, kua rongo koutou i panuitia ano [*unclear: ete*] kawaoatanga o mangakahia.

P. Ratapu.—E tino tautoko ana ahau ite Roia engari, kaore ahau e pai kia hanga he ture monga Roia inaianei, taria atu te otinga ote pire a Hone Heke.

Tuehu,—E tino tautoko ana ahau.

Pirimia.—Kua tu he perehi ki Wairarapa, na [*unclear: Tamahau*]. Kua haina te ingoa, ko re Triti o Waitangi, te take note hinganga o Huia, i aua ra, a, no taua haerenga, ite pooti mema, ka whakaturia he tari ki Poneke, a, ite ritenga ote Tari ka whakaaro ia me mahi hoki he Perehi inaiinei, kua rite katoa, kaore he utu monga mea ate Kotahitanga, e tukua ana ki reira. Engari, to Huia a utu monga mea ate kotahitanga, e tukua ana ki reira. Engari, to Huia e utu ana [*unclear: toona*] kongamahi a enei Perehi he mau atu i a tatou korero me a tatou mahi kinga waahi katoa. a, i puta ano te kupu a Tamahau maana anake e atu, nga mea katoa. tae atu kinga kai mahi. Kote kirihipi, kaore te Kawanatanga i mahi i tenei tau kua huri ake nei. Ite mutunga mai ote Paremata ote Waipatu ka wehewehe nga Minita ote Kawanatanga, menga mema ka hokihoki atu k e e ratou kainga, otira, e takoto ana te wa mo ratou. Heoi, mehemea he kirihipi kei konei, e tika aua me hainei nga iwi kaore ano i haina hoa.

H. Tomoana.—Kaore ate Huia i hinga, engari, i tae mai te reta ate Kawanatanga, kia mutu te mahi o Huia, no te mea note Kawanatanga taua orange, a, ino taua [*unclear: raua*] ate Kawanatanga. Ka mohio, matau kua hinga otira, kei te ora ano ia inaianei.

Pirimia.—E tika ana te reta nei, te take, nate etita i tuhi mai, kua mate a Huia, kaore he moni, a, i mea ano ia, kua nama he moni hei pupuri ite mahi a Huia, mo tenei Paremata, i muri mai o tenei raru o Huia, ka hinga ano a Huia, no reira a Tamahau i mea mai ai, keite nui rawa te hingahinga o Hoia. I whakaaturia i reira, kote moni ate Kotahitanga i timata ai te mahi a Huia £14 0s 0d otira, i runga ano i taua kaha kite mahi, ka £60 0s 0d, taua moni inaianei, a, no runga ite [*unclear: mamanga*] moni e Huia, ka mea te Kawanatanga, me nohu a Huia, mote 2 marama, a, e tika ana, kua ara ano a Huia ki runga inaianei, ka mutu te korero ite 4 p.m. Ka mutu te korero ote marae i tenei ra, ka neke te korero mo ate 10 onga ra o Mei 1894, 10 a.m.

No tenei ra, ka tahia ete kaituhi te pukapuka Rihaina a Henare Tomoana i tona Ingoa Pika.

H. Reta.—Ki te Honore Pirimia menga Minita. Kia ora koutou. He whakaatu pono tena naaku kia koutou, e unu mai ana ahau i toku ingoa Pika ki waho, ehara ite mea e whaharere ana ahau, e takahi ana ranei i te tatou tikanga. Ka tautoko tonu ahau i nga tikanga ate Kawanatanga. Heoi ano. Na te koutou hoa. Na HENARE TOMOANA.

10 a.m.

Pakirikiri, Mei 10, 1894.

Ka puare te whare.

Taare Tikao, CHAIRMAN. Ite mea, kua Rihaina a Tomoana i toona ingoa Pika e tika ana me rapurapu e koutou he Pika hou. A, mehemea he motini ne menemana ranei kei etahi o koutou me homai inaianei ano.

No 17—H. P. TUNUIARANGI Motini,

No 18—HOORI ROPIHA Motini.

No 19—TIMI WAATA Motini.

Tiamana—Ke te motini tuatahi e mahi, kote motini No 17.

H. P. Tunuiaranga motini No 17.—E motini ana ahau i a mohi Te Ata, Kia tu hei Pika.

P. Taui,—E tautoko ana ahau ite motini No 17.

Hoori Niania.—E tautoko ana ahau ite motini No 17,

Hira Paea,—He menemana. Ko Taare Tikao hei Pika,

E. Tewano—E tautoko ana ahau ite menemana.

Tiamana Taare Tikao.—E unu ana ahau i taku ingoa i runga ite menemana ate Honore Mema, no reira taku inoi ki aia, kia unuhia taua menemana.

H. Tomoana.—E whakatika ana au kite menemana a, e tautoko ana ahau e rite ana to nohoanga Tiamana kite nohoanga Pika.

H. Ruru—E tautoko ana ahau ite motini No 17.

T. Whuia (MINITA)—Kaore atu he tautohe mete menemana, note mea, kua unu a T. Tikao i toona ingoa i roto ite menemana.

T. Tikao (chairman).—Kei te nohoanga Tiamana nga mahi pakeke, heoi, ko au tenei kei taua nohoanga inaianei, a, e penei atu ana ahau, kati noa te nohoanga mooku i tenei.

Motini No 18. H. Ropiha.—Taihoa tenei motini e mahi.

Tiamana.—Kote reta Rihaina tenei a Henare Tomoana i toona ingoa pika. Kua tuhia ete karaka P.P.

R. Wirihana.—E motini ana ahau, a Timi Waata, ia Wiremu Katene kia tu hei Pika, na, e penei ana ahau a R. Wirihana, kia tukua mai te pooti mo enei tangata e rua. Mohi Te Ata and W. Katene.

H. Paea.—Eunu ana ahau ite menemana.

W. Katene.—E tono atu ana ahau ite pooti momaua ko taku hoa.

Mohi Te Ata.—E whakapai ana ahau ki o maua ingoa, a, e pai ana me pooti, ki reira au hinga mai ai e pai ana.

Tiamana.—Ka tukua atu nei te pooti. Kote "kahore," mo mohi, kote "Ae," mo W. Katene. I runga o te pootitanga, kitea ana, e 22 mema i riro ia mohi, 16 mema ia Wi Katene. Heoi, tu ana ko mohi Te Ata hei Pika, mo te Whare o Raro, Ka noho ia ki runga i toona tuuru i tenei ra.

Mohi Teataihikoia PIKA.—Enga Honore Mema, kaore au e mohio ana kinga mahi, menga ruuri o tenei nohoanga, a, kei kino koutou, he mea i pootitia ekore e taea te whakahapa a, konga mahi katoa mate Tiamana nei inaianei, te karakia me te whakapuare, mana katoa i runga ano i taku kuaretanga. Ka mutu aku korero. Kia ora tonu koutou. Tiamana ma H. Tomoana e eati tenei Pika. Heoi, i runga o aku wa ngaro, e ahei ana te Pika kite whakatuwhera i te whare, mete karakia i mua atu ite puaretanga o te mahi, a, e whakaae ana ahau, ite mea ki konei atahi maua, epai ana maku aua mahi katra. Konga he ki roto ote Whare nei, kua [unclear: e] mauria atu ki waho ote marae, a, e tika ana nga korero whakamarama ate [unclear: Pike, Ko e] karakia e mea ana au mana ano.

Pirimia.—He mea tika me oati te Pika, kua ranei, me [unclear: raibo ia] ati o taua mema e pai ana, kei te Whare te ritenga, [unclear: engari, ku] e ture ate Paremata Pakoha e oatitia ana te Pika, tenei te [unclear: ture] kua oti ite Kawanatanga mote oati ote Pika, otira, [unclear: otira], kaore ano i paahitia, a, keite Whare te ritenga.

Tiamana.—A. ite mea kua noho ia ki konei, he mea tino tika ano me oati te Pika.

H. Paea.—E tautoko ana ahau me oati tenei Pika.

W. Katene.—E tino hiahia ana ano hoki ahau, kia oatatia tenei Pika ma H. Tomoana e oati.

Pirimia.—E toruitau te mananga o nga ingoa onga mema mete, Kawanatanga, ka mutu, a, penei ano hoki te

Pika.

Pika.—Mate Tiamana e panui te Ripoata ate Kawantanga Maori.

Tiamana.—Ka panui ite motini No 15 Ripoata ate Kawanatanga.

Wi Katene.—E mea ana ahau, me timata ta tatou mahi ite ranangi (1). Heo, kote rarangi tutahr nei e rite ana ki, taku motini, me unu mai taku motini ki waho, Kei te Whare e koto ana.

H. Ropiha.—He patai. Ka kawea enaei rarangi ki whea whakaoti ai? Kote Paremata Pakeha ranei, Paremata Maori renei?

Pirimia.—Ka haere kite Paremata pakoha enei mea katoa mehemea epaahi inga Whare erua.

F. Ruru.—Patai. E. Kore ranei e tika kia homai te pire.

Pirimia.—Ehara ite mea kua oti katoa aua pire kia whakaotia e koutou, no reira, i nekehia mai ai ma, koutou e eharga.

P. Tomoana.—Ekore tatau e kaha kite mahi i enei mea, notemea, ko ta te Kawanatanga etatari ana kia paahitia, no rei a, e whakaae ana ahau kia paahitia te [*unclear: rarangi*] tuatahi, a, i muri i taku whakaaetanga me homai te Pire ota Ripoata.

R. Wirihana.—He patai kite Kawanatanga e [*unclear: petea*] ana te pire a Wi Pere i whakatarewatia ite tau 1893. E kore e taea e tatou te korero whakatepe enei mea, kotahi anake te kupu nui ma tatou he paahi i enei Ripoata.

Tiamana.—E tika aua nga whakamarama a H. Tomoana.

R. Wirihana.—Me tino unu mai taku motini awaho atu nei—A, e tautoko ana au ite rarangi (1)

W. Katene.—Kaore e rua o toru tunga ote tangata ki te korero, mohemea keite hea ano te Pika, kia taka kite [*unclear: Thomana*], katahi ka tike, kua paahi te rarangi tuatahi ite panuitanga tuatahi. Heoi, ka nekehia te Whare mo ate 2 p.m.

2 p.m. Ka puare the Whare.

Pika, M. TEATY.—Panui tuarua ite Ripoata ate Kawanatanga ite rarangi tuatahi, tuarua, tuatoru, tuawha, tuarima, tuaono. I muri o taku panuitanga, ko reira kontou tino whai kapu ai mo enei rarangi katoa, e korero ai koutou i a koutou nei korero e pai ai.

H. Tomoana.—E whakaae ana ahau me tuku kite [*unclear: komiti*] whiriwhiri: E penei ana ahau me mahi mai te Kawanatanga ite pire.

A. Tekume.—E hiahia ana ahau me mahi tenei take e tatau kia oti.

W. Katene.—E tautoko ana i ta Herare Tomoana.

A. Tekume.—E tautoko ana ahau i ta H. Tomoana.

N. Patuawa.—I mea ahau i oti ano ite Waipatu, na tatou ano e whakaoti. Kua e tukua mate Kawanatanga Pakeha epei [*unclear: ai a ano na*] na tatou ano e mahi.

H. Tomoana.—E mea ana ahau me tuku kite komiti.

Pirimia.—E whai kupu ana ahau mo te ranangi tuatahi, i mua atu ite tukunga kite komiti, e penei, ana ma koutou e hanga, ara ma tatou katoa e hanga kia oti pai, E mohio ana koatou kite nui ote pakeke o tenei pire.

Tiamana.—Kua [*unclear: paahitia*] te rarangi tuatahi, kite komiti whiriwhiri, Rarangi [*unclear: tuarua*], Ka panuitia.

H. Tomoana.—E mea ana ahau me paahi tena.

W. Katene.—E tautoko ana ahau me paahi.

A. Tekume.—E tono ana au, me panui mai te ruuri.

H. Tomoana.—Me neke te panui.

Tiamana.—Kua whakaaetia te neke.

W. Katene.—Kaore au e pai ana kia panuitia te ruuri.

Tiamana.—Nga mema e ae ana me neke te panuitanga mote ruuri, me ki mai Ae! Ae! Kua riro ite Ae! Rarangi Tuatoru.

H. Tomoana.—Me tuku tenei rarangi kite komiti, Kua whakaaetia ete pooti. Rarangi tuawha.

H. Tomoana.—E tono au me paahi tenei i konei.

A. Tekume.—E tautoko ana ahau.

P. Taui.—E tautoko ana, a, i tahaki atu ete tautoko, e tono ana ite pooti.

Tiamana.—Nga mema e whakaae ana me paahi tenei me ki mai Ae! Ae! Kua riro ite Ae!

H. Paea.—E tono ana ahau, kia paahitia nga ritenga ote komiti mote marae, engari, kote hanga ture, me tuku kite komiti. Nga mema e pai ana me tuku te ture monga marae, mate komiti whiriwhiri, e hanga, me ki mai Ae! Ae! Kua riro ite Ae! Heoi, konga komiti mo nga marae, ma tenei Whare e whakaae, e paahi.

Rarangi Tuarima

H. Tomoana.—Me taku tenei rarangi kite komiti. H. Ropiha. E hiahia ana ahau me mahi e tatou tenei, note mea, he rarangi uaua rawa tenei.

H. Ropiha.—E unu ana ahau i taku korero, E tino tautoko ana ahau.

Tiamana.—Ka tuka ite pooti mo tenei take riro aua ki tenei, me tenei, me tuku kite komiti whiriwhiri.

Rarangi Tuaono.

H. Tomoana.—Me tuku kite komiti.

H. Ropiha.—Me paahi, kua oti.

A. Tekume.—Keite pakeke au mo tenei, [unclear: no te] mea e rua tahi nga mea, ekore pea e kaha tatou kite mahi.

H. Paea.—Tautoko i ta H. Tomoana, H. Ropiha. Kaore tahi he take i tukua ai tenei take kite komiti, taku hiahia me paahi tenei.

R. Wharerau. (MINITA).—E mea ana ahau e taea tenei e tatau. Note mea, kete Kotahitanga te ritenga mote pai ki tetahi o enei perehi, a, e hara hoki ite mea, he hanga ture, te mea e whakaae ai tatou, he nui rawa no nga mahi ma to tatou komiti.

Timi Waata.—E tautoko ana ahau i ta te Minita, kua noho iho nei.

Tiamana.—E penei ana ahau me tuku atu te pooti mo tenei take kongamema e whakaae aua kia tukuna kite komiti me ki mai Ae! Kongamema, e whakaae ana me waiho ite whare me ki mai No. E 21 i riro ite No. E 15 i riro ite Ae! Heoi, riro ana kua waiho kite whare. Me tu mai a H. Ropiha kite whakamarama i tana paahi H. Ropiha. E rua enei perehi. E tino kaha ana ahau kite awhina i a huia. E 60 tangata kua haina ki tenei Perehi. Ko to mea kei Wairarapa kaore aku haina ki tenei Perehi. Ko to mea kei Wairarapa kaore aku tautohe kaore he paahitanga o huia inga tangata hiahia ki a temo.

Pirimia.—Ma wai to hua e puta nai ia Huia.

H. Ropiha.—Kahore ahau e kaha kite whakahoki mate komiti o Huia tapatai e whakautu.

H. Ropihana.—Kahore ahau e kaha kite whakahoki mate komiti o Huia tapatai e whakautu.

H. Ropihana.—E peni ana taake, kote mea e kitea mai e koutou o enei perehi erua, ko te mea tena ma tatou.

H. Paea.—He tino mea nui tenei te Perehi, a, kaore aku kino ki tetahi [unclear: oenei] perehi ki tetahi.

R. Rangihueua.—Kua pataia a H. Ropiha ete Pirimia ka whakahokitia e H. Ropiha, a, e penei ana ahau kua oti tenei take.

Pika.—E £2000 tei moni whakaritea ai e matau A, e whai ana matau, kia riro tenei perehi ite Kotahitanga. A, e penei ake ana taaku, me awhina enei perehi e [unclear: rua].

Pirimia.—Kaore he utu ote Tiriti o Waitangi, No reira Ka pataia atu a H. Ropiha mana e mahi nga korero o tenei Paremata, ara, Kotahitanga, kaore he utu. Heoi, kote kupu mutunga maaku, ka riro enei korero ma te Tiriti o Waitangi e mahi me nga korero ano hoki o tera tau.

Tiamana.—Ka tukua atu te pooti. Nga mema e whakaae ana kinga korero ote rarangi (6) me ki mai ae! ae! kua riro ite ae!

7 p.m. Ka puare te Whare.

Kote koramu onga mema kei te rite. Heoi, ka tukua atu te pire ate Arawa, ki a tino whakaotia.

H. Tomoana.—E hiahia ana ahau kia rongo inga korero whakamarama.

H. Ruru.—Kua oti te taha kite marae mo tenei take. Kei tenei whare te tino tikanga mo tenei take.

I. Tiamana.—Kua mohio katoa koutou.

W. Katene.—E penei ana ahau me tuku tenei taima mote Kawanatanga hei whakaputanga mai i taana kupu mo tenei take,

Hoori Ropiha.—I runga ite reta mai a te Arawa, kaore te marama, te ra, me te tau. E penei ana ahau, me waiho i Turanga nei te hui mo tera tau.

W. Katene.—Mehemea i kokiri motini mai a H. Ropiha ite wa i rere ai te motini ate Arawa kanui te tika. Tena ko tenei, kua paahi tehei motini ite Whare o Raro tae atu kite Whare o Runga, mete marae hoki, E kore e tika tana e whakapuaki nei, me motu tonu taana i konei.

A. Tekume.—E whakamihi ana ahau kite whai korero ate mema mo Waipaoa. Engari, kua oti ke tenei take, me riro te Tiriti i a te Arawa.

Hoori Ropiha.—E unu ana ahau itaku kupa.

Tiamana.—Kote pooti. Kote Ae! mo te tuku ki Rotorua kote no! mote waiho. Riro ana ki tenei, me mau te Tiriti ki Rotorua. Heoi, kote mahi tuarua, kote marama, mete ra.

H. Heke.—E tono ana ahau mooku te ra apopo. E hiahia ana ahau ki a hororo [unclear: te] tae o tenei Pitihana tono mana ki Poneke.

H. P. Tunuiarangi.—E penei ana au me patai ate Whare ki tetai mema ote Arawa nei, hei [unclear: rura]

tatou rapurapu ai.

N. Patuawa.—E tautoko ana ahau i ra H. P. Tunuiarangi.

Tiamana.—E penei ana ahau me tuku atu te poo. Heoi konga mema aiane, he tautohe noa iho te mahi. Kua mea tetahi, hei a Maehe, hei a Apreira, hei a pepuere, hekore e oti wawe. Heoi, konga mema e whakaae ana kite marama a te Arawa, hei a [*unclear*: Pepuere], me ki mai [*unclear*: ae! roro ite ae!] Heoi, kate ra ma ratou kote Kawanatanga e whiriwhiri. Heoi, ka nekehia te Whare mo ate 11 onga ra o Mai, 1894

10 a.m.

Pakirikiri, Mei 11, 1894.

Ka puare te Whare.

Tiamana.—Kua tu te koramu onga mema. Mehemea he motini he meromana ranei, kei nga mema, me homai.

NETANA PATUAWA.—[*unclear*: Motini] No. 19.

[*unclear*: Watana] Kaharunga.—Motini No. 20.

Tiamana.—No tenei ra i whakatakotoria ai te Pire a Wi Pere. E whakaaetia ana tenei ra mo Hone Heke kite whahamarana mo tana Pire. Motini No. 19.

Na N. Puatawa.—Mo Hone Heke, hei mema mote komiti whiriwhiri, hei riiwhi mo te runga o moti Teata (Kua unuhia.)

Timoti Whiua (MINITA).—Tautoko. Motini No. 21.

Na W. Kaharunga.—Ia H. Paea, hei mema mote komiti riiwhi mo mohi Teat.

H. Paerata (MINITA).—Tautoko.

Hone Heke.—E hiahia ana ahau me unu mai au ki waho

N. Patua wa.—Kua whakaae ahau me unu mai taku motini.

H. Paea.—E whakaae ana ahau hei mema mo taua komiti whiriwhiri.

Tiamana.—Ko Hone Heke kei roto ano ia ita komiti. Heoi, kua whakaaetia a H. Paea hei mema mote komiti, i rungai ite pooti. Kua nukuhia te Whare mo apopo to 12 o Mei, 1894.

10 a.m.

Pakirikiri, Mei 12, 1894.

Ka puare te Whare.

Tiamana.—Mehemea he motini kei nga mema me homai!

MANAHI PAAWAI.—No. 23, motini.

HONE HEKE—No. 24, Petition.

H. Heke.—E hiahia ana ahau, kia kotahi otinga o tenei i Pitihana mete Pire.

Tiamana.—Kote mahi tuatahi kote pitihana nei.

H. Heke.—Ka tu ka mea: Ko tenei Pitihana hei para ite huarahi mo tenei pire tonu maua, Heoi, e tino hiahia ana ahau kia hohoro te uru atu o tenei Pire kite Paremata Pakeha, ite mea kote Minita Maori anake he whakahoki [*unclear*: mahinga] korero onga Pitihana. Mehemea ka oti me tino haina nga Iwi ki taua Pitihana.

H. Tomoana.—E tonu ana kia korerotia mai e H. Heke te rarangi ote ture i he ai, a, i ahei ai kia pitihauatia kia marama ai.

Hone Heke.—E tika ana te tonu, otira, e kore e taea e au te hoatu te tonu i runga ano ite raruraru, a, tenei ake te wa e mohio ai koe. A, e tonu atu ana ahau kia mahia te pitihana.

Pirimia.—E hiahia ana ahau kia panuitia tenei pitihana, ki tetahi reta A, B, C ranei.

H. P. Tunuiarangi.—E tautoko ana ahau [*unclear*: ite] te Pirimia nei. Kia panuitia tenei pitihana, tae atu hoki kite pire.

H. Heke.—E tino pai ana, ahau kite reta hei parani me tenei pitihana. E tonu atu ana ite kupu whakauru hou nei kia panuitia mai.

Pirimia.—E tautoko ana ahau ite menemana.

P. Tau. —E tautoke ana.

Timi Waata—Kua oti te Ripoata ate komiti whiriwhiri monga take ate Kawanatanga, mete motini No 21. Kua oti ia matau ka tukua atu nei kia koutou.

H. Ropiha.—Motini No 18.—Kua oti taku motini ia au te Whakariterite i tenei ra, ara, motini No 18 aputihaua. A e hiahia ana ahau me haere mai ki waho ata whakariterite ai i taua take.

Tiamana.—E inoi ana ahau kite mema me nuku, atu taua motini mo ate 2 p.m.

H. Ropiha.—E whakaae ana ahau me nuku taku motini.

Tiamana.—Kote tikanga o tenei mea ote aputihana, he mea hei tango inga take ate Kawanatanga mehemea e tika ana ki ta ratou titiro. Engari, e penei atu ana ahau kia koueou enga mema, he nui atu te raruraru mo taua mea mote aputihana. Heoi, kote whakaae anga mema temea e [*unclear: inoia*] atu nei.

H. Mokopapaki.—E tautoko aua ahau ite motini No 18.

W. Katene.—E tautoko ana ahau. Engari ma to ratou tika kapai, kite he, ka rere ano ahau kite Kawanatanga.

Tiamana.—Nga tangata e whakaae ana kia tu a H. Ropiha mote aputihana, mo ki mai ae! ae! kua [*unclear: riro*] ite ae!

H. P. Tunuiarangi, MINITA,—He iti taku kupu, openei ana kongā ingoa monga tangata mote aputihana, me tuhi rawa mai o ratou ingoa ka tuku mai ai kite Tiamana.

H. Tomoana.—Kote ritenga ote ture, ekore rawa e tika kia mohio te Kawanatanga kinga ingoa onga mema.

Tiamana.—E nekehia ana tenei take, heoi, kaore o totou nei tikanga kia mahi nui mo tenei take.

W. Katene.—E tono aua ahau kite kirihipi mete Ripoata, mote wheua ote Urewera kia homai.

Tiamana.—Kua oti te Ripoata ate Makarini, kei te Kawanatanga inaianei. Engari, te kirihipi kei te takoto tonu tera.

Tiamana.—Nga Ripoata ate Kawanatanga ote tau 1892, [*unclear: i*] tukua mate komiti whiriwhiri e mahi ite 12 onga ra o Mei, 1893 tenoi, ka panuitia atu kite whare. A, i muri i taku panuitanga, he mea tika rawa me whai kupu nga mema motenei Ripoata. Ripoata ate komiti whiriwhiri mote motini No. 21 —anga Honore Wahine i kokirihia etc Honore Moma M. Paewai.

Motini No. 13 a. R. WHARERAU, Minita.—kua [*unclear: paahi uni*] ite Whare Ariki i tenei ra Mei 14, 1894 at 10 a.m.

H. Tomoana.—Enga mema honore, mehemea e hiahia ana kite Whakahe monga Ripoata nei me tu kite korero, i aua rarangi tuatahi, ko te Ripoata me korero nga mema mo tenei.

H. Tomoana,—E mea ana ahau me neke te korero monga Ripoata nei kite 7 p.m. Ki taku mohio e 4 haore maku e korero ai i tenei Ripoata.

H. Maaku.—E tautoko ana ahau ite neke.

Tiamana.—Ka tuku ite pooti mo tenei take Pooti tuatahi. Nga mema e whakaae ana me neke te korero mo nga Ripoata nei moto 7 p.m. me ki mai ae! [*unclear: ae!*] nga mema e kore e pai me ki mai no! no! kua riro ite no! Pooti tuarua. E rite tonu ana nga pooti. No reira ka tukua atu te pooti tuatoru. Nga mema ite ae mote tuku mote 7 p.m. 19. Nga mema ete No. 17. Kua riro ite ae! Ka nukuhia te korero mo tenei take mote 7 p.m.

[*unclear: aianei*]. Kote upoko mo te kirihipi, me pehea? E mea ana te kawanatanga kia whakaaetia, Heoi, e pai ana ano me tu te [*unclear: Pirimia*] tetahi ranei onga Minita ote Kawanatanga kite whakamarama.

H. Tomoana.—He Patai. E pehea ana te kirihipi o mua, a, me pehea te upoko mete haina o aua kirihipi, me whakakore, a, me haina tuarua inaianei?

H. P. Tunuiarangi, (MINITA).—Ka whakamarama ahau ite kirihipi. Kote ritenga tuturu onga kirihipi nei, e mau tonu ana e kore e rereke, heoi ite patai ate Honore Memā nei, e ahua pouri ana ahau, e [*unclear: moa*] ana ahau, e ahua taiepa ana ki waho, Otira e mea ana au kia ata hanga nga kupu o waho, no reira ko enei kupu katoa, kahore i tuhuhia.

R. Wharerau, (MINITA).—Ko tenei kirihipi me ona korero katoa, kua paahitia e enei whare e rua, a, kote hokinga mai tenei kia tino marama, hei rera whakaaetia ai, me ona korero ketoa. Kote take tenei i waiho ai e te Kawanatanga, kite mau haere kinga motu e rua.

H. Tamoana,—Ke taku patai, [*unclear: kaore*] ano i ea noa. Note-mea ki taku mohio, tera e tae enei kirihipi kite Hupirimi kooti, e mohio aua te Pirimia ite korerotanga mai ate roia kia maua. Kaore he maua [*unclear: o*] enei kirihipi, engari, mehemea i hanga mote whenua. Kanui te whaimana, inaianei, ekore e taea te hoatu tetahi mana ki [*unclear: ranga*] inaianei, a, e kore e taea e au kia Rehitatia.

Tiamana.—Kaore he ritenga o ena korero inaianei, Ko tenei kirihipi inaianei, na Tamahau te motini i whakaaetia ai ite Waipatu no reira kote ra whakamutunga tenei mote whakaaetanga o tenei kirihipi me ona Hapu me a ratau nei kapu.

Pika.—Ko tetahi tenei onga take i whakatakotoria ete Pirimia. Heoi, kua mahia enga. Whare e rua e tika ana nga korero o era kirihipi, me ona Upoko, me ona haina. A, kote whakaaetanga e tino whai kapu [*unclear: me*] tenei mea, no te mea nate Kawanatanga hoki e tuku atu kia mahia, a, he otinga tenei inaianei, no reira e tautoko ana ahau inga korero ate Pika, a, kaore ano hoki he tikanga tahi e nukunuku ai i tenei take, mo etahi atu taima e ahei ana me whakaoti i tenei ra, i runga ano ite Ripoata ate komiti, keite pai rawa ki taku titiro kia awe te tukua atu kite Whare Ariki, ma ratou e haehae mai, otira, ko taku mohio e kore matou ekaha kite haehae, no reira e tono ana ahau kia paahitia tenei otinga,

H. Rapihana.—E tautoko ana ahau inga korero ate Pika raua kote Minita. No [*unclear: reira*] e tono atu ana ahau ite pooti kia takua mai.

Pika,—Konga tangata e pai ana kia riro ite whakatikatika mote kirihipi nei, me ki ae! ae! kua riro ite ae! kore rawa he mema i riro ite no. Kua paahitia ite Whare o Raro i tenei ra.

Pirimia.—Kua mohio tatau e haere ana ta tatau pire tonu maua ki Poneke, a tenei tau. No reira i mea ana ahau, me tuio whiriwhiri tatou i tenei Paremata i etahi tangata mo taua komiti. A, e mea ana hoki ahau, me [unclear: hua] rawa to ratou ingoa kote komiti ote Kotahitanga, kote kainga nohoanga mo ratou ko Papawai. No reira, me whiriwhiri koutou inaianei.

H. P. Tunuirangi (Minita).—E tautoko ana ahau ite take ate Pirimia, Otira, taihoa koutoa e whai kupu kia hauga e au he motini.

Tiamana,—Kua neke te Whare me ate 2 p.m.

1 p.m. Ka puare te Whare.

Pika Honore,—Kote mahi tuatahi kote pire a Hone Heke hei mahi mate Whare. I paahi te Panuitanga tuatahi o tenei Pire ite Waipatu, a, i mahia e enei Whare, I tukua ki waho ote marae, a, kore he kupu whakahe mai ko tetahi tenei onga take ate Pirimia i whakatakotoai. Heoi, ka tukua atu te panui tuatoru mo tenei pire, He hokinga mai tenei no te pire nei ite komiti whiriwhiri, No reira e tukua ana e au kite Tiamana kia korero te Whare.

H. Tomoana.—E tautoko ana ahau i tena pire.

H. Ropiha.—E tautoko ana ahau.

Tiamana.—E pai ana me ata mahi te Whare mo tenei pire i a tatou kua oti ake nei, a, e tika ana kia mahia he mana monga tunga mai onga mema kite korero. Mehemea e pai ana, no reira, e panui takitahitia atu ana kia marama ai koutou.

1st. Ture whakamana ite Kotahitanga monga Iwi Maori. Kua whakaaetia tenei waahi i runga ite pooti,

Konga mema e whakaae ana ki tenei pire me ki mai ae! ae! kua riro ite ae! Kaore he mema ite no! Kua paahitia tenei pire i tenei ra Mei 13, 1894, ite 2 p.m.

Motini No 18, Na H. Ropiha.—Hori Ropiha kia oti ta matou whakariterite mo taua Ripoata ate aputihana, a, kua oti katoa matau.

H. Tomoana.—He motini No. 24. He unu nana i taua tunga Tumuaki. Heoi, enga mema honore mehemea kei konei te pukapuka tiiti ote tumnaki o H Tomoana. Heoi e pai ana tenei ake te wa hei whakahaerenga mo tenei take.

Pirimia.—Ka huri au mote motni nei. E mea ana au he mea nui, hemea raruraru hoki, a, mehemea koia tenei kongā ritenga, e kore raua e tika a tatau mahi, no reira e inoi ana au kia koutou kia u ta koutou tiroiro, mo tenei take. Otira, e tika ana ite tunga Pika o H. Tomoana ka unu ia iaia ki waho. Waiho kote tumuakitanga e waiho ki runga iaia, a, tuturu ana i reira tenei. Kei nga pukapuka e mau ana taua tumuakitanga Heoi mehemea e pai ana te Whare ki tetahi atu Tumuaki kia tere te whakatu i mua ite otinga onga take, Heoi, ko taku, me ture mote Kawanatanga aianei, epai ana, a, mehemea ranei o rite mate Kawanatanga ano ranei e hanga mai, a, mate Whare e ata tiroiro. Heoi, keite. Tiamana te ritenga. Mehemea ra epai ana ki taua titiro.

Tiamana.—Kaore tahi he raruraru e pa kite, Whare, i runga i enei ritenga katoa, ko taku mohio ano hoki kote ara poto rawa tenei e tere ai te oti onga korero ate Hon. Memā H. Heke, M.H.R.

H. Tomoana.—E taea ana e au te whakaatu he mahi mate Kawanatanga, otira. epouri ana ahau ki enei Ripoata i runga ano i to tatou mate kinga Ture, mete ahua onga Ripoata nei, epouri ana au, no reira e hiahia ana au me perehi katoa nga Ripoata nei.

N. Patuawa,—Ko taku hiahia, mate Kawanatanga e hanga, mai, heoi ano maaku he titiro, ko reira kitea ai nga kupu, mehemea he hee kei reira ahau to turaki ai, epai ana, mehemea I ngawari mai nga Ture.

H. Heke.—Kore ano au i marama kia tukua nga mea nei kia paahitia, a, ka perehi ai, engari kia oti pai rawa, kote wa tika tera. No reira e tonu ana au me tuku kite Kawanatanga kia hanga mai he tauira.

A. Tekume.—E tika ana e wa te tonu ai te mema Honore. Otiia, mehemea e maua ana te Ripoata ate komiti, me korero mai, a, mehemea e he ana me korero mai.

H. Heke.—Kaore he hee ote Ripoata ate komiti, a, kaore ano hoki au e whakahe ana ki tena. Ripoata, no reira emea ana au me ata whakatakoto te Ripoata ate komiti kite taha ata takoto ai, epai ana, keinga mema Hou, te ritenga.

Tiamana.—E pai ana kia pai te whakarongo anga mema ote komiti i enei korero au, ne reira e tika aua me tuku te pooti, otira, keite Whare te ritenga.

H. Tomoana.—Enei mema e noho nei, he iwi matauranga katoa e tika ana hoki, kaua te komiti epouri mo enei korero katoa e ahei ana ano te whakahoki atu kia mahia ano ete komiti. A, kei te Pooti hoki te otinga onga mea katoa. No reira emea ana au, mehemea e ahei me whakahoki ano kite komiti mahi kia oti pai ano.

Hirama.—E tautoko ana au i [unclear: ta] H. Tomoana, Hone Heke E tonu ana ite pooti.

Tiamana.—Nga mema e whakaae ana me whakahoki tenei mea (ara) enei rarangi kite Kawanatanga me ki mai Ae! Ae! Kua riro ite ae. Ite moa kua oti ia koutou me whakahoki ano enei rarangi kite [unclear: Kawanatanga], ka tukua ate kote Ripoata ote Motini No, 21. Monga Wahine o Heretaunga me etahi atu takiwa,

mehemea epai ana me korero mai.

H. Tomoana.—E mea ana ahau, Kaore e marama nga Wahine kia whakatu komiti. Notemea, kaore ano i oti pai ta tatou mahi, engari tenei take, tenei ake ano te wa e pai ai. kia oti ta tatou mahi.

H. Ropihana.—E tautoko ana au inga korero a H. Tomoana

W. Kateae.—Na matau to motini anga Wahine nei i mahi, hooi, mehemea epai koutou kia korero nga Wahine nei. E rongu ano koutou ite marama. A, mehemea ano hoki na nga Wahine nei nga raruraru, kadui te pai kia whakakorea.

R. Wirihana.—E whakapai ana au kite Ripoata mote motini onga Wahine nei, no reira emea ana au me paahi rawa tenei hei ritenga mo ratau. Tera pea e kahn atu ana rata [*unclear: a*] ia tatou, No reira e tina tautoko ana au, i tenei Ripoata,

P. Hapuku.—E mea ana au me Panui rawa tenei take me tona Ripoata kinga motu e rua nei kia mahia mai e era atu Wahine, epai ki runga ite Ture mo ratau,

H. Paerata, MINITA.—E tautoko ana au ite Ripoata ate komiti, mote motini anga Wahine nei. He maha ano nga kupu eputa ana ite Wahine, Kinga Taane. No reira e tino whakapai ana au ki tenei Ripoata.

Mohi Te Ata—E tautoko ana au ite Ripoata, mote motini anga Wahine nei. No reira emea ana au me whakaae tenei Ripoata e tatau inaianei, kia whaimana nga Wahine kite whakaatu i a ratau na mahi, kite whakatu komiti mo ratau.

W. Kaharunga.—E tautoko ana au ite Ripoata ote motini anga Wahine nei.

H. P. Tunuiarangi, (MINITA).—E tautoko ana au, ki taku mohio e tautoko ana nga mema katoa ote Whare nei, no reira e inoi ana au ite Pooti mete, menemana mo te kaupapa, e mea ana au ma te Kawanatanga ano e hanga.

H. Ropiha.—E whai mana ana nga wahine nei ki waiho Komiti ai ka tuku mai i ana putake, mehemea e penei ana e whakaae ana au.

P. Patapu.—E mea ana au me nuku atu te pootitanga mo tenei take mo era tau kia mohiotia te putanga mai o to tatou mana e tono a nei.

Tiamana.—Nga mema e whakaae ana me tuku tenei take kite Kawanatanga me ki mai Ae! Ae! Nga, mema e whakakore ana mo ki mai No! No! E rite tonu ana. Hoi ka nuku te korero tanga mo tenei take.

H. P. Tunuiarangi, MINITA.—Kote ra apopo mote Kawanatanga, kongia putake epa ana kite Kawanatanga, kongia take mo te koroni. Kaua, enei e korerotia mehemea engaro te Kawanatanga apopo. Ka mutu te korero ote 10 p.m. Ka nukuhia mo apopo 15 onga ra o Mei, 1894, 10 a.m.

10 a.m.

Pakirikiri, Mei 15, 1894.

Kaore i noho. Ka nukuhia mo apopo, 16 o Mei, 1894, at 10 a.m.

10 a.m.

Pakirikiri, Mei, 16, 1894.

Kaore i noho. Ka nukuhia mo a te 7 p.m.7 p.m.

Tiamana.—Ka puare te Whare. Mahi tuatahi.

Hoori Ropiha.—Ka mea: Ka hoatu e au nga pukapuka ate aputihana kite teepu, kote patai ite reta na, hei apopo ka whakauta mai.

Tiamana—Kote Panui ate Tiamana inga Pire monga Ripoata ate Kawanatanga i nukuhia mai ite Waipatu ite tau, 1892. Ite tau, 1894 te 2.o Mei, ka tukua mai ki tenei Paremata, te mahi ate Kawanatanga i hanga nei, na ona Riira. Tae atu kite komiti whiriwhiri, ite 15 o Mei 1894. Mete 16 o nga ra o taua marama ano, ki Pakirikiri Turanganui. Ka mutu te Panui ate Tiamana inga take i mahia ete Kawanatanga. No reira, mehemea e whai kupu ana nga honore mema e pai ana me korero, otira keite Pika tatou, ara, ite motu katoa nei aha koa i nukuhia mai tenei take ite Waipatu ki tenei Paremata, a, e mea ana au, me nuku atu mo tera tau, Kote mahi ate Kawanatanga, me whakahoki atu ki runga, Kinga Rangatira, Ki taku mohio ko to tatou ora tera.

W. Katene.—He motini kohi moni taku keite teepu, kia mahia mai ete Kawanatanga. E mea ana au engia mema, mate moni ka ora ai a tatou mahi, me tenei Kotahitanga hoki. Kongia kupu anga mema kua noho iho nei, kaore au e marama ana. No reira au, i mea ai kite kore tenei kohi moni taku kupu, pai rawa atu te mutu ote mahi, a, maumau mahi tatau. No reira, e inoi ki pono ki ana au, kote take tenei e ora ai ta tatou taonga. Heoi, ki taku mohio, heoi nei ano nga hua nui o tenei mahi, kote moni, kote kirihipi, no reira ekore au epai kia unuhia tenei putake, kia nekehia atu ranei. Me mahi tenei take kia oti i tenei Paremata. Kaore he take i perehitia ai nga

mea nei, koite nui te marama onga take e mau nei.

H. Tupara.—E tautoko ana me unu te Pire kohi moni ki waho, a, panga rawa atu. A, e mea ana hoki au; mate iwi nu katoa, mate motu katoa ranei, e mahi, ka tika, anei me whakamutu tana korero penei.

E. Tewano.—Kua oti ta Mangakahia Pire i mahi ai ite Waipatu. Mote Pire ate Kawanatanga nei, e whakapai ana au, e tautoko ana hoki, no te mea kote take tenei e ora ai te mahi, kote moni te Rongoa onga mea katoa, taku whakaaro kia tuturu rawa te kupu mo tenei. Taku hiahia, me whakaoti i konei enei putake katoa.

H. Paea.—Ko enei moni kei roto ite kirihipi he kotahi Pauna, mate taane, wahine, menga tamariki kua rite nga tau. No reira engua mema, kaore he mato e pa ana ki runga ia tatou, no reira ahau ia tautoko ai inga korero anga mema nei, me tuku te mea nei kia whakahaerea, engari, ko taku taima kohi moni, kei an ano te ritenga, no reira o whakaae ana au ki tenei Pire kohi moni.

H. Niania.—E tika ana ano nga korero anga mema, e ki nei me nuku atu mo tera tau, ko taku hiahia kia uru mai te nui ote kaute onga Maori, ki te haina, kanui te pai, no reira e tautoko ana au ite Pire.

N. Patuawa.—E hara nga korero anga mema i whakaae nei kua te kohi moni, ite mea he whakakore i taua Pire, engari, he nuku ke atu ta ratau ite Pire, kote Pire kohi moni e mana ana, e tika ana te kupu e kiia nei kote moni, he Atua whakahaehae tenei uo nga iwi Maori e mea ana au, kua e whakahe kinga korero a etahi onga mema, otira, e tautoko ana ahau.

Heuheu Tukino, MINITA.—Ka tu ka mea: Ano e Kotou whakaaro e penei ana, katahi ano ka timata te kohi moni

W. Katene.—E tautoko ana i ta te Tiamana.

H. Tomoana.—E tino korero tika ana au, me perehi rawa enei take, ka tika te whare kia mahi.

Tiamana.—Kei te pai rawa nga korero ate Riira ote Aputihana. Engari, kote hiahia ote Pirimia ote Kawanatanga kia oti pai nga Pire ka tukuna ano kai Pehitia.

H. Rapihana.—E tautoko ana ite kupu ate, Tiamana kia Paahitia te Panuitanga tuarua. E tautoko ana hoki au, me te whakamihi ano hoki, kinga korero ate Pirimia ote Kawanatanga. A, e inoi ana au kite Riira ote Aputihana kia mana tana whakaaro kia marama hoki tana ngakau

H. Tomoana.—Ko taku korero neke ote po nei, ka unu au i taua kupu.

Pika.—Nga mema e whakaae ana kia paahitia te Panuitanga tuarua, me ki mai Ae! Ae! Kua riro ite Ae! Iti mea kua paahi nei te Panuitanga tuarua, ka noho a komiti te Whare inaianei. Kei te Tiamana to mana nohoanga inaianei, ko au ka tuku ki raro.

Tiamana.—Ka panuitia takitahitia atu e an kia koutou nga rarangi onga Pire nei. No reira, kia haha koutou kite mahi. No reira, ka Panuitia katoatia, atu kia rongo koutou. A, i muri ka Panuitia takitahitia atu ko reira koutou whai mahi ai kite whiriwhiri i runga i aua take,

H. Tomoana.—He patai ko tehea te take tuatahi?

Tiamana.—Kote pire kohi moni.

H. Rapihana.—E tonono ana mate Pirimia e panui takitaki mai nga mete take whakamarama ano.

Tiamana.—E tika ana te ui ate Hon, Mema o Ngapuhi, Otira, maaku e panui atu taua Pire tuatahi. Ka tukua atu te pooti mote whakaupoko ite pire. Hoi ka tukua atu te pooti mo tenei take. Nga mema e whakaae ana kite Upoko ote pire kohi moni rei me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! kua paahi tenei ite 16 o Mei, 1894, 10 a.m.

T. Whiua.—Kote pire kohi moni e pa ana kinga Taane—Wahine—me nga tamariki 16 nei nga tau a i paahitia tenei ete kawanatanga o Mangakahia ite Waipatu ote tau 1892 Kote ahua ote pire nei he tonono kia whakaaetia te, kohi, engari, kaore te moni i roto e whakahua ana.

Tiamana.—Pooti mo taua rarangi tuarua kongua mema e whakaae ana ki tenei rarangi tuarua o tenei pire me ki mai ae! ae! kua riro ite ae! kua paahitia i tenei ra 16 o Mei 1894, at 10 a.m.

Rarangi Tuatoru.—Ka panuitia atu.

H. Mokopapaki.—E menemana inoi atu ana au e penei atu ana me timata atu te kohi ite 5s tae atu ki te £1.

Pirimia.—E hara ite mea te moni e kohia nei, he moni mate, engari, kite mohio iho he moni whakaora mai, a, he maha nga huarahi mate. E rite ai ma tenei moni e ora ai. Notemea ko tenei pauna kaore e ngaro, engari e tuou tonu ia ite tau. No reira, kaore tahi he take e wehi ai te Kotahitanga. A, e ahe i ana ite tangata te homai ite 1s, 5s, a, mo tera tau ka whakatu ai i taua pauna. E tika noatu, [*unclear*: kaore] e ngaro, i [*unclear*: runga] ano inga Rihiti. Kote ahua onga moni ato tangata, te ritenga te iti te nui atu ranei ote moni kohi penei me ta Wi Pere kua ki ia, mehemea e rite ite ture mo tenei take, tera e takoto iaia £1000 mano pauna.

H. Rapihana.—E menemana ana au penei kia 2s mate kotahitanga he moni nui tenei mehemea e [*unclear*: kohia] aua engua motu e rua he poni nui rawa tenei.

Pirimia.—Ko tenei Pire e whai hangatia ana ite kotahi kohatu tino pakeke mote Iwi Maori.

H. Tupara.—Ka uuuhia taku korero o te po nei e ki ra ahau me tino whiu rawa atu te Pire nei. Heoi, i runga ite whakamarama mai nei, no reira ete Tiamana, e tino tautoko ana au i tenei Pire.

T. Kaporiki.—He patai. Me ehea mate tenei moni, mehemea ka rite?

Pirimia.—Monga mate katoa e pa ana ki ta tatou Tiriti. E mohio ana koutou kinga mate engua Hon. Mema.

A, ko iana e riro ai aua moni, e kore e mahia [unclear: noatia] iho kia mahia nuitia marietea kia mohio ai te katoa e peneitia ana te haere mo enei i roto ano i o ratou takiwa.

W. Kaharunga.—E tautoko ana au kote 5s hei whakau poku mote kohi, a, mehemea e eke kite pauna, ko reira kitea ai, ka kotahi ana hea.

Pirimia.—Ko enei moni, kaore e ngaro, no temea e hanga [unclear: Rihiti menga] komiti, no reira, e mea ana au me hanga rawa h pire ite mea ka rua rawa nga paremata i paahi mai ai a kote tuatoru tenei inaianei.

H. Ruru.—Kua hiuga a Mangakahia me toona kawanatanga. A e penei ana au me hinga katoa me ana ture i mahi ai.

Pirimia.—E tika ana ano te kupu ate Hon.Mema o Turauganui nei otira e tika ana me menemana mai e koe a tera pea e mahia nuitia ete whare.

P. Patapu.—E marama ana au kinga korero ate kawanatanga no reira e unu ana ahau i taku korero ote po nei a e tautoke aua au i tenei [unclear: pire] inaianei ko taku iwi e kohi moni ana ratou e motuke ana mo ratou anake e rere ke atu anai te kotahitanga ka rua nga tau i mahi ai ratou e tautoko ana ahau ite pauna nei, te kohi. Notemea ko to tatou Kawanatanga, he Kawanatanga awhina ia tatou, a, e mea ana au kia paahitia tenei Pire.

K. Teota.—E tautoko ana au ite Pire kohi moni nei, a, e tono ana au mehemea e paahi tenei Pire, me riro te kape ote Piro i au. Kei te nui te marama onga korero ate Kawanatanga ki au, E rua nga take i tae mai au kote Pire a H. Heke mete Pire a Wi Pere.

E. Tewano.—E tautoko ana au i tenei pire, notomea, kote moni anake te oranga onga mahi katoa; no reira emea ana au me tino te pooti kia tukua mai.

H. Mokopapaki.—Ko taku hiahia, kia whakaurua atu tenei kupu, kite taha ote Pire, e kore e araia to hoatu ite 5s te kohi tuatahi, a, tera tau kua eke te Pauna.

H. Niania.—Ka unuhia taku korero o te po nei, no reira, e tu atu ana au he tautoko ite Pire kohi moni.

H. Rapihana.—He Pitihana tenei i homai ki a R. Wharerau tetahi onga Minita ote Kawanatanga kite Waipatu ite tau 1893. Heoi, ko te kape o taua pitihana, koia tenei ka panuitia atu: No reira engā Honore Mema, e u ana au kinga korero mai a aku [unclear: iwi] ki au. No reira ko aku kupu keinga pukapuka na, waiho mate pooti e whakahinga mai aku korero.

R. Wharerau, MINITA.—E te Mema Honore ote Arawa, nei, ehara i te mea kote pire e whakamate ana inga iwi, engari, kote Kawanatanga Maori nei e awhina ana ite ritenga monga Iwi. Keite marama rawa atu nga kupu ate Pirimia, e korero nei, ko taua pauha kohi. Keite tangata ano te ritenga. No reira e tino hiahia ana au me tuku atu te paahi mo tenei.

Tiamana.—Konga [unclear: mema] e whakaae ana kite rarangi tuatoru ote pire me ki mai Ae! Ae! Kua riro ite ae! kua paahi i tenei ra 16 o Mei, 1894, at 10 a.m. kua neke te Whare mo ate 2 p.m.

2 p.m. Tiamana.—Ka puare te whare.

Pika.—Rarangi Tuawha. Ka panuitia atu.

H. Mokopapaki.—E tono ana au kia whakamaramatia mai.

H. Tomoana.—E hara tenei ite ture e maua inaianei, engari, tenei ake te wa e mana ai kote wa e wahi moni ai, ka takua atu kite Peeke o nui Tireni, otira, mehemea mate Kawanatanga ngamoni ka tukua ki aua Peeke, kanui to marama, mehemea nate iwi Maori kaore i marama.

Pirimia.—Ko tenei Peeke na nga komiti whiriwhiri ote takuia onga waahi katoa, otira, keite whakataunga, e tenei Whare Paremata te ritenga ko te peeke tenei ma nga komiti onga takiwa onga iwi katoa, a mehemea nga Peeke, kaore e marama. Ko au ake nei, kaore au, epai kite "Nui Tireni Peeke." Notemea i pa he mate ki aia i enei rangi kua mahue ake nei, a, i pataia e matau kia Hone Heke, a, i whakamaratia mai ano te Peeke pai, he maha nga waahi ona e tu ana: no reira kote Peeke pai tenei i runga ano i ta matou tirohanga. A i tino tirohia ano e matau hei Maori ano he Peeke.

R. Wirihana.—Kaore e marama aua ki te hoatu i a tatou moni, ma te Pakeha e tiaki. Engari, me whakaatu mai nga tikanga i mua atu ote hoatutanga i nga moni.

N. Patuawa.—E tautoko ana au i ta te Pirimia. Kaore au e mohio e tika nga Maori hei tiaki i tenei mea ite moni.

E. Tewano.—E pai ana nga whakamarama ate Pirimia nei. No reira me tuku atu kite Peeke Pakeha ana moni.

Ropiha.—E tautoko ana au, me taku atu a tatou moni kite Peeke Pakeha.

P. Pareihe.—Kote Pakeha to tatou hoa riri, a ka hoatu ano a tatou moni ma ratou e tiaki. Ki taku mohio ko ta tatou mea nui tenei kote moni. Kaore au e tino marama ana.

W. Katene.—Kote moni nei kei nga komiti takiwa ano [unclear: te ritenga]. Ki te whakaaro ratou e kore ratou e kaha kite reira e kore au e pai kia tapahia tenei rarangi ki waho. E hiahia ana au me tuku mai to pooti.

H. Tomoana.—Kiite whakaronge pai au kinga korero ate Minita a R. Wharerau. Enga mema e tino whakaatu atu ana au kia koutou e hanga ana ete kawanatanga hei Ture. E tino mea ana au kua rawa tenei rarrngi e mate tatau e pera ano mete mate e mahia mai nei ete Paremata Pakeha. Note mea mehemea kite paahe

tenei ture kua whai mana ratou kite hanga i tetahi pire. F rua auo pire i mohio ai au mo tenei hui [*unclear: kore*] pire e Wi Pere me ta Hone Heke ko enei pire tinitini kaore au e mohio aua no reira e mau tonu ana taku kupu me unu te rarangi ki waho.

H. Paea.—E penei ana au he mataku note mema nei ite "Kupu Kawanatanga" nei te take e mahi nei hoi e mea ana au me unu tenei ingoa i runga ia ratou. Ko tenei pire mate where nei ano e whakaae mehemea e kore e whakaaetia heoi ano kua mutu e tino whakamihi aua au ki to tatou kawanatanga mote ngawari o a ratou mahi.

T. Kaporiki.—E titiro pai ana au ki tenei rarangi no reira e mea ana au me tuku mai te pooti.

H. Mokopapaki.—E mea ana au me waiho ite kupu ate Pirimia me unu te ingoa o te kawanatanga ki waho.

Pirimia.—Ka whakaaetia e au ka tapahia te ingoa o te kawanatanga ki waho heoi enga honore mema ma koutou e whakatakoto nga take e kore te kawanatanga e mahi take i muri ake nei.

Tiamana.—Kaore rawa he ritenga o tenei tautohe. Ko au keite marama tonu ahau ki enei mea katoa. Ko tenei rarangi, kaore he maa o te Kawanatanga, a, manga Where e rua e titiro. No reira e he ana te whakahe ate aputihana. Ka 27 rarangi o tenei Pire, kua paahi, a, nate Kawanatanga ano aua rarangi. Hoi, ko tenei no taua Pire ano, a, kahore e whakaaetia e koutou. Kei te pouri au mo tenei ahua mahi. A, ki taku mohio i aku mai i te aputihana ki tenei take ara he he mo tenei take.

H. Tomoana.—Kote take i mea ai au me Perehi kia mohio ai te Aputihana. Tena ko tenei ko kouteu anake e marama ana. [*unclear: Heoi*], mehemea ka mauria atu tenei take kite Riira, ko wai ranei e he. Ki taku mohio, ekore e he te Aputihana, e tino marama ana au ki tenei.

Tiamana.—Ka panui ano i taua rarangi.

N. Patuawa.—Koi te nui te raruraru o to tatou Where inaianei, a, he aha hoki te pai; mehemea ka puta te Kawanatanga ki waho ka pehea tatau. No reira e wehi ana au ete Aputihana. Kua turaki nei ite Kawanatanga, a, kaore au e pai kia uru au ki roto i nga mea penei. Ko tomatou kokinga. atu ki o matou nei kainga, ko reira korerotia ai ko au tetahi i uru ki te turaki ite Kawanatanga, i marama ano au i nga korero ate aputihana nei i te awatea nei, noto po nei katahi ka kino.

Ng. Pana.—To maua haerenga mai kote Hon, Mema N. Patawa. He mahi inga mahi tika, otira ite mea kua puta te Kawanatanga, kua uru ano hoki au ki tenei mea. Hoi e [*unclear: unu*] aua au i au ki waho. He aha hoki te pai ote noho.

H. Tomoana.—E hara enei ite kupu taimaba.

Pirimia.—E hara te puta o te Kawanatanga ite mea e puta rawa ana, engari, e puta ana mo runga, i tenei rarangi anake.

W. Katene.—Kaore ano au i mohio, kua hinga te Kawanatanga, a, kua unu ranei i roto i taua rarangi. E kore rawa au epai kia tapahia te ingoa o te Kawanatanga, a, e purrtia ana e au taku kupu, mate pooti anake au e turaki. Me tuku mai te pooti.

P. Patapu.—Keit e pororaru nga whakaaro o nga mema, heoi, emea ana au, he tere rawa nga whakaaro o nga mema ote Where nei mete Pirimia hoki. A, kaore hoki nga mema i ata tiroiro i nga korero ate Moma Riira ote aputihana. Note tapahanga i runga ite rarangi nei, to oho ai nga mema o Ngapuhi nei, no reira e whakamiharo ana au ki to tatou Tiamana, mo tana kaha kite pupuri i o tatou Whakaaro. Mehemea ka pakaru tenei Kawanatanga, he nui rawa atu te whekama e pa mai kia tatou, e haere tenei rongoputa noa ite ao. No reira e mea ana au enga Mema Honore kia maia te whakaare.

H. Rapihana.—Ko au he mema ahau, ehara ite aputihana ite kawanatanga ranei, kote pire nei na tatou katoa. E kore e ahei kia kore te kawanatanga. No reira e tono atu ana au me tuku mai te pooti mo taua take.

H. Tupara.—E mea ana au me neko te Where mo apopo

Ng Para.—E unu ana au i taku riri inaianei [*unclear: nei*]

T. Waata.—Whakaronge enga mema honore o nga motu e rua nei. Ko to taonga he taonga nui kua ki te ao katoa. No reira e penei atu ana au me mau tonu te ingoa o te kawanatanga ki runga ite raring i.

Tiamana.—Ka tuku ite pooti. Paahitia ana i tenei ra te rarangi 28 ote pire kohi moni ate kawanatanga. E toru taima pooti. Nga mema i whakaae i tenei kia hoki ano te ingoa o te Kawanatanga. E 23. Nga mema kihai i whakaae 14.

Rarangi 29. M. Paewai.—E tono ana ite pooti,

P. Patapu.—Tautoko.

P. Paraihe.—E tono ana me whakamarama mai ano ete Pirimia.

Pirimia.—Konga peeke moni anga komiti takiwa he koeahi te peeke tuturu mo aua moni, kote peeke ate Kotahitanga e kite ai. Na ratau nei taua moni kohi.

Tiamana.—Ka tuku ite pooti. Paahitia ana te rarangi No 29.

Rarangi 30. M. Paewai.—E tono ana au ite pooti.

R. Rangiheua.—Tautoko.

R. Wirihana.—Tautoko.

Tiamana.—Ka tuku ite pooti. Paahitia ana te rarangi No.30. Nga Piro mote marae.

Tiamana.—Ka panui kia rongō mai nga mema.

R. Wirihana.—E tono ana au i te pooti.

Tiamana.—Konga mema e whakaae ana me ki mai Ae Ae! kua riro i te Ae! kua paahi itenei ra Mor 16, 1994, at 7 p.m. kua nuku te Whare mo aopopo 10 a.m.

10 a.m.

Pakirikiri, Mei 18, 1894.

Tiamana.—Ka puare te Whare. Mahi Tuatahi.

Te Heuheu Tukino.—Motini No. 31.

Watene Kaharunga.—Motini No. 32.

H. Ropiha.—E tono ana au i tetahi pukapuka whakamana mote aputihana.

Tiamana.—E marama ana te tono ate aputihana, otira, kaite Whare te ritenga.

H. Tomoana.—E tika ana te tono a H. Ropiha, kia homai te mana mote aputihana, a, me homai he pukapuka, me haina rawa mai te ingoa o te Pika, raua ko te Tiamana.

Tiamana.—Konga pukapuka e tae mai ana ki runga i tenei teepu, e hainatia ana, o maua, ahakoa, he aha nga take.

H. P. Tunuiarangi, MINITA.—Kua puta te kupu ate Piriimia kia tu te aputihana. Kua maua, tera, otira, emea ana au kia hanga rawatia he kaupapa mo ratou i mua atu o te mananga, penei mete Kawanatanga. Hemea tino whakamarama rawa, keite mohio nga mema honore. No reira ahau i ki ai me whakamarama rawa nga ritenga o te aputihana kia oti pai rawa te kaupapa hei maramatanga hoki monga mema honore, e uru ana ki roto i te aputihana.

H. Ropiha.—Kote ritenga o te aputihana hei arai i nga rarangi e rereke ana i te Kotahitanga. A, ko nga Pire e titika tonu ana ki to tatou Kotahitanga. A, e pai enei, otira, e penei ana ano te whakahaere o nga mea katoa.

W. Katene.—E tika ana nga korero ate Hon. Mema o Waiapu nei, ko te tino ritenga mate aputihana me pupuri ratou i te tino take o te rarangi. No reira e mea ana au, kia tino marama te whakahe ate aputihana i te rarangi, kua e whakahe noa iho.

Tomoana.—E hara te aputihana i te kai Turaki i te Kawanatanga. A, kaore ano hoki tana kupu turaki ahau. E tika ana nga korero a H. Ropiha raua ko. W. Katene e korero nei, no reira e tono atu ana au kia whakamarama rawatia te aputihana inaianei.

Tiamana.—Konga take katoa mate whare e Whakaae, ka taea e maua te haina.

H. P. Tunuiarangi, MINITA.—Konga ture mote aputihana e tika ana i runga i te ahua o tana mea, ma te Whare enei e hanga mo rateu. A, i te wa. e oti ai nga ture mo ratau kite kaupapa hei ritenga e pai ai te Houore Mema e rere ana ki runga o te aputihana e taea e ia ana ture te mahi.

R. Rapihana. E tono ana me tuku mai te Pooti.

T. Waina, MINITA.—E tu ana au mo etahi o nga mema o te aputihana, kia marama ai ko taku rongō e [unclear: una] ana etahi i o ratou Ingoa.

N. Patuawa.—Ko au e hiahia ana au me tu maua ko Nga kuru. Pana, i te takiwa noa iho, kua kite aputihana, kua kiie Kawanatanga.

Tiamana.—E kore e taea to tono, notem#a, kei te rarangi ingoa e mau ana to whakaaetanga. A, ahakoa te aputihana, keite mema te ritenga.

W. Patuana.—Epai ana, ka noho tonu au i te aputihana.

Tiamana.—Ka whakahokia te pukapuka rarangi ingoa o te aputihana kia H. Ropiha te Tumuaki.

TURE PEREHI: Tiamana.—Ka panui.

Pika.—Kua paahitia te panuitanga tuatahi.

Tiamana.—Nga mema e whakaae ana ki runga i nga rarangi katoa o tenei Pire Perehi, me ki mai Ae! Ae! Kua riro i te Ae! Kua paahi i tenei ra Mei 18, 1894, a 10 a.m.

PIRE ROIA. Tiamana.—Ka panuitia atu.

H. Tomoana.—Kua korero au i tenei Pire. Kaore rawa au epai ana. No reira emea ana au me waino tenei Pire.

H. Tupara.—Me Whakaneke tenei Pire.

T. Waata.—Ko a tatou Pire., e haere ana ki Ingarangi, mate Roia, ka tika. No reira me ata tiro tiro marie.

Piriimia—Kia pai te titiro engā mema, note mea, ko tenei Pire, emea ana i runga ia tatou emahi nei, kote mutunga mai o a tatou mahi. Ki taku mohio ma tenei tu tangata mate Roia, ka taea i te mea e mohio ana tatou, kahore e mohio, kei hea nga ara, kei hea. No reira e tika ana me kimi marie hei rama mo tatou. A, e mea ana au, e taea e tatou te hanga he Ture monga Roia o Nui-Tireni. Imea mai ia e £300 pauna i te tau. Heoi, e kore te Kawatatanga o tino tautohe mo tenei take.

H. Ropiha.—E mea ana au, me neke tenei take a tatou mo tera tau.

K. Te Ota.—E tautoko ana au i te Roia, engari, me neke mo tera tau ka mahi ai i tenei take.

E. Tewano.—E tautoko ana au me whakaae tenei Pire.

Te Heuheu, TUKINO, MINITA.—I rongu au kite Pakeha, mea tino pai te Roia, kia rua nga Roia. Ko tetahi o a Roia, me noho tuturu, ko tana mahi, hei mahi inga. Pire noa, mga putihana noa me etahi atu mea. Heoi, ite unu a H. Tomoana i te Pire Roia. I tautokoua tenei take H. Tomoana [*unclear: kite*] tau 1893. E rua nga Roia. Kote otu mo rauae £40. Hoi, nui rawa atu to pai o te kangangaaana Roia i taua pitihana. Hoi, ko tana [*unclear: pitihaua*] koia tenei ka [*unclear: Panuitia*] atu nei. I puta a H. Tomoana ki waho o te Whare i te timatanga o te Panui.

R. Wirihana.—E mea ana au me neke atu tenei take.

H. Paerata, MINITA.—E mea ana au me paahi tenei Pire i tenei tau.

W. Kiriwehi.—E whakaae ana au kia tu he Roia. Kinga Roia i panuitia mai nei te pitihana. He mea ata paahi i te Paremata Maori o te Waipatu, no reira aua Roia i rapua ai e matau i Poneke, Otira ehara i te mea, kua tuturu rawa, koia nei nga Roira. Kaore, engari, konga Roia e kitea ana. No reira kaore epai kia whakakorea te Roia. Taku hiahia me paahi tenei take i runga ano i te pai o tenei mea o te Roia.

H. Mokopapaki.—Me neke tenei Pire.

N. Patuawa.—He maha nga pai o te Roia. No reira e mea ana ao, epai noa iho ana nga Roia. Kei a tatou ke te roa. A, e mea ana hoki ahau me neke tenei take mo a tera tau, a, e mea ana au me titiro tatou i te matauranga o Hone Heke tera pea, e taea o ia. Hoi ano taku kupu, ko to [*unclear: tatou*] Kotahitanga kia oti.

P. Patapu.—E tautoko ana au i te Roia nei kia paahitia. I ki penei ai ahau, notemea e puta atu nga pitihana i tenei Whare kite Paremata o te koroni, e tika ana aua take kia hoatu [*unclear: ma*] aua Roia e hanga. Mehemea ia e paingia engua mema kia tukua atu manga Roia e hanga, No reira, ma tatou e ata rapurapu ano he Roia, mo tatau. A, e mea ana hoki au, kua e [*unclear: nekenekehia*] tenei take. Katuturu tenei take te nuku. Hei taonga ma tatau, pera ano i te nekenga o te Tiriti o Waitangi e 40 nga tau. No reira o tonu ana au me tuku mai te pooti inaianei.

H. Ruru.—E mea ana au, he tenei rawa no te tuku ma a te Kawanatanga i te Pire Roia nei. Kaore ano i kitea he mahi inaianei. Kei hea he mahi ma tenei Roia, mehemea ka paahitia. No reira, e mea ana au me nuku atu mo a tera tau tenei Pire Roia, ka korere ai. A, o mea ana hoki au, ma Hone Heke ano e rapurapu he Roia mo te haere ki Ingarangi. Mehemea ekore e paingia mai ta tatou pire tonu mana e te Paremata o te koroni.

W. Katene.—E tautoko ana au i tenei Pire Roia. A, mehemea e paahitia tenei Pire e tenei Paremata e waiho marie ana i kono i te takoto pai ai konga raruraru e eke ana kite kotahitanga ke reira te tika o nga mahi ma nga Roia.

T. Whiua, MINITA.—Mehemea ekore e paingia e tenei Paremata tenei Roia. A, epa he raruraru kite Kotahitanga, me pehea e taea ai enei mea e te Kawanatanga, otira, ko taku pai rawa kia kore he raruraru. Ko Hone Heke, kaore he Raihana ona, engari, he tika tana matauranga. Konga Roia katoa ko te utu kia mua, ka homai nga kupu. Otira, ko taku mohio mate Roia e man ai a tatou mahi e titiro ana au he aha te take i uaua ai tenei take.

W. Kaharunga.—Me ata tiro tiro marie ano tatou mote Roia e tika ana ano mate Roia e taea ai te mahi e tika ana ano hoki mate Roia e mahi te Pire Tono Mana a te Hon. Mema H. Heke no reira me aroha mai te kawanatanga me nuku tenei Pire mo tera tau.

Tiamana.—E tonu atu [*unclear: aua*] au kia whakamanaia mai tenei Pire e koutou kaore te kawanatanga e pohehe tana mahi Roia ko tenei Roia e rapua ana monga motu katoa e rua [*unclear: Aotearoa*], me te Waipounamu konga mahi a te kawanatanga e tika ana Konga take katoa e paahi atu ana i roto i tenei whare kaore e mahi wawe tenei Roia heoi ano nga mahi maana ma raua ranei konga mahi [*unclear: katoa*] e paahi atu ana i roto i tenei whare [*unclear: hemea*] haina nei e [*unclear: taku ringaringa aua putake*] i paanitia. No reira Kaore rawa au e pai ana kia kotiti rawa a tatou mahi ki waho atu o te tatou kotahitanga ahakoa e kore e riro mai te Mana ko ta tatou mahi kia pai no reira konga mate Roia nei kaore ano i matauria e tika [*unclear: ana*] kia whakamana tenei Pire Roia hoi Ka nekehia te whare mo a te 2 p.m.

2 p.m. Pire Roia.

Tiamana.—E te tumuaki e tonu ana an kia tukua te [*unclear: panuitanga tuarua*] o te Pire nei.

P. Paraihe.—Me nuku tenei Pire Roia mo tera tau kia whaiti a tatou mahi.

H. Rapihana.—E tonu ana au me tuku mai te pooti.

Tiamana.—Pooti tuatahi Nga mema e whakaae ana kia paahitia te panuitanga [*unclear: tuarua*] me ki mai ae! ae! Nga mema e kore e pai kia uukuhia mo tera tau me ki mai no! no! Pooti tuarua.—Mote paahi i te panuitanga tuarua ae mote nuku mo tera tau. No! Pooti tuatoru.—Konga mema i te mea kia paahitia to Panuitanga tuarua 18. Konga mema i ki me nuku mo tera tau 19. Nga kai whakahaere pooti. R. [*UNCLEAR: WIRIHANA*]. H. RAPIHANA.

Pika.—Kua riro mote nuku. No konei ka oho akenga Mema i ki me paahi te panuitanga tuarua ka

mea:—Noo; me nuku to pootitanga mo ate 7 p.m.

PIRE MANA. Tiamana—Ka panuitia atu kia rongu mai nga mema, hei muni ka tu tikatahi mai ai koutou.

H. Tomoana.—Kaore au e whakaae ana ki tenei Pire. Ite mea, kaore ano te Kotahitanga i oti rawa. E mea ana hoki au, hoi ano he mahi ma tenei Kawanatanga, kote kimi anake i etahi huarahi pai, [*unclear: etire*] he huarahi pai ano enei e korerotia nei, mehemea ia mo tatou anake, Tona [*unclear: ueatu*] taku wehi, kote nuinga onga iwi [*unclear: euohe*] mai ana kei waho atu i to tatou Kotahitanga, ma enei huarahi pea ekore ai ratou e riro mai ia tatau. Notemea, he iwi mate tatou te Maori, no reira ahau i mea ai kia marama rawa te whakaaro o te Kawanatanga, mete ata hurihuri ano inga tikanga pai katea.

Pirimia.—Ko tenei kawanatanga e tu nei inaianei, kaore rawa he maori, otira, e tono ana te Kawanatanga ki etahi mana. Keite Whare te ritenga, mehemea ekore e whakamahia, e pai ana. A, mehemea e whakamahia epai ana, notemea, kaore rawa he mahi he Ture ranei ma tenei Paremata i oti mo toona Kawanatanga. E kore hoki te Kawanatanga e ahei te mahi inga mahi mehemea kaore nga mahi i paahi atu ite Paremata. Otira kei a koutou te whakaaro, kia noho mangere te Kawanatanga, kia whai mahi ranei, E mea ana au mehemea ekore tenei take etika, rite tonu epaahi atu ana tatau inga iwi ki waho me pehea hoki e taea atu ai?

H. Ropiha.—Keite pai te pire ate Kawanatanga heoi ano taku titiro, keite tino tere onga Pire [*unclear: taireaha*] kite puta i to tatou Kawanatanga, a, e mohio ana au, ekore e roa, kua ane nga iwi. Taku whakaaro, me ata tiro tiro ano tatou, taku whakaaro, me ata nuku atu tenei take a tatou.

H. P. Tunuiarangi, MINITA.—Kua oti tenei take te whakamarama ote Pirimia. No reira emea ana au, mehemea kite tae tatou [*unclear: kinga*] iwi e rarureru nei. He nui rawa atu to ratou hari. Ko tenei Kotahitanga hua rongu te motu katoa, a, whiti atu ki Ingarangi. No reira, mehemea e marama [*unclear: aua*] te mahi a tenei Kotahitanga. Tera ekaranga mai nga iwi, kaore ano i uru mai ki roto i ta tatou mahi kia [*unclear: mauria*] atu tenei taonga kia ratau ra. No reira e ki nenei ana au Kote nuitunga o tenei Paremata, ko reira hiahia mai ai nga iwi ki runga i ta tatau mahi. Heoi, mehemea ka nukuhia, ka pehea te otinga, taku tino kupu tuturu tenei, ekore rawa nga iwi e oho i runga i tenei rarangi, ko taku mohio, heoi ano nga iwi e tino tuku mai ana i to ratau whakaaro kote Urewera anake, tirohia atu e koutou kinga Minita ote Kawanatanga Pakeha e haere nei inga takiwa Maori katea, A, he aha te take kia paahitia hoki tenei Kawanatanga. Heoi, ano he mahi mana, he maugero noa iho, no reira, kaore au o mohio ana. Kote mangeretanga nei hei kaupapa mo tenei Kawanatanga. Notemea, ekore rawa atu ahau e pai kia noho Parangia te Pirimia. Menga Minito o tenei Kotahitanga taku mohio. Kote hiahia nui ote aputihana, kia noho mangere tatou ina hoki ka nukuhia nga Pire mote [*unclear: takoeo*] mangere noaiho ka oti ranei to tatou kotahitanga i tenei akua ite mangere noa iho no reira e tika ana tatou kia kaha te haere a tanei tau kia kite inga iwi mete kukume mai ano ia ratou ki roto o tenei kotahitanga no reira [*unclear: i*] tika ai me hanga rawa he ritenga pai rawa tenei no reira e nga honore mema e whakapau ana au i ooku mahara mo tenei rarangi mehemea kote eoa tenei monga mahi a H. Heke kaore e roa Kua whaiti nga iwi katoa ki roto i tenei mahi.

H. Tupara.—E tino tono ana au me nuku atu tenei take mo tera tau.

H. Tukino.—E nga mema hohore e poari ana au kote kupu neke ate [*unclear: riira*] ote aputihana i tenei piro mo a tera tau kote kupu hoki ate Pirimia mehemea e pai te whare [*unclear: kir*] kore mahi ia e pai aua koite whare te ritenga heoi pene ka kore he mana e homai ete kawantanga me pehea nga mahi. Note mea e taria ana mai e etahi onga iwi nga kirihipi menga kupu e oti aua i tenei paremata a e kore eno hoki e rito mo te mau haere ite kirihipi, a, mo pehea e rite ai a tatau kupu me haina mai ratau ki ta tatau kirihipi ite mea kaore he mana mo tenei kawanatanga e homai e koutou ko ahau e whakapau ana au i tooku kaha ki runga i tenei mahi kia kitea pehea te mutunga mai.

Tiamana.—E tono ana kia paahitia te panuitanga tuarua ote rarangi.

P. Patapu.—E tautoko ana.

Pika.—Nga mema e pai ana kia paahitia te panuitanga tuarua, me ki mai Ae! Ae! Nga mema e nuku ana mo tera tau me ki mai Noo! Noo! Pooti tuarua,—Mo te ae awaha: Ae! mo te kaore awaha; Noo! Pooti tuatoru, Nga mema i runga ite Ae! 21. Nga mema i runga ite nuku, 17. Nga kai whakahaere pooti. R. WIRIHANA. T. WHIUA, Minita.

Tiamana,—Me naku te Whare mo te 7 p.m.

7 p.m.

Tiamana.—Ka mea: Kote Pire Roia nei i nekehia mai mote ahiahi nei ka pooti ai, heoi, ko tona wa tenei e pootitia ai.

H. Tomoana.—E mohio ana au kua tau taua take, a, ite nekenga mai mo tenei wa ka pooti, e inoi atu ana, kia korerotia mai tetahi take nui, hei whakamaharatanga e ahei ai kia pootitia ano.

Hone Heke.—Ite ngaro au, e hiahia ana au kia kite au inga rarangi ote Piro nei. Hei reira au ka korero i taku whakaaro.

Tiamana.—Ka [*unclear: pauui*] ite Pire Roia. Kia rongu a Hone Heke.

Hoke Heke.—E marama ana au kite Pire Boia nei. Engari, ko taku mohio me whakatikatika a tetahi wa.

H. Ropiha.—I mea ahau, ko tana pootitanga a matau kote paahitanga e oti ai, Hooi, i runga ite mea kia oti ka whakatikatika te Pire e whakaae ana ahau.

Tiamana.—Kote ritenga ano tenei kote taenga mai ote Piro kite Tiamana kua noho a komiti te Whare, ko reira korero ai nga Mema Honore i o ratou matauranga, mete whakauru kupu ki roto ki aua rarangi. No reira, e ahei ana kia unuhia te pooti,

Pika.—Ka tuku ite pooti. Nga mema e whakaae ana kia paahi te panuitanga tuarua mo ki mai Ae! Ae! kua riro i te Ae! I heke te Pika ki raro o toona turn i muuri iho o tenei take, ka waiho kite Tiamana, kua noho a komiti te Whare.

Tiamana.—Ka panuitia atu ano kia rongo mai koutou, hei muri ka tu mai ai koutou.

H. Tomoana.—Kote kupu penei anake (kia whai maua te Kawanatanga) te kupu ekore ai au epai.

H. Heke.—E tika ana ano nga korero ate Mema Honore o Heretaunga nei, otira, epai ana ahau maaku e hanga atu he Apiti atu ano mo taua waahi ekore ra e paingia e H. Tomoana. Engari, mehemea ekore e paingia, epai ana. Kupu whakauru a H. Heke moto rarangi tuotahi ote pire roia, Koia tenei: Kote ingoa poto o tonei ture, kote ture whakamana ite Kawanatanga mete komiti whiriwhiri ote tau 1894,

Tiamana.—Pooti. Konga mema e whakaae ana ki tenei rarangi whakauru hou mo ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! Paahi. Mei 18, 1894, 7 p.m.

Rarangi tuarua, Tiamana.—Pooti. Nga mema e whakaae ana ki tenei rarangi me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! Paahi, Mei 18, 1894, 7 p.m.

Rarangi toru. Tiamana.—Pooti. Nga mema e whakaae ana ki tenei rarangi, me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! Paahi. Mei 18, 1874, 7 p.m.

Rarangi 4. Tiamana.—Pooti. Nga mema e whakaae ana ki tenei rarangi, me kia mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! Paahi. Mei 18, 1894, at 8 p.m.

Rarangi 5. Tiamana.—Ka panui.

W. Kiriwehi.—E tino whakaae ana au ki tenei rarangi. E tonono ana au kia tukua mai te pooti.

R. Wharerau, MINITA.—E tautoko ana.

P. Patapu.—E mea ana au, pai atu te whakamana e tatou, tenei rarangi, ko tenei take e mahia ana engi iwi o Whanganui, i raro ano ite mana ote Tiriti o Waitangi.

Tiamana.—Kaore e hoatu e au tenei rarangi kia paahitia notemea, kaore tahi he take o tenei rarangi. Kahore e mahi kua meingatia hoki mo tera tau ra ano. E mea ana au maaku e panga noa atu ki waho. Notemea ekore rawa ahau e hoatu i etahi ritenga pohehe kia koutou.

Kua mutu te Whare ite 10 p.m. Ka nekehia mo apono 10 a.m.

10 a.m.

Pakirikiri, Mei 19th, 1894.

Tiamana.—Ka puare te Whare.

P. Paraihe.—Motini No. 32.

Hone Heke.—Motini No. 33.

H. Tomoana.—Motini No. 34. Patai.

H. Tomoana.—Motini No. 35.

Tiamana.—E tae mai ana he reta whakaatu mai aiane. Tera pea e perehitia ki Turanga nei nga Pire epaahi ana i tenei Whare. Kote pukapuka Rarangi ingoa tenei ote aputihana. Mete pukapuka whakamana ia H. Tomoana hei Riira mote aputihana te 15 nga mema. Ete aputihana pehea to koutou hiahia inaianei.

H. Ropiha.—Kia whakamana mai matau ete Whare.

Tiamana.—Epai ana, keite Whare te ritenga.

R. Wharerau, MINITA, E ui ana mehemea, pehea te ritenga o tenei mea ote aputihana. Epai ana ma H. Heke e whakamarama,

H. Heke.—Ko tenei mea he whakamana ite kai arahi anake ano, engari, e haere mai ana i roto ite Hekeretari o Ingarangi, penei ana te ritenga ote aputihana pakeha. A, e uiui ana nga mema, epai ana mo tana aputihana.

Tiamana.—Ite mea kua whakaaetia te motini a H. Ropiha, kia tu te aputihana, no reira ka uia atu koutou. Nga mema e whakaae; ana kia tu te aputihana, me ki mai ae! ae! kua riro ite ae! kua whai maua te aputihana i tenei ra Mei 19, 1894.

Te Pire a Hone Heke. No 33.—I kokiri mai ai i tenei ra ka panuita atu kia koutou.

Hone Heke.—Ka whakamarama ite pire. Ka mea—He upoko tenei, a he upoko ano to te pire "Tono Mana." Kua paahi ra. Ko aku wahara he pire pakeke tenei i runga i taku mohio tera e whakataka te upoko ote "Tono Mana" nei. No reira i hanga ai e au tenei hei upoko mo taua pire "Tono Mana" i na whakataka, no reira i takua

ai ma koutou e whakaae. E 3 enei putake nunui.

- Koto Tono Maua.
- Te Tiriti o Waitangi.
- Kote rarangi 71. No reira mehemea epai koutou ki tenei. Pire me korero.

H. Ropiha.—E tino pai ana au ki tenei.

H. P. Tunuirangi (MINITA).—E tautoko ana au i tenei Pire. A, e mea ana hoki au, kua atu he [*unclear*: kupa] e homai ki tenei Pire, notemea e hangai tonu ana taua haere.

P. Patapu.—E tautoko ana au i tenei Pire, a, e hiahia ana hoki au kia penei katoa te ahua o nga mema, me o ratou whakaaro.

R. Wharerau (MINITA)—Kote pire tonu mana i oti rawa i tera tau ite Waipatu, a, te hokinga atu onga mema ka korero kinga iwi ite panga ote ahau o tana Pire, me ona otinga. Note hanganga houtanga nei. Ka ki penei ahau kia marama rawa te tiroiro engu Hon. Mema ite ahua ote Pire nei mote oho rere pea onga iwi te take i korero ake ai ahau, e pai ana me whakamarama ano.

Hone Heke.—E tika ana nga korero ate Hon Mema, Minita a R. Wharerau. A, kote take tonu tenei i kokiritia ai e au tenei Pire kite Whare kia tiroiro koutou. Ko ta koutou epai ai ko reira ahau, a, ekore hoki au epai kite hanga iwa i tetahi mea aku ake, engari kia riro mai ra ano te whakaaetanga o tenei Runanga. No reira engu Hon Mema, ma koutou e tiroiro marie kia pai te mahi, a, kia kaha hoki.

H. Niania.—E tautoko ana au ite Pire hanga hou a Hone Heke.

Tiamana.—Ete Pika, kaere rawa he raruraru o tenei Pire, engari, tera noa atu te raruraru ko nga komiti e haere ki Poneke. Taku mohio, kaore rawa he tangata e kaha i tenei Where, mo te whaaki i ana mahi whakamate ia tatou. A, hemea uauarawa kia tatu taku korero. No reira e penei ana an kote Pire nei hemea, mama noa iho. Kaore he mate epa mai kia tatan. kei taku e korero ake nga mea e pouritia ana au, a, he [*unclear*: hiahia] ana hoki ahau kia oti tenei mea.

Pika Tuku Pooti—Konga mema epai ana kite Pire a Hone Heke, me ki mai ae! ae! kua riro ite ae!. Te Ripoata ate komiti mo pinepine te kura, ara, te Pire a Wi Pere, me nuka atu mo ate mane 21. 1894.

Pika.—Ka heke ki raro i taua tauru. Ka noho a komiti te Whare.

Pire Mana, H. Tomoana,—Kaoro au e marama ana ki tenei Pire, notemea, kei muri noa atu te ritenga mo tenei Pire mana. Engari, Kia oti ta tatou mahi kanui te pai.

W. Katene.—E hiahia ana ahau me paahi tenei Pire note mea, ko taua mana mote kawanatanga he whakamutu monga raruraru epa ana kinga iwi ote Kotahitanga. Kote oranga mote kawanatanga 1/- ite tangata kotahi, waiho taku kupu i konei tekoto ai.

H. Ropiha.—E tautoko ana au i tenei Pire mana, mete moni kohi i korerotia mai ra e te Hon. Mema W. Katene.

M. Paewai.—E tautoko ana au ite rarangi, a, e tonu atu ana ite pooti kia tukua mai.

Tekihana 1. Tiamana.—Nga mema e whakaae ana kite rarangi Tehihana 1 ote Pire mau mote Kawanatanga me ona komiti me ki mae Ae! Ae! kua riro ite Ae! Paahi, Mei 19th, 1894.

Tekihana 2. P. Patapu.—E tautoko ana ahau i tenei rarangi e tonu ana ahau ite pooti. Kia tukua mai.

P. Hapuku.—E tautoko ana ite rarangi. Me tuku mai te pooti.

Tiamana.—Nga mema e whakaae ana me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! Paahi, Mei 19th, 1894.

Tekihana 3. H. Ropiha.—E tautoko ana au itenei rarangi e tonu atu ana ite pooti.

H. Heke.—E tauteko ana hoki ahau.

Tiamana.—Nga mema e whakaae ana me ki mae Ae! Ae! kua riro ite Ae! Paahitia, Mei 19th, 1894.

Tekihana 4. Tiamana.—Pooti. Nga mema e Whakaae ana me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! Paahi, Mei 19th, 1894.

Tekihana 5. H. Ropiha.—E tonu ana ite pooti.

H. Heke.—E tautoko ana.

Tekihana 6. Tiamana.—Nga mema e whakaae ana ki tenei rarangi, me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! Paahi. Mei 19th, 1894. Ka nuku te Whare mo ate 2 p.m.

2 p.m. Ka puare te Whare.

Tiamana.—Konga Ruuri ote Whare te mahi mo tenei wa. A, e mea ana hoki au, kaore tahi he tikanga i roa ai te korero mo tenei take.

H. Ropiha.—E tautoko ana au, kaore he kupu mate aputihana.

W. Katene.—Kote tonu a to Rununga Ariki kia 25 te koramu, e whakapai ana au ki taua korere, notemea, i tu uaua rawa to tatou Paremata i tenei tau ite korenga onga mema.

T. Whuia, MINITA.—Konga take, kaore ite ruuri, epai ana me Menemana mai ki roto. Epai ana te korero ate mema o Ngapuhi nei, mote koramu, a, e mea ana, me whai mana to Paremata kite whakarite, me puare ite torutoru onga mema i tao mai.

Tiamana.—Konga mema kaore i tae mai, a kihai ia i tuku whakaatu mai ite take o tana ngaro atu. Me

whaina ia e £5. Otira, i noho atu ia i tetahi take raruraru i pa ki a ia, e tika ana tera, kia noho atu. Ko taua mema, i whainatia ra. Ka mutu tonu atu ia ite mema mo te Paremata. Heoi, ka tukua atu te Pooti mo tenei take. Nga mema e whakaae ana ki tenei Runri katoa, me ki mai Ae! Ae! Kua riro ite Ae! Paahi Mei 19th, 1894. Te Menemana mo te Ruuri, Paahi.

Tiamana.—Motini No. 30, Na Te Heuhou Tukino. E tika ana me tu te kai Motini kite whakamarama i tana motini.

Te Heuheu Tukino.—Ka mea: Note tau 1892 i motinitia i reira he tunga tuturu mote Paremata, mo ake tonu atu. I meinga i reira me penei te tunga mo taua paremata mete Taone pakeha. No reira tonu au i mea ai, mo tu ki Taupo-Nui-a-Tia. NGA TAKE.

- Te Take he waenganui ite whenua.
- Kei reira nga iwi nunui.
- Kei reira nga huinga onga huarahi ote ao, e rite ana mote tae ki Tokaane, A, kote korero ano tenei ate Pakeha.
- Kei reira te wai pai, he Puia, hei kaukau—kei reira nga wai rongoa, monga mate.
- Kote ara haerenga, etae ai ki Tokaanuhe huarahi Pakeha tonu, a tae noa.
- Konga Hauhau i aaru ia Tawihao e tino hiahia ana kia tu ki reira te Paremata Maori.
- Ko Tokaanu. Ko tenei whenua e nui ake ana ite Rau mano Eka. A, i korero nui au ki nga tangata e rite ana mo tana whenua, me tuku tana waahi hei tunga mo te Paremata, a whakaae katoa mai ana ratou.
- Ko enei tangata katoa e tino huihui ana o ratou whakaaro ki reira te Paremata. Ko o ratou whenua e kootitia ana kua unuhia, a, e tatari ana ratau kite kupu ate Kotahitanga. A, mehemea pea, ekore e paingia taku tono nei, tere pea tera iwi, ka tuku ano i o ratou whenua kite kooti.
- Kua whakahaua e au te Pakeha kai kuuri. Kia wehewehea rawatia taua Whenua, 'nga Tiriti, menga huarahi katoa. No reira engā Hon. Mema e inoi atu ana au kia whakaanetia mai e koutou, otira, kaore aku tino porangi atu ki to koutau whakaaetanga Hohoro.

H. Paerata, MINITA.—E whakapai ana au kite motini nei, otira, emea ana ano au me nuku atu mo etahi tau. Notemea, ehiahiatia nuitia ana ta tatou taonga engā iwi inaianei, ina hoki ko Rotorua a tenei tau, a, i muri o reira ko hea ranei.

H. Paea.—Keite pai au kinga korero ate Hon. Mema o Taupo nei, otira, e tautoko ana au i nga korero a H. Paerata, Minita, nei.

Tiamana.—E tono ana au kite Tumuaki kia tuhia rawatia te motiui ate Heuheu, ki roto inga pukapuka ote Paremata. No temea ka rua ka turn rawa nga tau i oke ai a Te Heuheu ite Paremata kia riro i a [*unclear*: ia].

H. Heke.—E tautoko ana ahau inga korero ate Hon, Tiamana a T. Tikao.

R. Wirihana.—E tautoko ana au inga korerolate (wepu) H. Paea, ote Kawanatanga.

Pika.—Pooti. Nga mema e whakaae ana me whakauru te motini nei ki nga pukapuka ote Paremata, me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! Paahi Mei 19th, 1894. Kote Ripoata ote motini onga Hon. Wahine o Heretaunga.

H. Paerata (MINITA).—Kote Pire anga Wahine nei, Kei te kawanatanga e takoto ana epai ana me waiho mate Kawanatanga e whakazite. Kua neke te Whare mo ate Mane 21st, 1894.

10 a.m.

Pakirikiri, Mei 21st, 1894.

Ka puare te Whare.

Tiamana,—Ka mea—Kote Pire a Wi Pere te take e ma hia aianei, no reira ka panuita atu kia koutou ite Ripoata i whakataua e to koutou homiti whiriwhiri, mo runga o tenei Piro. A, mote tu mai ano hoki a Wi Pero aianei kite ata whakamarama i taua Pire i muri mai o taku Panuitanga. Ka panuitia atu.

Wi Pere.—Ka mea—E tukua ana [*unclear*: tenei] Pire mate Paremata o nui Tireni e paahi hei ture monga whenua Maori katoa o nui Tireni. Ka mutu taku korero.

H. Heke. Motini No 36.

H. Heke. Motini No 37.

Te Heuheu Tukino, MINITA, Petition 38,—E toru Rangatira o Turauga e hara nei, ite mema note Peremata, e inoi ana kia whai, kupu ratau mote Pire a Wi Pere mo pirepire te kura. Koia tenei ko ta ratou take Me nuku atu a pirepire tekura mo a tera tau. Kua e paahitia i tenei Paremata. Hei te hui ki Rotorua ka mahi ai ano. Ka mutu a ratau korero.

Tiamana,—Kanui te pai o a koutou korero, a, kote kupu nui i roto kote whakanuku ite pirepire te kura mo a tera tau. Heoi, taku ton o kite Tomuaki, kia tukua te pooti mote paahi ite panuitanga tuarua o pirepire te kura.

Pika.—Pooti. Nga mema e whakaae aua kia paahitia te panuitanga tuarua o tenei Pire me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! Kua tukua tenei Pire ki te Tiamana; kua noho a komiti te whare.

Kua neke te Whare mo ate 2 p.m.

2 p.m. Ka puare te Whare.

Tiamana.—Ko pinepine Te Kura he mahi ma koutou.

N. P. Tunuiarangi, MINITA.—He Pire rea—Taumaha—mete kaha ote tangata mana tenei Pire i whiriwhiri, notemea ipa kinga tangata kite whenua meto matou katoa, nga mea katoa i pau katoa ki roto i tenei Pire, tae atu kinga ritenga mo runga, i pau katoa, ro rhira au i mea ai he pire tino kaha tenei, no reira ahau i mea ai, e tino kaha kingna mea katoa no reira to Kawanatanga i ki penei ai, kote kahanga ote Pire nei kei waho i to tatou Kotahitanga. A, he mea pai rawa kia ata tiro tiro nga mema honore mo runga i tenei pire, mete tiro tiro atu ana ki to tatou Kotahitanga, a emea ana ahau kia kotahi rawa he hoa riri mo tatau, mo tenei Kotahitanga. I nui ano hoki te whakamarama mai a Wi Pere i tana pire, otira, i mea ano ia he awangawanga kei roto. Otira, tera tetahi waahi ote motu nei epai ki tenei Pire, no rera, kei te awangawanga te Kawanatanga inaianei. otira konga mema hon. tae atu kite aputihana. Kei a ratou ano a ratau kupu, otira, kia kaha te tiro tiro ite mea nei. Ite Rangiruatanga i roto. Kote ahau ote Pire nei emea ana au kaua e whakarereketia, otira, epenei ana ano, kite kitea etahi he mea whakatikatika ano, no reira e hari ana au ki taua kupu. No reira au i ki penei ai, ma tatou e whakatikatika. Ko taku kupu tenei, kua riro mai ia tatau te mana. Heoi, kote waahi nui i roto i au kua oti te hanga mai te pire nei kite kore e [unclear: taea] te whakaatu monga motu e rua, me waiho ki runga kinga waahi Pureirei nei, no reira au i mea ai kua paahi ke. No reira au i penei ai kote Pire nei me [unclear: ha-nga], a, Ka oti ka mutu me Whangai kia kite nga iwi onga motu e rua o Nui-Tireni. E awangawanga ana au kite maha onga Taura ote Pire nei, a, he pou kite waahi hei herenga mona, a, kei te nui rawa te titiro ote Kawanatanga mote pire nei, notemea kote kirihipi te taonga nui o tenei Kotahitanga; otira, tera e tirohia nga reta maha o putt atu ana i roto i to tatou Paremata. Ko tenei kamupene ite pia nei e whakahau ana kia whakanohonohoia he tangata ki runga noho ai, a, me haere atu kingna Peeke nama moni ai, hei whakapai whenua. No konei keite taumaha rawa ahau ki tenei raranei, notemea, konga putake pai rama e paahitia ana o tatau ko a tatau take pai ana e whakamiharotia ai tatau. A, kote motini nei epa ana ki runga onga motu erua.

Tiamana.—Me tu mai te Riira ote aputihana.

H. Ropiha.—He pire nui rawa tenei kite riro mai te Pire tono maua. Konga hua nui euei o roto ko pirepire to kura. No reira e marama ana ahau ki tenei pire ite mea ma tatau ano e hanga he ture mo tatau. No reira emea ana ahau me paahi te pire nei, e marama katoa ana hoki ona rarangi katoa. Ki taku mohio, mehemea e hohoro te pire nei te paahi e mohioana ahau kua ora katoa nga Whenua ote Iwi Maori. Rarangi 38, mete 43. Konga rarangi marama enei ki ahau o taua Pire e mea ana au konga rarangi, a he ana, ma tatau ano e whakatikatika, a, e mea ana au enga mema hou, kaore he take e roa ai tenei pire ia tatau, a, emea ana au kia paahitia tenei Pire.

R. Wharerau, MINITA.—Epouri ana taku ngakau ki tenei Pire, a, e mohio ana au e turaki ana ite pire tono mana, [unclear: A,] e whakatika aha au kinga korero anga Rangatira, ehara ra ite mema i korero mete Pire nei ite ata nei. Ko te tono mana. i pai rawa te whakamarama anga mema, a, tangohia ana taua pire tono mono motuhake Kua oti nei inaianei. No reira ahau i mea ai ko pirepire te kura, mehemea e paahitia tenei Pire, kua [unclear: mura] te Kotahitanga, no reira epenei ana taku kupu te Rangiratanga o nui tireni i whakaputaina ite tau 1835, mete tekihana 81 ote tau 1852. A, kote mutunga mai o te mahi kia whiti ra ano ki Ingarangi, no reira i ki penei ai, kote pire nei me waiho i waho, me tuku atu kia kite nga Iwi Maori onga motu e rua. No reira, mehemea e paahitia tenei pire i konei i tenei Paremata, a, e haere ana nga tangata haina mote kirihipi, Ko taku mohio ekore raua ratau epai. Konga take kei runga onga ritenga o tenei pire. Ko taku mohio ko tenei pire he hoa note pire i puritia ete komiti ite Waipatu ite tau 1893, notemea, ko taua pire o turaki ana i te pire tono mana motuhake.

H. Paerata, MINITA.—Na Wi Pere tenei pire i hanga, a, e mahia nei inaianei. Kote take i hanga [unclear: ai] Na te Ture muru whenua ate Kawanatanga ote koroni, whai hoki, ko te Tumuaki o tenei pire ko nga tangata katoa ote Tai-Rawhiti, a, e hangaia ana ano mote Tai-Rawhiti, no reira, e tautoko ana ahau inga korero ate Tumuaki ote aputihana, a, ehiaha ana kia paahitia.

Tiamana.—Ko tenei pire, e taea noatia atu ana te mau ki te Paremata Pakeha, whai hoki, kaore rawa he tangata kaha ia koutou, hei whakaae i tenei Pire. No reira au i mea ai, me panui takitahi atu kia koutou, nga rarangi ote Pire nei: Pirepire Tekura. Rarangi tuatahi &c,

H. Rapihana.—E tautoko ana ahau i ta te Kawanatanga, me neke atu tenei pire. A, e mohio ana hoki au, mehemea e tae tenei pire kite Paromata o Poneke, tera e whawhai tenei pire, kite pire tono mana i hanga nei e Hone Heke ite tau, 1804. A, mehemea kote pire tenei e tuku, me waiho te "Pire Tono Mana." A, mehemea ranei kote pire tono mana e tuku me waiho tenei. Ko te Pire Tono Mana e tuku me waiho tenei. Kaua e haere rurua nga Pire ka pai.

H. Tukino, MINITA.—Ko tenei Pire mote tangata whenua ture. Taku kupu, ko te pire nui tenei, e 55 nga rarangi, a, e mohio ana ahau kite maha onga iwi kaore i mohio kinga ture, i penei ano hoki te ahua ote Kawanatang Pakeha e hanga noa mai ana ite ture monga iwi Maori, heoi, ka rite ano hoki ki a tatou ka pera mete Kawanatanga Pakeha te hanga ture noa atu mo o tatou hoa Maori. Otira, kaore aku tino kino ki runga ite

pire nei, notemea he maha ano nga ture kei te pire nei e rite ana ki taku hiahia, a, ko taku tino kupu me nuku tenei pire kia kite nga iwi onga motu e rua o Nui-Tireni, otira, tera pea nga tangata ma ratau te pire, ekore epai kia nukuhia atu te. Pire nei mo a [*unclear: tea*] tau, no reira emea ana ahau kaua e wehewehea te hanga ture mo nga motu e rua. No reira emea ana ahau, tera pea te Pirepire Tekura, mete Pire Tono Mana, e whawhai raua kia raua, ina tukua ruru aria kite Paremata Pakeha, a, epehea ranei te ritenga o enei tu ahua mea; Ko taku mohio, ma tenei Pire e he ai ta tatau Pire Tono Mana; no reira ahau i mea ai, me ata waiho te Pire o Pirepire Tekura, mo a tera tau ka mahi kia kite nga iwi Maori o nga motu e rua nei.

Hone Heke.—Konga ture i panhitia ete Kawanatanga Pakeha ite tau 1891, i Poneke, taihoa au e korero.

W. Kiriwehi.—Kote rua tenei onga panuitanga o tenoi rarangi, a, mete marama ano hoki onga tohutohu a H. Heke i taua ra, a, kote ra tenei i kokiritia mai ai ki tenei Whare. Otira, kauia te marama. A, taku kupu emea ana ahau kia paahitia tenei pire inaianei, a, ko tenei pire hei patu ite ture whakawhiwhi whenua Maori, no reira ahau i mea ai konga mema ekore epai ki tenei pire, emea ana au kia ara mai taua pire ki runga.

H. P. Tunuiarangi, MINITA.—Emea ana au kote kupu pai ma te mema honore, kote pire ate Kotahitanga, me [*unclear: unu*] ki waho. Hei reira ka tuku i tenei pire, mehemea e rua a tatou pire kit e tomo kite Paremata Pakeha. E kore rawa au e marama, ki tenei e mohio ana an kite kupu mai mate Paremata o Ingarangi, ara, mate kuini. No reira e tino pakeke ana ahau kia kotahi e taku, kia kotahi e waiho.

Timi Waata.—E tautoko ana ahau i tenei Pire.

Tiamana.—Ka nukuhia te Whare mote 7 p.m.

7 p.m.

Tiamana.—Ka puare te Whare. Hoi, ka tukua tenei wa mo H. Heke, hei korero mo Pirepire Tekura.

H. Heke.—Ka mea: E 2 atatau pire, ko taku, me ta Wi Pere, e mea, ana koatou e taupatupatu ana [*unclear: pire*]. Otira, kaore au e mohio, e huri tatahi e patu i tetahi. Kote Pire Tono Mana. He tonu ite Mana Motuhake, ko tenei pire inainei he hawhe, no reira, kaore rana e whawhai kia rana. Ko te ritenga ote Pire a Wi Pere—mehemea epainga mai taua Pire koto Pire tenei etunga ai te Pure Whakawhiwhi whenua Maori, mete Ture Keiti whenua Maori, ko taku mohio 10,000 eka whenua ate Maori e naho mangere noa iho ana, a, ko enei Ture e eke ana ki runga i ana whenua. Hoi i runga ite mea ohe ana nga Maori, mo enei mate. Ko aua pire nei ekore e tika mai, o taea hoki te aha. Ko nga pire e turakina ana ete [*unclear: Ta-e-mata*] enga mema Maori. Hoi ano te nui ote ho, ko te kore e kaha kite hanga i tetahi Riiwhi, mo taua ture turakina ra. Hoi, konga pire e rua nei e rereke ana tetahi i etahi ranei, a, mehemea e hinga tetahi o aua Ture kino e tika ana, kote Riiwhi tenei mo tane Ture i patua. Mehemea e Waimarie. Kote tonu mana e haere tonu ana, engari, me pakeke noa iho. Otira, Konga kupu tantoko mo taua Pire kaore au e rongu ana i konei. Otira, mehemea e [*unclear: homai*] tetahi wahi o tenei Pire Tono Mana. E tika ana me tarai te toonga atu. Otira, kote Pire inaianei, kei te Runanga nei to ritenga i ratau ano i kite ai. Otira emea ana au, ko enei mema e noho nei inainei, he mema monga wahi [*unclear: katoa*] e ahu ana i runga ano i ta ratau i kite ai mehemea e rite tera ahau e ta hei Kaimahi. Ma ratau aua ke aku korero.

R. Wharerau, MINITA.—Kanui taku whakapai kinga korero a H. Heke A. i runga ano ite whakamarama a H. Heke kaore he raruraru mo te Pire Tono Mana, ite Pere a Wi Pero Patai. Kia koe e Heke. E kore ranei epa ho raruraru ki nga kai mau ite kirihipi i runga i tenei Pire?

H. Heke.—Kaore epa he raruraru kia ratau mehemea i puta atu i tenei Whare, notemea, konga pire e paahi ana i tenei Whare, na te Kotahitanga era take. A etautoko ana ahau i ana putake. F mohio ana ahau ki nga raruraru i [*unclear: pata*] tera tau i ahau mote kore epai kite Pooti mema mote Paremata. No reira i noho kupapa ai etahi onga iwi mo taua take. E mohio ana ahau ekore e raruraru nga iwi monga take i paahi ata i roto i tenei Paremata ote Kawanatanga, a, ko taku mohio ko tenei Pire, kaore o tanpatupatu ana ite Pire Tono Mana. Kaore e kite [*unclear: ihe*] hee, mehemea e rite ite Runganga i tana i pai ai Mate whare. [*unclear: Emea*] ana ahau me taku kite Kawanatanga. A. he mahi [*unclear: taaku*] – A, mehemea e whakahaerea ki e Motu. kei te whare te ritenga. Kotahi tonu [*unclear: taku kopu*], e wehe ke ana ano enei pire he pire ke a Pinepine [*unclear: Tuaura.*] A, he pire ke ano Te Pire Tono Mana nei.

P. Wharerau, MINITA.—Enga Memu Honore, ahakoa pai te [*unclear: marama*] onga korero a [*unclear: H. Heke*], kaore rawa ahau i marama, a, ko taku mohio, kote pire tenei hei turaki i tenei Kotahitanga me tenei Paremata. Konga [*unclear: ture*] ate Paremata ote koroni e puta mai ana i enei tau kua huri ake nei, na tenei Kotahitanga i tino horo ai te ana mai ki runga. No reira i runga i toku hiahia, kote Pire Tono Mana kia mahia ki mua kia rite mai, ki to tatau hiahia katahi [*unclear: ka*] pai. A [*unclear: rite ni*] hoki kai matua e tatau nga mahi o poto o tenei Mana [*unclear: Motuhaki*] a, ite mea e kore [*unclear: epainga*] mai. Heoi, ano kua mate tatau, Otira, ko ahau e taimaha ana ahau i tenei Pire. A, e tonu ana ahau me mau tenei Pire, ki te motu katon. Kia kite nga iwi Maori, Te rua o aku kapu, me mau e Wi Pere tenei Pire i waho ite Kotahitanga.

T. H. Tukino, MINITA.—Kei te whakapai au kinga korero a H. Heke: a, i ki ano ia, ekore e whana tetahi o enei pire i tetahi o raua ko Pinepine Tekura, he haawhe no tana Pire Tono Mana. No reira e koa ana a roto i au ki runga ano i aua korero, no reira e patai ana ahau ki a ia.

H. Heke.—Ka mea: E 8 tangata ote Poari Kawanatanga ote Ture whakawhiwhi whenua Maori. E 3 te

koramu o tenei Poari; a, whaimana ana a ratou mahi. Heoi ano te ngawari ki taku mahara, mo nga ture e turakina kia oti atu he rarangi riiwhi me tana Ture i patua. Konga [*unclear: whenua*] i waho ite 5 Maori ote Rori Kawanatanga i tetahi taha me tetahi taha kei waho ote Ture, Roiti whenua Maori. A, ko ana whenua i roto ite Reiti ka puta tonu mai nga Ture ki taku mohio, ate mutunga o tenei tau i mua mai ranei. Kote pire Tono Naua kia ata Puta mai ite Paramata ote koroni, hei maramatanga mote whakawhiti atu e tatou ki Ingarangi, e marama ai a tatou korero i reira kite Paremata o Ingarangi, o marama ai a tatou korero i reira kite Paremata o Ingarangi.

H. Tukino, MINITA.—Ka mutu te patai kia H. Heke, a ka mea: kote pire e takoto nei inaianei, ehara ite Kawanatanga, itetahi ranei onga Minita ote Kawanatanga. Otira, engā Honore Mema, ko taku tenei kia koutou, ka a tonu ahau, ara te Kaw [*unclear: anatanga*] a ki tana kupu, a, tera atu pea te wa e kotahi ai a tatou mahi.

P. Patapu.—E whakamihi ana ahau kinga korero a H. Heke e kore ro nei inaianei. Koia tera kote take o taku tu ake, a, emea ana hoki ahau, kaua e awangawanga o tatou whakaaro, a, ekore ano hoki aku kupu e rino maha rawa. E nga Mema Honore, ko au tetahi tangata epaingia ana enei mate kikino katoa e enei ture. No reira ahau i ki penei ai inaianei, kaore i tatu taku whakaaro mo tenei pire. Konga raruraru kei muri, a, kei tua atu, kei reira ke te ahau o taku titiro, keite ahua mo nga kaihana haere mote kirihipi. No reira au i mea ai me ate whakah aere marie tenei pire i runga ote motu nei. Kanui te marama onga korero [*unclear: anga*] Honore Mema Minita nei, me a ratau whakamarama katoa. A, e mohio atu ana ahau ki runga i a ratou. No reira ahau i mea kia ata mahi tatou ite pire nei.

E. Tewahno.—I penei ana te raruraru ite ratau ite waipatu. Na Tairoa te pire i te taha o ta H. Heke. A, i tenei, Ko ta Wi Pere te hoa mo tenei pire a H. Heke, a, ka raruraru ano. Hoi e titiro ana ahau ki enei, korero katoa. E [*unclear: tau'oko*] ana ahau i tenei pire. Kia paahitia inaiarei tenei tau.

H. Tupara.—E tonu ana au kia tukua mai te pooti.

P. Hapuku.—Konga mea katoa kei roto o tenei pire, kanui te pai, a, emea ana hoki ahau kia pai te mahi i tenei pire, a, e tupato ana ahau ki runga o tenei Pire. A, emea ana [*unclear: ahau*] me waiho tetahi o a tatou Pire kia takoto pai.

H. Rapihana.—Konga whakaarohanga a tooku ngakau e penei ana, mehemea ka paahi te Pire a Wi Pere, ko taku mohio e rere etahi onga iwi ki waho, a, mehemea ranei e peahi taua Pire a Wi Pere, kote Pire Tono Mana, ka whakawhitia ki Ingarangi, ko mohio—ekore rawa e kohi moni nga iwi i rere ki waho, no reira ahau i tautoko ai inga korero anga Minita ote Kawanatanga.

H. Kiwa.—E tautoko ana ahau inga korero, a, nga Rangatira e 3 o [*unclear: Turanga*] i korero inaianei, menga korero hoki anga Minita [*unclear: ote*] Kawauatanga, me neke atu tenei Pire mo a [*unclear: tera tau*].

H. Ruru.—E tautoko ana ahau i tenei kupu, a, tetahi onga Minita ote Kawauatanga, Mehemea e rite ana kote pire nei, me whakahoki ano kia Wi Pere, a, me waiho ate Kotahitanga. A, mehemea e paahi tenei pire, me whakatau ki runga ota whenua e Wi Pere, ki taku mohio, kote ara ngawari tenei, a, ki taku mohio ekore pea euru mai he raruraru ki to tatou Kotahitanga.

H. Tukino, MINITA.—Ekore au epai me whakatau tenei pire ki runga kite iwi kotahi hei patu mote Ture Whakawhiwhi whenaa Maori, engari, hei te Kotahitanga katoa a mahi i tetahi rarangi hei patu, a, hei riiwhi mo taua rarangi. Ka matu te Whare 10 p.m. Ka nekehia mo apopo 10 a.m.

10 a.m.

Pakirikiri, Turei, Mei 22, 1894.

[*unclear: Tiamana*].—Ka puare te Whare. Mahi tuatahi.

Hone Heke.—Motini No 39.

Heemi Waaka.—Motini No. 40.

Hoori Ropiha.—Motini No.41

Porokoru Patapu,—Motini No 42.

H. Tukino. MINITA.—I tuku pitihana inanahi, kei [*unclear: reira*] nga [*unclear: putake*] i mahia i taua tau. Engari, kote kape tenei. A, emea ana ahau kana e neke atu i tenei Paremata te whakamananga [*unclear: o*] taua pitihana; Te motini a Heke 39.

H. Heke.—Ka mea: Te take o tenei [*unclear: motini*] mo runga ote Pire a Wi Pere o [*unclear: korerotia*] ana. Kia hanga he pitihaua turaki inga ture kino ate Pakeha. A, kei to Whare t ritenga.

H. Ruru.—Emea ana ahau me neke tenei motini.

H. Paea.—E tautoko ana ahau ite [*unclear: motini*. Tukua] mai te pooti.

M. Paewai.—E tautoko ana ite pooti.

H. P. Tunui, MINITA.—Taku mohio, tera te Kawanatanga e tautoko i tenei Pire ite mea keito marama nga korero ate mema honore nei, ite mea he mea whai [*unclear: hanga marie*]. A, e tautoko ana ite tonu a H. Paea.

H. Ropiha.—E tautoko ana ahau.

Pika—Ka mea: Nga mema e whakaae ana ki tenei motini, me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! Paahi.

H. Heke.—E nga Mema Honore ite mea kua whakaaetia nei taku motini, ka timata tonu au kite hanga ite pitihana.

Kate motini a H. Waaka, No. 40.—Kua unuhir, ka whakahokia atu ano kite Runanga whiriwhiri.

H. P. Tunui,—Whai kupu mote take tuatahi. E aroha ana au kinga korero a nga Mema Honore kia [unclear: paahitia] taua take. No reira. ko te kawanatanga e ata kimi ana inga ritenga katoa, mote titiro atu aro [unclear: kinga] mahi [unclear: monga] iwi o te motu nei [unclear: o] whai mana ai. A, mehemea te Piro nei e paahi ite Paremata Pakeha he nui te Waimarie, no reira e mohio ana au [unclear: epouri] ana nga Mema Honera mote whakawa onga Minita i runga i tenei take, otira i runga inga whakamana ate Mema Honore nei a H. Heke, Kanui rawa te pai, a, e [unclear: harl] ana ahau, otira, engu Hon, Mema, kua e kaika te mahi. kau e tonoa hohorotia te pooti, Hoi ano te ritenga o te [unclear: pakeke] ote kawanatanga, he Tuuru mo tatau, Kote [unclear: aputihau] emea ana au, kia mau ki runga i [unclear: taua mahi]. No reira, ko tenei take epuritia ana ano ete Kawanatanga i tenei ra i runga ite titiro monga iwi ote motu nei Notemea, ko tenei pire e ata whakatakoto ana i tana mahi Otira, e rere ke ana inga mahi a to tatou Kotahitanga. I ki penei a Wi Pore, ko tenei pire, [unclear: wehemea] ka paahi kote takiwa e takoto ai mate tangata e tango ake ka riro iho. Ko te whakamarama a H. Heke i muri. ka ki panei ia, kai a koutou te ritenga, no reira o tautoko ana an ite [unclear: pioe] nei. [unclear: Ete] Kawanatanga. e aku hoa i runga i tenei kapu ate kai whakamarama, me waiho i runga ite tukino takoto ai. A, emea ana au kua taua pire e whakakinokinoia, a, mate tangata e whatoro atu [unclear: iaia] e Tarewa ana, ki runga ki aia. No reira, ke taku takoto ite pire, no te whakaupoko, a, tae roa ki ona rarangi whakamutunga, kana rawa e menemanatia atu he rarangi ki roto, mehemea e penetitia, ka hanga rarangi ano hoki ahau ki runga. Ko te whakaaro tenei ate Kawanatanga, mo runga i tenei Pire i aiane.

H. Tukino.—Patai ka H. Heke.

H. Heke.—E taea ana ano mate hapu katoa e tuku te pitihana a e tae ano kite paremata.

H. Tukino.—Kote ahua o tooku tae mai kia rongo inga mahi nunui e mahia e tenei paremata a e mea ana hoki ahau me hurihuri marie te kupu whakatarewa mo te Pire nei no reira e trutoko ana ahau inga korero ate [unclear: hou], mema mo Wairarapr he tika kote ahua tera onga korero ate kawanatanga.

H. Rophia,—Na nga mema katoa ote [unclear: aputihana] tenei pire i whakaae a e mea ana ahau ite mea kei konei katoa nga tangata ote motu a ma ratou katoa tenei mea e paahi i runga ano ite pai, mete marama onga korero o tenei Pire.

H. Paea,—Enga mema hon, e korero ana tatau mote Pire ate Tai-rawhiti ko te take i meinga kia [unclear: unuhia] te pire kia mauria kite motu katoa. Otira, ko te Pire a H Heke, kaore i mauria atu ki nga motu e roa nei, a, kua mana taua pire inaianei. Ko te pire a H. Heke ano tenei i korerotia ra ite Waipatu. Hoi ano te korero pai ki au onga korero katoa. Ko tenei, me ata whiriwhiri tatau mote Pire nei. A, e tautoko ana ahau inga korero a H. Ropiha, T.A. A, e tautoko ana hoki ahau itenei Pire.

W. Katene.—Ko taku mohio, kaore he aputikana mo tenei Pire, Kati ano a tatou. Korero, kei te Whare te ritenga.

H. Ruru.—E tautoko ana ahau ite Pire.

T. Whiua.—I roto i ta tatau komiti, ko ahau tetahi mea me unu tenei pire, a, i runga ite mea, kaore te pire nei e patu ana i ta Hone Heke. Na reira ahau i tautoko ai, a, e mea ana ahau kanui te marama; otira, i whakahe ano au ki taua pire, ia matau e mahi ana i te matou komiti whiriwhiri. A, emea ana hoki ahau ko tenei pire me paahi mote motu katoa a, mehemea ekore e paahitia, me waiho noaiho.

H. Heke.—Kua pau katoa i ahau te titiro nga ahua korero katoa e [unclear: rite] ana kia patua te Pire Tono Mana e tenei Pire inaianei. Kaore i kitea e au. No reira emea ana auo ahau kaore te Pire Tono Mana e mate i tenei pire te kupu ate Minita hon. I mea nei, me paahi te Pire, kua o whakatikatikaia, e he ana tenei korero ki au notemea ki taku titiro. Ko taua pire e he ana ano nga korero; heoi, tenei ake ano te wa e whakatikatika ai au i nga rarangi he ote pire. Ko taku mohio i rere roa pea te kupu ate Minita, Enga Hon, Mema, kia kaha kite ata tiroiro i tenei Pire. A, Ko nga mea katoa e paahi ana, mate Runanga ote Kotahitanga i puta atu nei ia ratau. E whakapaua ana tooku matauaanga katoa ki te tautoko.

R. Wharerau, MINITA,—Keite whakapai ahau [unclear: kinga korero] a Hone Heke i runga ano i te marama. Hoi, ko temea i pakeketia ra e matau inanahi, A, kua tu hoki nga Minita e rua ote Kawanatanga Tiamana.

Ka nekehia te Whare mo te 2. p.m.

2 p.m.

Tiamana.—Ka puare te Whare. Heoi, kua oti ite hou. mema H. Heko M.H.R., to hanga te Pitihana i whakaaetia e koutou, hei turaki atu ite Ture Hoko Whakawhiwhi Whenua Maori ote tau 1893, ete Kawanatanga ote koroni o Nui-Tireni.

A, mehemea engu hon mema ote Whare epai ana ki ta koutou whakarongo, me whakaae. Otira, tera ano te hon. mema nana i hanga tenei pitihana, e whakamarama atu kia koutou i ona ritenga katoa.

H. Heke.—Kamea: kote pitihana nei ma koutou e tirotiro, a; mehemea e he ana etahi kupu inga rarangi, me whaaki mni kia whakakorea. A, kia whakatikatikaia hoki kia [*unclear: kaha*] koutou kite tirotiro inga rarangi o tenei Pitihana.

H. Ropiha.—E tautoko ana ahau. E tono atu ana ahau ite Pooti.

Tiamana.—Rarangi Tuatahi, Rarangi Tuarua Rarangi Tuatoru. Nga mema e whakaae aua, me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae!

Rarangi Tuawha. H. Ropiha.—E tautoko ana ahau i tena rarangi. Engari, pea etahi onga mema e kino ana. Otira, tukua mai te pooti.

Tiamana.—Pooti. Nga mema e whakaae ana ki tenei rarangi, me ki mai Ae! Ae! Kua riro ite Ae!

Rarangi Tuarima H. Ropiha.—Kanui te marama. E inoi atu ana ahau kia tukua mai te pooti.

Tiamana.—Pooti Nga mema e whakaae ana ki tenei rarangi, me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! Kua paahi enei rarangi i tenei ra, Mei 22nd, 1894, at 2 p.m.

Pine Pine Te Kura. R. Wharerau.—Kote kupu a to koutou Kawanatanga; kua takoto ite Whare i napo nei me whakahaere marie te pire nei kinga motu e rua-mote kirihipi te take. Ho, i runga inga korero ate aputihana kia tukua atu tenei pire kite Paremata ote koroni hei pupuri mai i o ratou whenua. Otira, ko ta te Kawanatanga kupu i whakatakoto ai, he tupato. Ko Hune, Hurae, o tenei tau, mehemea e ahei kia whakaaturia kinga Iwi i roto i enei marama, a, me tuku mai a ratau kupu kite komiti monga mema ote koroni i Poneke, mehemea e whai kupu nga iwi, mo tenei pire, otira kei nga mema o tenei Whare ti ritenga. Ko tooku hiahia ia hoki, kia tirotiro tahi tatou mete Iwi. Otira, kua takoto ke te kupu tautoko a tetahi onga Minita ote Kawanatanga.

T. Waata—Kouga whenua o matou nei takiwa [*unclear: katoa*], kei raro inga Ture taumaha ate Kawanatanga ote koroni. A, mehemea pea e waiho te pire nei mo tera atu tau, ka tino kaha te haere mai onga "Ture Kino" ki runga i o matou whenua. No reira e tautoko aua ahau i tenei Pire me ona rarangi katoa.

R. Wirihana.—E tono ana ahau kia paahitia te pire inaianei.

P. Patapu.—Kua oti katoa te whakamarama ete Hon. Memu H. Heke M.H.R., nga ritenga ote Pire nei, hoi e hoa ma kongu tangata katoa o tooku takiwa e tino ane ana i [*unclear: runga*] inga ture kino. No reira ahau i mea ai, me waiho ano i runga inga rarangi nei ana korero. Otira, ko te kupu nei i roto i au me ato tirotiro marle tatau i tenei Pire. Notemea, he take nui raua tenei kongu tangata o Tawhiao, me o Tewhiti kaore rawa ratau epai mai aua ki ta tatou mahi, engari, kia riro mai ra ano te mana e tonoa nei e tatou, katahi ano ka riro mai ratau ki roto o tenei Whare, Heoi ra e ki penei ana ahau inaianei, kua oti tenei Pire, ko tenei Tiriti na Ngapuhi. A, ite rironga ake nei, kia runga nei, ka titiro ahau he iwi kino aawa, ara, he patupatu ano ia ratau korero. No riera ahau i mea ai kia pai te mahi ite taonga a Ngapuhi, i riro ake nei i a tatau ki runga nei.

P. Tani.—Keite whakarongo au kinga korero ate aputihana mote kawanatanga katoa keite pai nga korero katoa. A, emea ana au, me korero te tangata i runga ite take. No reira o tautoko ana ahau inga korero katoa i whakataua ete komiti whiriwhiri. A, me tu ake ano a H. Heke me whakarite inga menemana mote pire mehemea o rite.

H. P. Tunui.—Ko tenei kupu ate Kawanatanga, ko te Pire nei mehemea e paahi, waiho i runga tarewa ai, mato hapu-ma te iwi e tango, ka rere iho ki aia, a, kaua e tukua ki te motu katoa. Ko tenei kupu ate Kawanatanga, ekore rawa e wete kina. Ka mau tonu te here. No reira, ko tenei Pire na nga tangata tino matauranga nui i waenganui ia tatou i hanga; ara, na Wi Pere raua ko H. Heke. A, ki taku mahara, ekore ano hoki tatau o kaha kite whakawa i runga i enei rarangi. No reira kaore atu he kupu mate Kawanatanga. Tuku mohio, mehemea kei roto au ite paahitanga o tenei Pire ite mea e hara au ite Kawanatanga, me ki # au no Wairarapa ahau. Kei reira tetahi mea hei ngau i tenei take.

H. Heke.—Kaore au i hanga ite Pire nei engari, i karangatia mai ahau hei whakatika ke inga korero onga rarangi, no reira mate kaha kite kimi inga rarangi ote Pire nei ma reira ke e kitea ai nga niho kino o tenei Pire, a, ko reira kitea ai e tatau ana wahi to whakatikatika. No reira a hiahia ana ahau kia whakaetia e tenei Whare, tetahi kupu kotahi, a, mehemea e paahi te Pire nei, ko reira rite ai te kupu i kiia ra me waiho ite takiwa tarewa ai a, ko taku mohio kote wa pai rawa tera mote whakatikatika.

H. Paea.—E penei ana taaku korero kei a tatau katoa te roa o ta tatau pire e tautoko ana ite korero ate hon. mema e mea nei kia paahitia te pire i runga [*unclear: ano*] ite whakatikatika o nga rarangi.

H. Ropiha.—Keite mohio an kite pakeke ote Pire nei hoi koia tenei e kore tenei pire e tae ki runga kinga iwi me hemea ia nei e paahitia tenei pire me whakatu ki runga ote waahi kotahi, E tika ana ano kia tukua atu kite motu otira kei konei nga mema o nga motu e rua mehemea ka tukua atu ki o ratou takiwa. E kore e pai a mehemea e peneitia to pire nei e whakairia ana ki runga ite waahi kotahi o kore au e pai kia tu kua kite paremata engari me tuku kite motu katoa kapai.

H. Paerata.—E tautoko ana au inga korero a H Ropiha.

H. Rapihana—[*unclear: Mohemea*] e waimarie te o tenei pire i muri atu o toona paahitanga kanui te pai heoi ano taku wehi kei oma nga. Iwi ki waho o to tatou kotahitanga. Heoi me atu tirotiro marie tatau mo tenei Pire.

K Teota.—E whakamahi ana ahau kinga korero ate kawa natanga a no to ratou rerenga i ote pire inanahi me waiho ko nga korero katoa e puta ana i tenei whare e paingia ana e toku ngakau hei [unclear: maunga] atu maaku ki ooku iwi no reire e mea ana ahau me paaki e tatau tenei pire kite motu katoa i runga ano i to tatau kotahitanga a me ata tirotiro marie.

H. Tukino.—E penei ana ahau kua waimarie atatau korero. E mea ana ahau he whenua nate tooku me tarewa te pire me hora kite motu. No reira au i ki penei ai inaianei, ka takahi ite pire Tono Mana a H. Heke epenei ana au kaore he mema o tenei Whare e kaha te kii e patu ana tenei pire ite Pire Tono Mana me mutu tatau mo tenei kupu.

2. Tarewa ote Pire i runga ote Takiwa. Emea ana au, ekore he [unclear: mema e] kaha kite mea inaianei, e he ana taua take; a, taku mohio, kaore he kupu e tika me mau tenei pire ki runga ote motu. A, emea ana ahau tera te Pire hei paahi mai i Poneke mehemea e mauria atu ki reira, a, tera nga Iwi i waho atu o tenei pire e kite, a, emea ana au, kua e whakahaerea ta tatau mahi ite Pire i runga inga rarangi—otira, e [unclear: marama] ana nga korero a H. Heke, tera e whakapaua toona matauranga kite mahi o tenei Pire, mehemea e [unclear: rito] nga kupu aiane, me ata whakatikatika marie ano, no reira ahau i mea, ai kua mutu enei korero inaianei.

E. Tewano.—E tautoko ana ahau monga kupu katoa e eke [unclear: ana] ki runga o tenei Pire.

Tiamana.—Kanui te pai o akoutou korero, a, ia koutou e mahi nei inaianei e tauhou ano koutou ki tenei mahi, a, i hiahia ahau kia hono o koutou whakaaro. Otira ite mea kuanoho a komiti te Whare, heoi, ano te pire no reira kamutu te Whare inaianei. A, ko a reira koutou arairaia ai e an nga korero, tera pea ma Heke e hanga, e whakatikatika, mo te Pire nei Hoi, kua neke te Whare mo te 7 p.m.

7 p.m.

Tiamana.—Ka puare te Whare. Heoi, euga mema, ka [unclear: timata] te mahi inga rarangi ote Pire. A Wi Pere kia ka ha te mahi ka tukuna koutou kia whakauru kupu monga rarangi o tenei Pire. Kua taka mai ite komiti Whiriwhiri, no reira me tine kaha rawa koutou kite mahi.

H. Ropiha.—I mua ote panuitanga mai onga rarangi, me whai kupu atu au kite whare. Epenei ana taku tikanga, me [unclear: unu] mai te kupu ate Kawanatanga mote hoki ate Paraire.

Tiamana.—Pinepine Tekura.

10 a.m.

Pakirikiri, Mei 23, 1894.

Tiamana.—Ka puare te whare.

Pika.—Mohi Te Ataihikoia. Nga, mena i noho 36. Mahi tuatahi.

P. Patapu.—E ui ana! E pehea ana ra taku pitihana?

Tiamana.—Kei te Kawanatanga taua take e takoto ana. Te Ruuri mote Paremata kote rarangi 39. Kua tapahia ete Runanga Ariki.

H. Paea.—Ko tenei take kua paahi i tenei Whare, mete marama ano onga take i oti ai. A emea ana hoki au kia kotahi tonu, Ruuri mo enei, Whare e rua, otira, me ata [unclear: tirotiro] ano e tatau te Rarangi ote Ruuri.

H. Ropiha.—E mea ana ahau me neke tenei take mo tera tau ka whakatikatika ai.

W. Katene.—Kei te kore Ture te take e maia nei nga [unclear: Memam] te noho atu i o ratau kainga. A, emea ana ahau me hanga te Ture inaianei.

T. Whuia; MINITA.—Emea ana ahau kua te Whaina mo te Runanga Ariki. Me waiho te whaina mo tenei Whare anake notemea ko enei mema kotoa he mea, ata pooti mai e o ratau iwi Notemea, e marama ana nga take o te whaina. E kore e Whainatia, mehemea he take tika te noho atu; me tuku mai te whakaatu kite Pika o tenei Whare, kite Pirimia ranei.

N. Patuawa.—Kaore au e marama ana, ko tenei Whare anake e whaina, a kana te Runanga Ariki. Ko taku mohio tera nga iwi e titiro mai mo runga i enei take, Heoi, ko taku hiahia me hanga monga whare e rua te whaina.

T. Waata.—E tautoko ana ahau kia kotahi [unclear: Ture] monga whare e rua.

W. Katene.—E tautoko ana ahau i ta T. Whuia

H. Ruru.—E tautoko ana ahua i ta H. Ropiha.

H. Ropiha.—Tukua mai te pooti.

W. Kaharunga.—Tautoko ite Pooti.

H. Tukino.—Kai kaha kouteu tirotiro i tenei mea.

H. Rapihana.—Mo tatou anake te Ture, a, me tuku mai te Pooti.

Tiamana.—Nga mema epai ana kia tapahia atu te Ingoa ote [unclear: Whaae] Ariki i runga o tenei rarangi 39, me ki mai Ae! Ae! Kua riro ite Ae!

R. Wharerau, MINITA,—Kaore ano i takoto noa he kupu mate Kawanatanga mo te pitihana, a, P. Patapu,

taihoa e hoatu ta matau kupu. Ka mutu.—Pinepine Te Kura. Pire a Wi Pire. Mei 25, 1894, at 10 a.m. Kaore i oti ka nekehia mo ate 2 p.m.

2 p.m.

Taimana.—Ka puare te Whare.

Pika.—Mohi te ataihikoia.

H. Ruru.—Pitihana(nate marae).

Taimana.—Etika ana me mahi te Whare mo tenei take.

H. Ropiha.—E tautoko ana ahau ite pitihana.

H. Rangiheuea.—E haere ana matau ate Paraire, kaore e whakahe ana ite pitehana.

Taimana.—Pooti. Nga mema epai ana kite whakarite me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae!

Pinepine Te Kura. Pire a Wi Pere, M.H.R. Kaore i ot a Pinepine Tekura i tenei ra. Kna nukuhia te Whare mo apopo 10 a.m.

10 a.m.

Pakirikiri, Mei 24, 1894.

Taimana.—Ka puare te Whare.

H. Heke.—E mohio ana nga mema honore ki nga take kei te teepu inaianei. Otira, tenei pea nga mema e hiahia ana kite haere kinga takaro, otira tera pea e kino ana, mehemea he ruarua nga mema kite noho mo aua mahi.

E. Tewano.—E haere ana ahau [*unclear: atanei*].

R. Rangiheuea.—E tono ana au me nuku atu mo ate po. Noo!

H. Paearata.—E tautoko ana ahau ite neke.

H. Kopiha.—Me mahi te Whare aianei mo ate po ka pooti.

W. Katene.—E tautoko ana ahau me mahi aianei.

R. Rangiheuea.—Motini No 41. He ra nui tenei. Notemea he ra whanau tenei no Kuini Wikitoria; a, e ahei ana [*unclear: me*] haero nga mema kinga ahuareka.

H. Heke.—He tino take nui rawa tenei [*unclear: koite*] teepu, otira, mehemea e haere etahi onga mema, a ekore ano hoki etika ma nga mema honore torutoru i tao iho e mahi taua Pire, notemea he take epa ana kite motu katoa.

H. Paea.—E hiahia ana ahau mo mahi te Whare aianei, kaore au epai ana kinga ahuareka.

R. Wirihana.—Tautoko kia mahi te Wharo.

Taimana.—Nga Mema o whakaae ana ki tenei motini me ki mai ae! ae! konga Mema o whakakore ana me nuku mo ate po me ki mai noo! noo! kua riro ite noo! Konga Mema i haere ano me tuhi mai o ratou ingoa kite kore e tu te koramu ka nukuhia atu te Whare mo ate 7 p.m.

W. Katene.—E tuturu ana, ka haere matou ate haterei.

H. Ropiha.—Me nuku te Whare mo apopo 10 a.m.

H. Paea.—E koro au epai! Kia nukuhia ma apopo 10 a.m. E tino mea ana ahau me noho ate ahiahi a 7 p.m. Panui tua rua ite rarangi ingoa, a, kitea ana e 27 te kaute onga Mema, Heoi, konga Mema i noho e tukua rawatia ana o ratau ingoa, ka whainatia ratau i taaku i kite ai.

Taimana.—Ka nekehia te Whare mo ate 7 p.m.

7 p.m.

Taimana.—Ka Puare te Whare.

Pika.—Nga Mema i [*unclear: naho*] e 31 Pinepine Tekura. Pire a Wt Pere. Kaore i oti i tenei po, Ka muta te mahi ote Whare. Ka nekehia mo apopo 10 a.m.

10 a.m.

Pakirikiri, Mei 25, 1894.

Taimana.—Ka puare te Whare

Ika.—E 34 Mema. Pinepine Tekura.

W. Katene.—Kei te raruraru ahau mo te Pire a Wi Pere i te korerotanga e etahi ano onga Mema ri waho, a, [*unclear: epai*] ana ano ki roto ito Whare nei wahi ai. E tautoko aua ahau inga menemana.

Taimana.—Enga Honore Mema, kua whakaatu ahau kia koutou, kua rawa e mauria atu nga mahi o tenei Whare ki waho kote ritenga o era tu mea, keite kai whakawa Pakeha te mutunga mai o era tu mea. Ekore e tika nga korero o tenei Whare kia whai korerotia ki roto i tera Whare i era atu Whare ranei, ahakoa kino. Hoi,

mehemea na etahi onga Mema o te runanga ariki enei tikanga, ka kii penei atu au mo ratou. Ka tino mutu to ratau tae mai i ahau ki roto i tenei Whare.

H. Ruru.—Heoi ano te take oku i maia ai ki te, korero i tera Whare he pupuri naaku inga Mema e tino hiahia ana kite hoki atu ki o ratau. kainga notemea, mehemea e paahi te Pire a Wi Pere aiane tenei Whare ka tukua atu kite Rununga Ariki. A, ko apopo ite ata ka haere atu nga mema torutoru i toe iho e mahi taua Pire, mehemea ekore e paahitia ete Rununga Ariki. Tuarua. O aku kupu naaku nga mema katoa i powhiri. Kia haere mai ki konei. A, naaku hoki te Pire e mahia nei, ko taku hiahia kia oti taku Pire.

Tiamana.—Me whakamutu pai noa iho enei korero i runga ite rangimarie.

H. Heke.—Kote paunga tenei o aku Mahara katoa mo runga ote Pire a Wi Pire, a, ki taku mahara keita tiro tiro ate Whare te ritenga.

H. Ropiha.—Kei te [*unclear: tino*] whakapai ahau kinga whakatika tika katoa ote Pire a Wi Pere, ite mea kua pau katoa oku mahara mo runga i ten*#*i Pire katoa. No reira etono atu ana ahau ite pooti kia tukua mai. "Hiahia!" "Kapai!"

Tiamana.—Tuku [*unclear: pooti*] mote rarangi 55 ote Pire, o Pinepine [*unclear: Tekura*]. Nga mema e whakaae ana kia patua te raraegi 55 me ki mae Ae! Ae! kua riro ite Ae! Noo! Enga Hon. Mema, keite nui taku whakapai atu kia koutou mo runga i to koutou kaha ki te mahi i tenei Pire, me ona whakatikatika katoa, a, e hangai tonu ana hoki te ahua onga whakatikatika katoa ki runga i o tatau hiahia katoa, a, e ahei ana kia kua he pire noto Kotahitanga. Hoi, kua paahi te Pire a Wi Pera a Pinepine [*unclear: Tekura*] i tenei ra, Mei 25.1894. Konga rarangi i patua, a, i whakaurua atu he riiwhi mo aua rarangi kote rarangi 20 mete 21. [*unclear: Heoi*], kote rarangi 55 i tino patua rawatia atu.

Ka nehehia [*unclear: te*] whare mo ate 2 p.m.

2 p.m.

Tiamana.—Kua puare te Whare.

Pika.—Mahi Tuatahi.

- Ko to Ripoata ate komiti [*unclear: whitiwhiti*] mote Ripoata ate Kawanatanga.
- Ko to whakatanga mai ate Runanga ote. Whare Ariki. Mote menemana mote Rarangi Tuatahi. Mote Pire Mana.

Me korero te Whare mo tonei menemana Mote Pire mana.

H. Rophia.—Kanui te marama ote Menemana mai ate Runanga Ariki mo taua Rarangi. A, kaore ano hoki enga mema he mana o tenei putake ki taku mohio. Hemea tika kia whakaaetia.

P. Tani.—E tautoko aua ahua mote [*unclear: inoi*] atu kia tukua mai te Pooti.

T. Whiua.—E tonu ana kite Tianana kia panuitia mai ano te Pire mete Menemana.

Tiamana.—Ka Panui ite Pire, mete Menemana.

T. Whiua.—E pohehe ana ahau kite komiti ote Menemana E patai ano ko tehea komiti?

A. Tekume.—Ko taua komiti ano i kohiria i konei.

T. Whiua.—Mehemea ko taua komiti i kowhiria atu e tenei Paremata Maori, te komiti i Menemanatia mai nei, e te Runanga Ariki. E tautoko ana ahau.

Tiamana.—Konga tangata ote komiti i kowhiria i tenei Paremata hei hoa mote Kawanatanga kinga mahi, mo te kirihipi me etahi atu mahi. Kei ae Kawanatanga te ritenga. No reira emea ana ahau epai ana nga kupu ote menemana nei te tuku atu ki roto ote Ripoata.

Pika.—Tuku pooti. Nga mema e whakaae ana kia apitia te menemana ate Rununga Ariki mote rarangi tuatahi ote Pire Mana, me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! Paahi, Mei 25, 1834. Apiti ote Rarangi Tuatoru atu Pire Mana. Nga mema e whakaae ana kito apiti. Mo tenei Rarangi n.e ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ao! Paahi, Mei 25, 1834. Motini No. 3.A W. Katene.

W. Katene.—Ko tenei motini he tonu naaku i tetahi oranga monga mahi ate kawanatanga kote koha i runga i taku hiahia la mate tangata kotahi wahine tamaiti puta noa i nga motu e rua a kei te tangata te hiahia mo te nui atu.

Tiamana.—Me hanga mai ano he pire mo te motini nei a e mea ana ahau me whakatakoto mai ete kawanatanga te pukapuka onga moni inaianei a e mea ana hoki au kanui te pakeke o tenei [*unclear: 1s*] i runga ano i etahi take. A he take tika tenei me neke kite marae kia rongu nga iwi otira ka tuturu taaku kupu me neke hei muri atu ite panuitanga onga pukapuka moni ate kawanatanga kua te whare e korero mai inaianei mo tenei take.

T. Whiua.—E tonu ana ahau kia whakaaturia nga puka puka moni te kaute kia mohio nga mema ki te paunga menga moni e toe ana ki te kawanatanga ka tukua atu e ahau inaianei.

Tiamana.—Me nuku mo tetahi taima tenei take,

Motini No 36 a H. Heke.

Tiamana.—Kua whakamaramatia ano ete honore mema e mohio ana ano koutou no reira me korero te whare mo tenei take.

H. Ropiha.—E mea ana ahau heoi ano te komiti ko nga mema ake ano o te koroni a kua e hoatu nga rangatira nei pera me tera tau he nui rawa atu te raruraru otira keite whare te ritenga a e pai ana tenei motini e hai aaa-me tuku te pooti whakaae mo te motini a hei [*unclear: teira*] ka kowhiri.

Pika.—Nga mema e whakaae ana me ki mai ae! ae! kua riro ite ae!

W. Katene.—E mea ana ahau kua nga rangatira nei e haere ki poneke mo taua komiti pera mote raruraru o tera tau otira kei te whare te ritenga.

H. Ropiha.—Hei te kawanatanga Maori anake e haere hei hoa mo nga mema o te koroni ki poneke kua nga rangatira

W. Katene.—E tautoko ana au a e mea ana ahau ko te Pika mete Tiamana hei hoa mo te kawanatanga.

R. Wiriha.—E tautoko ana ahau.

Tiamana.—E nga mema honore kua mahara koutou ki a koutou kupu koi konei e takoto ana i mea he komiti he hoa me nga mema mo te koroni. Otira kua rito mai nei hei a maua he hoa e tika ana otira heoi nei te he ko te kore oranga mote noho ki Poneke e pai ana ano te haere onga rangatira ki reira i runga ano i te ratau hiahia. E whakaari ana au ko Hoori Ropiha tonu tetahi. Kei Wairarapa tetahi. Ko Hamuera Tamahau.

H. Ropiha.—E whakaae ana ahau ko au tetahi onga mema a, maaku ano taku oranga.

Tiamana.—Me [*unclear: neke*] atu te ritenga nei, mo tetahi atu wa.

Motini No. 37 A H. Heke.

W. Katene.—E kore e tino tika te korero o tenei take notemea kei te ngaro nga Minita. kei a ratau hoki tana take inaianei.

T. Waata.—E hiahia ana au kia oti wawe tenei take i mua i taku hokinga.

T. Whiua.—Ko [*unclear: tenei*] take me waiho kia tae mai te Pirimia, kaore o matau mana.

H. Ropiha.—E tonu ana ite Pooti.

W. Katene.—Tautoko.

Pika.—Pooti. Nga mema epai ana kia paahi te Panuitanga tuatahi me ki mai Ae! Ae! Kua riro ite Ae! Paahi, Mei 25, 1894.

Tiamana.—E mea ana au hei nga tangata ake ote takiwa e whiriwhiri hei hoa mote Kawanatanga kite whakahaere ite mahi mote raruraru, mote whenua a Te Makarini Tamarau, ote [*unclear: Urewera*]. No reira i tika ai me neke tenei motini kia tae katoa mai te Kawanatanga hi konei. Hoi ka nuka te Whare mo ate 7 p.m.

7 p.m.

Tiamana.—Ka puare te Whare.

Pika.—M. Te Ataihikoia. Tiamana, Mahi Tuatahi, Ko te kaute onga moni menga moni e toe ana i kohia engu Rangatira i tera tau 1893 ite Waipatu. Te moni koha katoa e £682. Nga moni e pau:—Ma tetahi onga Minita e korero te panga, menga moni e toe ana, ite mea engaro ana te Pirimia.

T. Whiua.—Ko tana moni i whakaritea hei tiaki ite Kawanatanga me ana mahi. A, i takoto ite Waipatu te moni £324. £12. Ite Weruweru Maori hei kohatu mo tenei Kotahitanga. A, te moni i whea mai mate Kawanatanga £312, o roto ite moni £682 na te Peni Tohia i homai £50. Kia mana kote Pirimia huihui £362. I reira tata ano, kua mea mai a Teuamairangi kua tahae koe. He hianga tana kupu Na Mangakahia i tuku mai te moni toenga £182 i mua atu ote hui ki te Waidatu nate Kotahitanga taua moni. Ka mauria e ahau enei moni kite Peeke huihui £544 te moni i nama. Taitoko, P. Te Maori, II. Matua, Hiraka, Wi Pere, Whatahoro, i tana taima. Ko nga moni i mauria e au kite Peeke. Ka meinga me hoatu he motini kite komiti £182. Ka ui au, ki tehea komiti. Kaore au i mohio ka haere matau. Ka hokona ete Whatahoro he—

Kote moni keite Kawanatanga inaianei e £98 5s 6d

Kotahitanga kei te Kawanatanga e £182 Hemea tango £182 toe mai e £22S 15s.

H. Paerata.—Etika ana kua koha a Wi Pere, e £25. Hoi, kote moni i pau moku e, £10 10s.

B. Wharerau.—Etika ana nga moni i au £25. He mea homai tenei moni ete whatahoro ki au ite waa kotahi. Hemea Rihiti.

H. Tukino.—Etika ana te kotahi pauna i homai [*unclear: maku*] Kaore au e mohio ana mate Kawanatanga e utu te Riihi onga Minita. Heoi, katahi ano au ka rongu mate Kawanatanga e utu nga haerenga monga Minita. Heoi, e tonu ana ahau mo taua Riihi oku. Me titiro te. Where, mehemea e ahei, engari, mo runga anake i aku wiki i noho ai i Ponek i runga ite mahi. He Pire taaku i tuku ai kite Paremata ote koroni, ko te, Pire o Tongariro. E taea e au te tuki aku moni i pau.

T. Whiua.—Heoi tonu nei nga minita i tuturu ki ta maton mahi ko au ko H. paerata ko H. Tukino no muri rawa mai ka tae mai a R. Wharerau ko etahi atu onga minita kaore i reira, ke enei moni katoa i hoatu e taku ringariora he rihiti katoa engari te pauna i a te Heuheu kaore he rihiti engari kua whakaae mai hoki ia no reira kua marama.

Tiamana.—Heoi ano te waahi ote uiuinga kite kawanatanga e toe ana inaianei ko te taha kite pirimia ite mea kua rongu mai koutou i nga korero me nga uiuinga ki nga minita ote kawanatanga te ahua onga moni i pau i runga. i a ratou mahi me nga moni hoki e nama ana tao atu ki nga moni e toe ana inaianei mehemea i konei te

pirimia tera ano i a e pataia e au.

H. Ropiha.—Kanui te pai onga korero a nga honore minita no reira e kore rawa e taea te whakahe atu taku hiahia mehemea e paahi enei take me homai tetuhi o nga pukapuka kia kotahi ki te aputihana a e inoi atu ana hoki ahau o haere ana ahau ki te taone ate ate.

Tiamana.—E pai ana o korero Katoa e te honore mema otira ko te kaute moni [*unclear: rei*] e kore o paahi a kia tae mai ra ano te pirimia a ko reira hoki maua haina ai i o maua ingoa ki runga.

H. Paea.—Kanui taku whakapai ki nga korero a nga honore minita me te paunga o nga moni e marama katoa ana.

T. Whiua.—E whakaae ana ahau i rurga i te tonu a H. Ropiha ki te aputihana tetahi o nga pukapuka o te komiti ote kaute o nga moui kia [*unclear: mohio*] ai te katoa no te mea tera ano enei pukapuka e tiroirohia ano a nga paremata katoa ate iwi macri e tu ana ki nga takiwa e tu ai tenei paremata.

W. Katene.—Heoi ano taku kupu i tu ake ai he whakpai anake ki nga minita honore mo te marama o a ratou korero katoa me te paunga onga moni kanui te marama.

H. Ropiha.—Mehemea e ngaro tonu te pirimia ate mane ta# atu ki te wenerei e mea ana ahau me whakatau tenei take e tatou.

R. Wharehau.—I taku haerenga ake i mua nate Kawanatanga taku ora. A, i tenei haerenga mai o matau, ko aku tamariki. Ka pera ano ma te Kawanatanga, A, i marama ake ano i au kite Pirimia nga Karaka. A, i tae ake ano ki au te Whakamarama ate Pirimia, a, i to matau haerenga ako nei, he mea tango ite moni ote Peeke ote Kotahitanga [*unclear: i*] Waima. Ko te moni i riro mai i au £15 mo mana ko tetahi onga tamariki nei, I tango tetahi £5 ka [*unclear: haore*] ake nei matau.

H. Ropiha.—E whakapai ana ahau kinga korero ate Hon. Mioita nei, epai enei hei [*unclear: paunga*] monga moni.

Tiamana.—Ka nekahia te Whare mo ate. Maue, 10 a.m.

10 a.m.

Pakirikiri, Mei 28, 1894

Tiamana.—Ka puare te Whare,

Pika.—Mohi Te Ata. Nga Mema i noho e 34.

Motini 46 [*unclear: na*] W. Kiriwehi.

Motini 47 [*unclear: na*] W. Katene.

Motini 48 [*unclear: na*] H. Ropiha.

H. Ropiha.—Ka whakamarama i tana motini, ka mea; E hiahia ana ahau kia tere te mahia o taku motini!

T. Whiua, MINITA.—Tautoko.

H. Paerata, MINITA.—Tautoko.

H. Paea(Wepu).—Tautoko.

Pika.—Pooti. Nga mema g whakaue ena kite motini a H, Ropiha, me ki mai Ae! Ae! Kua riro ite At! Paahi, Mei 28, 1894, a 10 a.m.

H. Ropiha.—Konga pukapuka ote whakamanatanga onga korero ote Paremata i tu kite Waipatu ite tau 1893. A, i tera taa ka perehitia ana korero. A, ite mea e nama ana te Kawanatanga mo te Perehitanga o aua pukapuka e £10. Epai aua, maaku e utu aua pukapuka A, tera pea a Huia Tangata kotahi e aroha mai ki ahau ite mea, ko ahau hoki tetahi o aua tangata.

Tiamana.—Tenei taku kupu kia koutou, tera noa atu te take e mate ai tatau, ko a tatau Pire e tukua ana kite Paremata ote koroni ko te Piro apa Taiaroa i tera tau £400. A, ki taku mohio, tera e pera ano hoki te Pire Tono Mana i hanga nai e Hone Heke, a kua kiia nei inaianei nate Kotahitanga. Tera e eke ki runga i tenei moni mo taua Pire e £400, A, e tino marama ana hoki ahau, kaore rawa he moni a to tatou Kawanatanga inaianei, no reira koia ke tenei ko te nui ote taumahatanga o tatau. Kote Pure tawhito tonu tenei ote Paremata ote koroni, no temea e kiia aua te Ingoa monga Piro e haere atu ana ki reira e haina aua na tatau ke, ko tona Ingoa ho Paraiweti Pire

W. Katene.—Epai ana me tuku atu ma H. Ropiha e korero taku motini, a, taua haora o korero ai, heoi ano te he, kaore ana kia eti noa te Pire. Ko taku hiahia kia haore tonu i runga ite Ture te kohi moni.

Motini No 46., W. Kiriwehi.

W. Katene.—E tautoko aua ahau i tena motini.

H. Ropiha.—E tonu ana ite Pooti.

Pika.—Pooti. Nga mema e whakaae ana ki tenei motini, me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! Paahi, Mei 28, 1894, at 10 a.m.

Motini No. 44. H. Mokopapaki.—E mea ana ahau me unu tenei motini, kaore te pukapuka onga moni i pau

menga moni etoe ana ite Kawanatanga, i konei, no reira ekore te Whare e kaha mote mahi.

R. Wharerau, MINITA.—E tautoko ana ahau ite motini a W. Katene. Ko te moni i kohia ite ra tau, he aroha ua nga Rangatira ki; nga mahi ate Kawauatanga taua moni e £682. Kaore taua kohi i haere i runga ite ture. Engari, rawa te kohi moni ote wa i a Mangakahia te Pirimia, na te Kawanatanga ara na te kotahitanga taua kohi moni e £352 a i roto i enei Paremata e toru ki konei kaore ano he moni ate kotahitanga, kia takoto. Ko nga peeke moni takiwa e hara era ite kotahitanga no reira ahau i tautoko ai i tenei motim.

H. Paea.—E mea ana ahau ma nga Peeke moni takiwa te mate ote kawanatanga e tirotiro.

H. Ropiha.—E mea ana ahau mate Kawanatanga ano e hanga mai he Pire kohi moni ma ratau, a, ko te tino mea nui rawa i ahau kia noho tuturu te Pirimia i konei, ka tika enei korero katoa.

H. Tukino.—Kei konei nga Minita ote Kawanatanga, otira, i runga ite marama ote Riira ote aputihana kite raruraru, mote ngaro ote Pirimia epenei ana ahau mehemea e rite, me neke atu tenei motini mo tera tunga rawa ote Paremata. E whakapai ana ano au kinga korero a H. Paea, i whakahua nei monga Peeke moni takiwa notemea, he awhina ite Kawanatanga. Hoi, epouri ana ahau kia marama rawa te tirotiro. E mea ana ahau he pohehe pea tenei mea na te Honore Mema.

W. Katene.—Epouri ana ahau kite Kawanatanga, kaore aku tirotiro kite Pirimia, notemea keite ngaro atu ia, ko matau kongra mema ote komiti whiriwhiri e mohio ana ki tenei mea, no reira i motinitia [*unclear: ei*] e au mo tetahi ora, mote Kawanatanga.

Tiamana.—Ekore te Kawanatanga e kaha kite hauga Pire mai mo to kohi moni, ara, maaku ake tenei matauranga. Kongra motini, kei konei, i nekehia kia tae mai te Pirimia e tae mai, e taea e maua apopo te mahi, Kua nekehia te Whare. Mo ata 2 p.m.

2 p.m. Ko te whai korero tenei a H. Ropiha. I koreroira kite whare ariki he mea karanga nga mema ote whare o raro me te whare ariki me to iwi hoki kia rongu i tana whaikorero.

H. Ropiha.—Ka tu ka mea: E eiahia ana au me noho marie te Tiamana i tana tuuru i au e korero ana Peni te Ua ka noho ki taua tuuru whakaetia ana tenei tono.

H. Ropiha.—Ka mea: Enga honore mema o nga Whare e rua tao atu ki nga tangata ota marae e whakapau atu ana ahau kia koutou katoa kua hui mai nei. Tena koutou katoa, kia ora koutou katoa. Heoi ite mea kua humui mai nei tatau ki tenei Whare, ka wnakaatu atu ahau kia koutou ite kupu [*unclear: tuatahina*] whakahaua ai e ahau kia huihui mai tatou. 1. Te kupa tuatahi mo te Pire Tono Mana. 2. Mo Pinepine Te Kura, me etahi atu onga Pire nunui, kua oti i tonei Paremata Maori. A, emea ana ahau kia kohia he moni mo enei mea nunui a tatou mo te taenga atu kite Paremata ote koroni. Ko taku moni kohi inaianei ka tukua atu e ahau kite teepu. £1, Mei 28, 1894. Me timata ake te kohi ate tangata ite 1s tea atn kite pauna. Ka whakaingoatia e ahau nga takiwa mo tenei kohi. Ma Ngapuhi me ona takiwa. Ma [*unclear: Heretaunga*] me ona takiwa. Ma Wairarapa me ona takiwa. Ekore ahau e korero mo etahi takiwa i tua atu i aku kua whakahua ake nei. Notemea ko enei Pire tae atu kinga pitihana katoa, ma te moni anake ka tika ai, tae atu kinga Roia. Kati taku korero i konei.

Tiakitai.—E patai atu ana ahau kia H Ropiha e hia nga pitihina a korerotia nei.

H. Ropiha.—Ka tu ka [*unclear: ma*], E rua ko te pire tono maha ko pinepine te kura me etahi atu o nga pire nunui i tenei paremata.

Tiakitai.—E whakaue aua ahau ki te kohi moni mo enei pitihana otira kia tae atu ahau ki taku kainga.

W. Katene.—E whakapai ana ahau ki nga [*unclear: rangatira*] i tenei whakarao otira i rongu ahau i korero mai te tamaiti hei a [*unclear: Heke*] ki ahau e hiahia ana ia ki te moni mo taua Pire e 25 pauna otira i mea atu ano ahau kaore he moni a te kawanatanga inaianei tera ano pea nga moni kei te peeke a takoto ana.

H. P. Tunuiarangi.—E mihi atu ana ahau kia Koutou katoa kua hui mai nei i runga i tenei take, a, e whakapai ana hoki ahau mo te Ingoa o Wairarapa e whakahaatia mai nei e H. Ropina. A, hei mau atu hoki maaku i tenei take ki tooku kainga kia kite nga kaumatua menga Wahiue o reira. Otira, e whakaae ana ahau. Kei reira taaku, ka whakarite, a, e kohi ahau mo te korero a W. Katene mo te Pire Tono Mana taku moni e £5.

H. Ropiha.—E whakapai atu ana ahau ki a koutou korero Otira, kaore au o marama ana kinga korero a W. Katene. Kua takoto te Pire ate Kotahitanga, a, ekore ano hoki i tika ma H. Heke anake e mahi te Pire Tono Mana. Engari ma tatau katoa e mahi kanui te pai ko te moni e hiahia ana e ahau kia kohia e £200.

H. Tukino.—E tautoke ana ahau ite take a H. Ropiha. A, e kohi ahau e £5 maaku. Otira, kei tetari roa mai te Honore Mema.

T. Tiakitai.—Tautoko e £5 maaku.

H. Tomoana.—Kua rite ia koutou tetahi waahi ote moni, heoi, kote moni i toe £10 ma mana ko H. Ropiha e whakarite.

W. Katene.—Kamea, kua riro ia koutou anake te kohi mote Pire Tono Mana nei, ina hoki ka £25 rawa inaianei he ahakoa kua rite ia koutou tenei kohi engu Rangatira, ka kohi ata ano ahau £10, mo tetahi o a tatau Pire mo Pinepine Tekura.

H. Kani Wi Pehe.—Kei te whakamihia ahau kia koa tou katoa mo runga o tenei take, notemea, he ora tenei e tae mai ana mo tatau katoa. A me te korero ote kohi moni nei ahau i tu ake ai kite korero. A, epai ana ahau kite

kohi Taku moni kahi £5. A, ki taku mohio tera e nuku noa atu te moni mo tenei Pire.

H. Tukino.—Epatatai atu ana kia hia katoa te moni kahi?

H. Ropiha.—Ko taku hiahia me kahi katoa tatau aianei. Kia tae atu kite £200. A, me kahi ano hoki te Iwi.

T. Tiakitai.—Emea ana ahau kote pitihana kaore ano i hainatia, e tika ana kia mauria atu etahi e au kia matou, kia haina ooku Iwi ki runga.

T. Whiua.—E tautoko ana ahau. Ka kahi ahau kotahi pauna; ma maua tahi [*unclear*: tenei] moni ko Taaro Tikao.

H. Paerata.—Tautoko ka kahi ahau £1.

R. Rangiheuea.—E tautoko ana ahau, engari, kia tae atu ra ano ki tooku Iwi, aia, matau katoa.

T. Waata.—Ite mea kua riro nei ia matau te Tiriti, ko ona waewae katoa enei e korerotia nei inainnei. A, kei to mata taenga atu, kitea ai te ahua.

M. Paewai.—Tautoko ka kahi au £1.

Tiamana.—Kei te puare tenei kahi mo a konei ake. Kua nekehia tenei korero.

Pukapuka kohikohi moni. Pakirikiri, Mei 28, 1894.

7 p.m. Tiamana, T. Tikao, Pika, Mohi Te Ata.

Mahi tuatahi.—Motini No. 35 a H. Hoke.

T. Whiua.—E tono ana ahau hei te Motiai No.36 mote komiti, hoa mote Kawanatanga, e mahi tuatahi. A, ko te komiti hoa tuturu tenei mote Kawanatanga.

H. Paerata.—Tautoko.

Tiamana.—Kua paahi ano tenei motini. A, kongā tangata, i whakaritea. H.Ropiha, T, Tikao, Mohi Te Ataihikoia.

T. Waata.—E tautoko ana ahau i a koutou tokotoru.

P. Ngamoki.—Tautoko.

H. Mania.—Tautoko. Me tuku mai te pooti.

W. Katene.—Naaku enei tangata i whakahua. A, emea ana ahau me whiriwhiri ano hoki te Kawanatanga i o ratau.

W. Kiriwehi.—Emea ana ahau kia 2 ote Kawanatanga. A, me waiho etahi mo a tatau mahi emea ana ahau, me titiro e tatou inga tino tangata matauraanga nui o enei motu e rua ha komiti hoa monga mema kite Paremata ote koroni, Otira, m ta tau ano e ata tiroiro. Emea ana ahau, kei ngapuhi tetahi,

W. Katene.—Kaore matau e mohio ana kite timatanga mai ote [*unclear*: Tinti] o Waitangi. Ko to matau mohiotanga kei a H. Heke katoa nei, ko ahau ekore au e tue, notemea, kei reira aku mahi e takoto mai ana. Ko tatou Pirimia, kua ia e haere me noho. Kongā tangata i whakaingoa nei, kanui rawa te pai.

P. Tani.—E tautoko ana ahau nga tangata e 3, a, e hiahia ana ahau ko Tamahau tetahi. Kia 4, ratau.

K. Kiwa.—Tautoko.

H. Niania.—Ekore ahau e whakaingoa inga mea, kei te ngaro atu. Ko nga Mema Honore i konei nga mea e kowhiri,

H. P. Tunularangi.—Nate kore moni tatau i peuei ai a tatau korero. Hoi, taku kupu e penei ana e hiahia ana ahau. Ki tenei komiti, kia tae kite 20 nga tangata. E he ana mai i etahi, e tika mai ana i etahi, e wareware mai ana i etahi, e mahara mai ana i tetahi, Nottmea, i whakaaria ete Pirimia te kainga noho ko Wairarapa tatau noho ai, a, emea ana ahau, kaore he paahi mai o taku kaute. Hei Wairarapa tatau tino kowhiri ai inga tangata mo taua komiti. Me mutu ta tatau whakahe kite he onga tanga ara onga Rangatira i tera tau. Me mutu rawa i tenei tau. Kua rawa ratau e araia, tukua kia haere mai, tera kua mohio ratau kite karo mo ratau, a emea ana ahau tukua to tatau kaha kia puta.

M. Te Ata.—E tautoko ana ahau inga korero a Tunularangi me haere tatau ki Wairarapa notemea, kote Pire Tono Mana nei, ehara ie H. Heke, engari, nate Kotahitanga, a emea ana ahau, ka tika te kupu kia rato kite motu katoa, kinga tangata tino matauranga mote hinganga mai hoki, epai ana notemea no te motu katoa. Etika ana nga tino tanga matauranga kite timatanga mai ote Tiriti o Waitangi. No reira, ekore e taea e matau toko-toru anake emea ana hoki ahau ko. H. Mangakahia tetahi tangata matauranga nui [*unclear*: I.] Ite meatanga, ko ahau tetahi, e whakaae ana ahau. No reira, ko ta tatau taonga nui tenei, me tino tae nga tangata matauranga katoa ki Wairarapa.

W. Katene.—Emea atu ana ahau. me unu mai tooku ingoa, hei a Miai Titore e whakatu atu.

T. Whiua.—Ka whakaaetia.

A. Ruru.—Ewhakapai ana ahau ki enei korero katoa, ahakoa e 3 atu mo taua komiti itemea, kei konei katoa nga tangata. A, he mea ata whakatu ratau, A epai ana ano, mea hemea ka kitea me rapu atu ite Motu, e tautoko ana ahau kia kitea mai nga kaumatua whai mahara ote Motu katoa.

Pene Tau. —Ko Peri Paraite. K [*unclear*: aiwa] P. Moetaarau Konga mema enei onga takiwa e 3 o raro o Akarana. Etika ana me whakauru atu hei mema mo te komiti ki Poneke.

H. P. Tunularangi.—Ko ahau tonu te kai motini mo tenei take, me haere atu tatau ki Wairarapa, ahakoa

tatau mahia, me haere tatau ki reira kua oti nga Whare mou. No reira ahakoa maha opai ana ahau. Ko taku hiahia hoki tenei kia 30 kia 40 ranei tangata moto haere. Kua e wehi ite moni kore. No reira emea ana ahau me paahi tenei take inaianei.

W. Kaharunga.—E tantoko ana ahau kia 3 tangata.

Tiamana,—Ko enei tangata e whiriwhiria nei inaianei hei komiti hoa mo te Kawanatanga, mo runga ite mahi, ate Kawanatanga ki nga takiwa katoa, he tino pai rawa hoki ki Wairarapa tino whiriwhiri ai nga tangata mote komiti tuturu ki Poneke.

Motini No 50. A.W. Kiriwehi.—Ko tenei motini, hemea tanga mai a roto itetahi Ture kua paahitia nei e tatou.

H. Ropiha.—Tautoko ite motini No 20. E tino [*unclear: whakaa*] pai, ana ahau kinga korero katoa kua oti i tenei po. Ahakoa tini e tae ki Poneke kanui rawa to pai, ite mea kua rite te kainga ko Wairarapa te kainga noho kanui te pai.

Tiamana.—Nga mema e whakaae ana ki tenei motini, me ki mai ae! ae! kua riro ite ae! Kua nekehia te Whare mo apopo a 10 a.m.

10 a.m.

Pakirikiri, Turei, Mei 59, 1894.

Ka puare te Whare.

Pika.—M. Teata ihikoia.

Tiamana.—T. Tikao. Nga mema i noho e 35. Mahi tuatahi. Ko to kowhiri mema hoi komiti, hei hoa mote Kawanatanga mo runga i nga mahi katoa. A tae atu ke te tunga o te Paremata o te koroni hei komiti mahi i nga take ma nga mema no te koroni i Poneke, ko to ratau kainga noho kei Wairarapa. nga moma i whiriwhiria koia enei. 1, H. Tamahau, 2, W. P. Kakakura, 3, M. K. Taitoko, A. Tekune, M. Teata, H. Ropiha, T. Tikao, H. Ruru, P. Ngamoki, R. Rangihenea, W. Kiriwehi, M. Paewai, H. Rapihana, H. Mokopapaki, H. Mangakahia, H. Paea, H. Tomoana, P. [*unclear: Tamahuki*], E. Arani, M. Titore, P. Tani. T. W. Rimini, K. Kiwa, P. Paraihe, P. Moetarau, K. Teota, T. Tiakitai, T. Nihoniho, W. [*unclear: T.*] Houkamau, N. Patua, E. M. Kapa K. Amaru, R. Wirihana, M. Romio, H. Terongo, W. Potae, W. Thaia, N. Hare, T. Kaporiki, T. Ramapiri. Komiti ki Poneke na te Rimanga ariki. H. Tomoana, H. Ropiha, W. Kaharmiga, O. Pomare. Konga moma, R. Wirihana, H. Hinaki, H. Paea, T. Nihoniho, P. Ngamoki, H. Rango, M. Titore, K. Porowini, E. M., Kapa, P. Tau, M. Paewai, T. Tiakitai, [*unclear: Tamahao*], P. Tamaari, P. Moetarau, U. Marumaru.

Mei 20, 1894. Tiamana tare Tikao ka panui ite 10 a.m.

Motini No 37, a H. Heke.—Whiriwhiri i etahi tangata kia haere mote raruraru e Te Makarini Tamarau ote Urewera.

H. Ropiha, Ta.—E hiahia ana ahau kia whakatikatika ia te [*unclear: motini*] ka mutu ka noho marie ai, notemea kaore ano a M. Tamarau i tono mai kia kaere atu te Kawanatanga ki reira, me te komiti engari me tono marie mai e M. Tamarau he tono ka tika te haere a e pai ana ano me tuku atu e tenei Kawanatanga he reta kia M. Tamarau.

M. Paewai, A.—Tautoko I ta H. Ropiha.

H. Ruru, A.—Ite mea e hoki ana nga mema o te Arawa ma nei hemea tika ma ratau e mau aho te whakataunga o te motini a M. Tamarau me te reta hoki e korerotia enga mema honore kua noho iho nei.

R. Wharerau, Minita—E tautoko ana ahau i tenei motini.

H. Ropiha T.A.—E tono ana ahau ki kowhiria te komiti mote Urewera.

Pika.—E tika ana a koutou korero katoa mo tenei take a e mea ana ahau me nga mema ote Arawa nei e korero kia ratau, nga whakaetinga a tenei Kotahitanga mo taua raruraru o te M. Tamarau. A mehemea e rite te whakaaro ia Tamarau ma ratau e karanga mai te Kotahitanga kia haere atu.

H. Ropiha, T.A.—E tautoko ana ahau [*unclear: mga*] korero katoa a e mea ana ahau kei noto inga iwi o roto o Ng. Kahungunu nei nga komiti e haere hei hoa mo te tatau Kawanatanga ki reira.

H. P. Tunuiarangi, MINITA,—Kei te whakamihia ahau kinga korero katoa anga Hon. Memakatoa a e mea ana ahau me paahi te korero mo tenei take i teme kua tino atahua rawa te otinga.

H. Tupara—E tono ana ite pooti.

H. Mokopapaki,—Tautoko.

Pika,—Nga mema e whakaae aua ki te motini a H. Heke me ki mai Ae! Ae! kua riro i te Ae! Kua paahitia, Mei 29, 1864, at 10 a.m.

Pitihana No. 38, a H. Tukino, Minita. Ka panui tia atu.

Tiamana.—E mea ana ahau me nuku tenei pitihana mote hui hi Rotorua. Ko reira tino whakahaere a ai enei mea o tenei pitihana.

H. P. Tunuiarangi, MINITA.—Tautoko me nuku.

Pika.—Konga tangata o waho o ta tatau mahi ko ana iwi me haere mai ki Rotorua.

Nga mema e pai ana me nuku te Pitihana No. 38 a Heuheu Tukino, Minita, mo a te hui ki Botorua ka tino whakaoti me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! kua paahitia. Mei: 29, 1894, at 10 a.m. Kua nekehia te Whare, 2 p.m.

Turei, a 10 a.m. Pakirikiri, Mei 29, 1894.

Ko te kupu ate Kawanatanga Maori o te Paremata Maori i tu nei ki Pakirikiri ete 12 onga ra o Aperira 1894 ite 10 a.m. Mo te motini a pene Tani o Ngapuhi Tae atu kite pitihana ate komiti o wanganui i whakatakotiria nei e Porokoru Patapu (te mema o te takwia ki whanganui) kite teepu o tenei Whare me paahi e tenei whare te panuitanga tuatahi. I muri ote panuitanga me whakaneke tana motini a Pene Tani, me te pitihana a P. Patapu kite Paremata Maori ka tu nei ki Ohinimutu Rotorua-Nui-Kahu-a te Taite te 7 onga ra o Maeho 1895 i te 2 onga haora i te ahiahi. He mea tuku atu i raro i te ringa o te Kawanatanga Maori, me ona Minita o tenei ra te 29 Mei, 1894, ite 10 a.m.

10 a.m,

Pakirikiri, Mei 29, 1894.

Ko te kupu ate Kawanatanga Maori o te Kotahitanga i tu nei ki pakirikiri me te motini a watene kaharunga i whakarako o ai ki te teepu o tenei whare i te kaore he mana motuhake i tukua mai ki tenei kawanatanga no reira e kore e hohorotia te whai kupu mo taua runga i taua motini engari ka ata wha kaarohia ate wa e oti ai. Na te kawanatanga Maori. He whakaatu kite Whare Paremata Maori ote Kotahitanga. Kua Apitia atu te Ingoa Minita kinga mema riira o te Kawanatanga koia tenei. [*unclear*: Aperahama] Tekume, Minita; Roore Rangiheuea (Riira), Minita; Heoi ano. T.H. Tukino, Minita ote Kawanatanga; H. P, [*unclear*: Tunuiarangi], Minita ote Kawanatanga; T. Whuia, Minita ote Kawanatanga.

2 p.m. Pakirikiri, Turei, Mei 29, 1894.

Ka puare te Whare.

Pika M. Teata. Tamana T. Tikao,

Mahi tuatahi.

Tiamana.—Kemea mote motini a pene tani i nekehia ne mote hui ki Rotorua e mea ana ahau ko te wa mutunga mai e tika ai tenei motini kia uru katoa nga motu e rua ki roto i tei Kotahitanga notemea e marama ana tatau e tu noa ake ana ano te tahi tangata hei mema mo te Paremata ote koroni. Ite tangata kotahi raua i whakaari me te tangata raua i tautoko no reira ekore e taea tenei motini te mahi inaianei i te mea kaore ano tatau kia kotahinoa a ko tetahi hoki e mau mai ra te ture pooti mema, ke taua tare kia kore kotahi ano ka pai, A na ana mema ano hoki o te taha Maori e noho mai rai reira i kaha ai enei ture te haere mai ki runga ia tatao. Kote Pitihana o Whanganui nei kaore an i e mohio ana kite tika otira e tautoko aua ahau i te whakaaro ate Kawanatanga kua tuhia nei, a o tonono ana ahau kite Pika kia tukua atu te whakaaetanga kia nekehia enei mea e rua ki te Paremata Maori ke tu ki ohinemutu [*unclear*: Rotorua].

P. Tami.—E whakaae ana ahau kinga tiro-tirohanga ate Whare mo taku motini a me hemea e nukuhia [*unclear*: ki] Rotorua me hanga rawa he Pire.

M. Teatahikoia.—Ko enei mea katoa e tu nei kite Paremata ote koroni i mana mai i roto ite Tiriti o Waitangi. Notemea hoi ano te ahau tangata e noho mai ra ite Paremata, he Maori anake a i ma roto atu ite Tiriti o Waitangi to tatau. Mana a kongarangi o [*unclear*: iaau] tiriti na te pakeha anake i whakahe, otira na ngapuhi ano i hanga mai nga ritenga i roto ite tiriti o Waitangi a heoi ano ta tatau rarangi i mea ai kia pahia tetahi rarangi o roto ara kia kua rawa he mema Maori kite Paremata ote korom. No reira e tukua atu ana te pooti. Nga mema e whakane ana ki tenei motini mete pitihana kia nukuhia atu ki Rotorua me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! kua paahi Mei 29, 1894, at 2 p.m. 1. Aperahama Te Kume. 2. Roore Rangiheuea, hei Minita mote Kawanatanga. [*unclear*: Nanga] Minita e toru i haina, kia tu enei mema e rua hei Minita.

M. Paewai.—Tautoko tukua mai te pooti.

H. Paea.—Tautoko i te pooti.

H. P. Tunuiarangi.—Ko te kite ote kawanatanga e neke haere ana te mahi o ta tatou taonga no reira au i mea ai e ahei aua me neke atu te kaute o nga minita mo runga i nga, raruraru o etahi kua tika ano i etahi penei

me etahi onga honore minita e ngaro atu ana Meiha Keepa kaore au e mohio ana he aha te take o tana ngaro atu.

H. Ropiha.—E whakaae ana ahau mo te nekenga [*unclear: ake*] onga minita o te kawanatanga a e mea ana ahau me mutu te whakuru atu i etahi atu hei minita inaianei.

Motini No 25 a H. Rapihana mo te Tumuaki, ko Pene Tani, [*unclear: Peri*] Paraihe. Tautoko.

Motini No 31 a R. Wirihana mo te Tumuaki ko H. Kani Wi Pere. Hoori Niania tautoko.

Motini awaho. Hoani Ruru ko ngakuru Pana hei Tumuaki M. Paewai. Tautoko.

Motini awaho. Hoori Ropiha ko penei Tunuiarangi hei Tumuaki. Kerei Teota. Tautoko.

H. Kani Wi Pere.—Kamea me tuku atu kia ratau otira mehemea ekore ratau e pirangi a e pai ana ahau, mo tana tunga.

Ng. Pana.—Kamea e unu mai ana ahau i taku Ingoa kua whakanigoatia mai na hei Tumuaki, mo tatau.

R. Wirihana.—Ko te take i motinitia ai e au a H. Te Kani hei Tumuaki no te mea kaore ana raruraru a he mauia ia kite haere kinga wahi tawhiti a e hara ano hoki a ia i te moana no te Paremata Maori no reira ia i motinitia ai e au hei Tumuaki me tenei Paremata.

M. Paewai,—Ahakoa a Ng. Pana unui aia ka tantoko ano ahau iaia hei tumuaki.

W. Katene.—E tautoko aua ahau ia Pene tau i tumu aki mo tatou no te mea ko tetehi tenei o nga taitamariki kaha ki runga e tenei mahi i timata mai ia raua ko Baniera Whare rau.

H. Ropiha.—ka unuhia taaku i motini a waho ai.

H. Tupara.—E tautoko ana ahau ko Pene Tau i tumuaki.

H. Tukino.—Ka mea e [*unclear: tika ana*] te korero a W. katene a e tautoko ana ahau ko Pene tau i tumuaki. No te mea kei te pito whakarunga anake nei nga turanga o a tatou mahi a he mea tika rawa me tuku te tumuakitanga kia Ngapuhi.

H. Paerata.—Ka mea kei nga mema te ritenga.

E. Tewato.—Ka mea o tautoko ana ahau kia tu ko te Kani Wi Pere hei tumuaki a e tautoko ana ahau i nga kupu ate kai motini a R. Wirihana o ne ana te kupu a W. Katene kaore he nohoanga rangatira ia ratou me mohio e koutou ko R. Wharerau he minita ko H.M. Tawhai he Pika no te runa nga ariki.

W. Kiriwehi.—E mea ana ahau hei a Ng Pana hei tumu aki.

W. Katene.—E pai ana nga korero a Te Wano hoi emea ana ahau me pooti mario tenei I pootitia ahau hei mema mote komiti a hinga ana ahau I pootitia ano au hei pika ka hinga auo ahau a e mea aua ahau me pooti ano tenei kia toru aku hinganga ia koutou.

K. Wi Pere.—Ka mea e unu ana ahau i au ki waho ote tumuakitanga.

R. Wharerau.—Kaore he take i whakaroa ina ai tenei Mea i te mea kua unu a te kani pero raua ko ngakuru pana i o raua ingoa no reira e tika ai kia tu a pene tau i tumuaki

H. Ropiha.—Tukua mai te pooti i niaianei.

Pika.—Nga mema e pai ana ko Pene Tau i tumuaki me ki mai Ae! Ae! Kua riro i te Ae! Kua paahiti Mei 29, 1894 a 2 p.m.

Tiamana.—Enga hon mema e tika ana nga korero a W. Katene, kanui rawa te kaha o ana kupu, otira i te mea kua tu nei a Pene Tani kua hua a ia i niaianei. Ite mea kua tu nei a P. Tau i, e tika ana ano kia Mauna atu kite Ruranga Ariki kia kite atu ratau ko te tu o Pene Tau i kotahi tau timata atu i tenei ra 29 Mei, 1894 tae atu ki tera tau, a ko taua mahi i niaianei he haina inga mea katoa kua paahi a kua hainatia hoki e mana i runga i tenei teepa menga mea kua riro atu kei te Runanga Ariki no riera kei te whakapai atu ahau kinga tingata i Whakanigoatia mai nei hei tumuaki. A i te mea kua tu nei ko Pene Tani kaoui te pai kua tu ano ko ia. A no Ngapuhi ano hoki a ia hoi ite mea kua tu a Pene Teui, he i ate 7 p.m. aianei ia ka whai-korero.

Kua nekehia te Whare 7 p.m.

Turei, Mei 29, 1894.

A 7 p.m. Ka puare te Whare.

Pika, M. Teata; Tiamana, T. Tikao.

Mahi Tuatahi. Te Whai—Korero ate Tumuaki.

Pene Tau i.—E te Pika Honore me te Tiamana tae atu kinga mema honore katoa tena koutou kia ora tonu koutou katoa. A i runga ite mea kua tu nei ahau hei Tumuaki mo tenei Paremata ki a tiaki tonu ahau i runga ano inga [*unclear: Ruuri*] i homai moku tera ahau e haere i raro inga tikanga katoa e paahi ana i enei whare e rua, kaore au e pai kia puta ake he raruraru I waenganui i atatau a e whakamahi ana ahau ki enei whare e rua. No reira enga mema honore kia maia tatau katoa, ko [*unclear: ahau*] nei take tino nui rawa e pa mai ki taku tinana ka kore au e tae mai kia a tatau hui e whakaritea no reira e taku Kawanatanga kia maia kia kaha kia tae katoe tatau ki te hui ka tu ki Ohinemutu Rotorua a tera au e tae hohoro ki reira, a e whakamahi ana ahau kinga honore wahine i te mea kua tu he kohini mo ratau a e tonu atu ana ahau kia koutou kia kaha.

Tiamana.—E whakapai ana ahau kinga korero ate [*unclear: Tumuaka*] a e [*unclear: whaakaatu*] atu ana ahau kia koatou ko ate Mutunga o te hui ki Rotorua matu ai tana Mana kua hauia ia i [*unclear: tana*] Ingoa ki

ranga ote M [*unclear*: ini] a tenei ake [*unclear*: ana] te wa e tino hanga he ture mo Ranga i nga Tumuaki a e whakaoa itia ano te [*unclear*: Tumuaki] hua [*unclear*: engari] me naka atu mo tetahi wa. A he nui te mahara i roto i au mo te taunga ona hei Tumuaki notemei he nui rawa tana [*unclear*: kaha] i kitea [*unclear*: nuitia] e tatou i te timatanga mai o tenei mahi kua ora [*unclear*: tuna] te [*unclear*: Tumuaki] i runga ite mana kua hoatu kia koe i tenei ra Mei [*unclear*: 23, 1895] a 7 p.m. Kamutu nga korero mote [*unclear*: kuwanaaki], Nga [*unclear*: Penahi] whakaatu i te iti mete nui onga utu [*unclear*: manga] pukapuka eltakua atu ana kia Parehitia me te [*unclear*: uta monga Perehi maheme ehihiatia] ana kia hokona manga Iwi u pai tana kite [*unclear*: Hoke]. A kanga uta ano enai e korerotia atu nei. Ko hui Tangata kotahi e tae ki £400 te utu mo tera Perehi.

W. Katene.—E mea aua ahau mehemea e rite a tatau mahi katoa mete Kawanatanga e pai ana ano me tango tetahi. Ko matau ko Ngapuhi he Perehi ta matau e £50, A inaianei kua kore [*unclear*: noai o] a mehemea e tuturu tenei mea epai ana me tiki i taua Perehi a me hua tana Ingoa ko te Kotahitanga.

Motini a P. Papakakura. H. Paerata, MINITA.—Tautoko kia panuitia nga pukapuka.

P. Hapuku.—Tautoko.

R. Wirihana.—Tautoko.

W. Katene.—Kia noho katoa ano hoki nga mema ka tika.

H. Ropiha, TA.—E mea ana ahau kaore he take kia panuitia nga pukapuka engari tukua atu kia perehitia a emea ana ahau e tika ana te mahi ate karaka.

H. Tukino, MINITA.—Tautoko i ta H. Ropiha.

W, Kiriwehi.—Tautoko H. Ropiha.

H. Ruru.—Tautoko kia panuitia.

H. Ropiha.—Kaore rawa he mema e mahara ana e pehea ana a ratau korero [*unclear*: inaianei] a mehemea epanga enei pukapuka epai ana kia panuitia.

H. Paerata, MINITA.—E [*unclear*: anu] ana ahau i taku tautoko.

H. Rapihana.—E tautoko ana ahau i te moteni notemea mehemea e kitea te he hei reira ka whakamutu i enei karaka, a mehemea he tika ka whakapai katoa tatau kia raua me te whakatuturu i ta raua mahi.

H. Pohuka.—E unu ana ahau i taku tautoko kia panuitia nga pukapuka.

P. Paraihe.—E tautoko ana ahau nga korero a H. Rapihana.

H. Tupara.—Tautoko i ta H. Ropiha.

W. Katene.—Heoi ano e mea ana ahau kaua e penuitianga pukapuka.

E. Tewano.—E teno ana ahau kia tukua mai te pooti whakakore i te panui.

Pika.—Nga mema e pai ana kaua e panuitia nga pukapuka me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! kua paahi, Mei 29, 1894. Konga Pukapuka o te Paremata Maori i te kite Waipatu i te tau, 1893. He mea tuha kinga mema honore ma ratau e [*unclear*: hokonoko] atu a me ea ia ratau nga moni o ana pukapuka ate tunga o te Paremata Maori ka ta ki Rotorua a te 7 onga ra a Maehe, 1995, at 2 p.m.

274 pukapuka at 2s kotahi, £27 8s.

Motini No A.—W. Kirirwehi.

Te Heuheu Tukino, MINITA.—Monga moni [*unclear*: nane]. Tautoko ite motini.

H. P. Tunuiarangi, MINITA.—Tautoko ite motini.

Pika.—Nga mema e pai ana ki tenei motini maku e tono nga moni o naina atu ana kinga rangatira me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! kua paahi, Mei 29, 1894, at 7 p.m.

H. Ropiha.—E mea ana ahau me hanga rawa he pukapuka enei Whare e ma ka [*unclear*: hopia ai] e tatou katoa hei whakaamana. Ia mohi [*unclear*: Teatahikoia me] te [*unclear*: topo] i ana rangatira e nama nei kia homai pono ai rataa i ana moni ki mohi Teatahikoia. Kua muhi te Whare 10 p.m. Ka nekehia mo [*unclear*: apopo] 10 a.m.

10 a.m,

Pakirikiri Wenerei, Mei 30, 1894.

Ka puare te Whare.

Tiamana.—Nga mema i noho e 32.

- Motini No 45, W. Kiriwehi.
- Motini No 46, W. Kiriwehi.
- Motini No 47, Wiremu Katene

W. Kiriwehi Motini No 45. W, Katene.—Tautoko.

W. Kiriwehi Motini No 46. W. Katene—Tautoko.

W. Katene Motini No 47. H. Paea.—Tautoko.

W. Katene.—Tautoko mote Motini No 45. Kia tere tonu te whakahaere inga kirihipi i tenei wa tonu ka

whakaingoa inga mema e rite ana mo taua mahi a e inoi aua hoki ahau kia tere tonu ake hoki te kirihipi mo te taha kia matau.

H. Paerata.—E mahara ana ahau ko nga tangate e 40 i ko ahiria nei e tatau mo runga i enei mahi katoa a e mea ana ahau hei aua tangata aa ano.

H. Ropiha.—E whakapai ana ahau ki renei motini a e tono ana ahau me whakaingoa marie ano nga tangata mo te haina haere i nga kirihipi.

R. Rangiheuea.—Ma Kiriwehi e whakuhaae te haina ote kirihipi [*unclear: ruo*] te taha kia matou.

H. Niania.—Ko peai te Umairangi te kai haina ma te taha kia matou.

H. Tukino.—E mea ana ahau me hanga rawa he korero ma nga tangata haere ki te mau haere ite kirihipi kia pai rawa mo nga kuaha pakeke ara Ate Whiti A. Tawhiao Ngatimania poto hei mea e riro pai mai ai ratou ki roto e tenei kotahitanga.

Liamana.—kei te pai uga korero ate minita nei a e mea ana ahau koia pu tetahi e haere mo te haina ki te tahi ki wa katoa a mo te taha ki Tarauaki ko te kakukura me toona ta atu ki a te Whiti ma.

H. Ruru.—E tautoko ana ahau i nga kupu a te tiamana

W. Katene.—Mo Waikato ko te Heuheu me toona hoa Me Rotorua me taurunga A kume T Waata Mo whangaparaoa me oua waahi katoa ko Ngamoki Hirama Mokopapaki mo Ha araki Whitianga me [*unclear: ona*] waahi katoa ko Mangakahia.

H. P. Tunuiarangi.—E whakapai ana ahau ki tenei motini a e aite ana [*unclear: mete mea kua*] whaiti hoi kei nga tangata kua ingatia nei ta [*unclear: ritenga*] ite wa e rite ai ratou me te haore E rika ana nga korero a tukino e mea ana ano hoki au tenei tetahi waahi pakeke kei tetahi waahi o ngatigorou i te taki wa o Ropata te Wahawaha e hiahia ana ahau kia airo mai tenei iwi no te mea kei tetaha pakeha tonu aatou ko pakeke o tawhiao raua ko te Whiti kei runga ote taha maori nei a e tino whaka ingoatia ana e ahau kote Heuheu tonu mo waikato ahu atu ki taranaki a ko ahau pu tetahi ko [*unclear: tainahau*] tetahi e haere mo te taha kia te whiti me o reira takiwa atu hoki e mea ana au me tiki hei tangata ko noatu mo taha ki ngatipoaou.

R. Wharerau.—E mea ana ahau ko hone heko tetahi hei hoa mo Tunuiarangi ma, mo te taha kia te whiti ma.

Tiamana.—E ingoatia ana hoki e ahau a H. Mangakahia hei hoa monga hunga haere ko Taranaki me ona Wahi atu.

R. Rangihenea.—E tautoke ana ahau i enei korero katoa.

H. Mokopapaki.—Epai ana me haere kia Tawhiao te tuatahi konga tangata katoa o tauranga no raro katoa ia tawhi ao kia oti mai te takiwa o tawhiao he mea noa o tauranga.

H. Paea.—E mea ana ahau kongā atha kua e haere kite haina i nga iwi.

H. Ropiha.—E tautoko ona ahau ko nga ateha kua rawa e haere ki te haina engari me whakamutu ka pai te haere kite haina i nga kirihipi ki nga iwi.

H. Tupara.—E tautoko ana ahau ko Hone Heke e haere kia te whiti.

T. Waata.—E whakaae ana ahau ko au tetahi hei whaka haere mo te haina mo tenei kirihipi.

W. Kiriwehi.—E whakaae ana ahau a e mea ana ahau ko porokoru me whakaingoa mote haina ote takiwa ki whanga nui.

H. P. Tunuiarangi.—E tautoko ana ahau i te korero a w. kiriwehi mehemea e kaha ia kite haere kinga takiwa katoa krnui te pai notemea ko taku tino hiahia me haina tonu i muri tata o tenei paremata ko ahau i runga i aku haere mo runga o tenei mahi kaore rawa au e tono atu i tahi oranga mooku ite kawanatanga i tetahi rangatira ranei. Ko au tetahi onga ateha nui ote kawanatanga i runga ote motu nei otira ite tau 1891 ka puta taku kupu ite tiriti o Waitangi ka mutu taku mahi ateha ko taku mohio ko ahau tahi ateha i una tuatahi [*unclear: o matou*] Katoa otira e hari ana ahau mo te Ingoatanga mai o H. Heke hei hoa mo matau a e hari ana ahau monga korero pai katoa i korerotia nei i tenei ka natemea kote kaupapa tenei o to tatau Pire Tono Mana ko te haina i nga motu e ma kete kirihipi mote whakawhiti atu ki Ingarangi. Mote takiwa Ngatiporou. E penei ana ahau mehemea etaea e tenei whare mete Timoti Whiua ranei e haere kia R. Wahawaha. Mengatiporou nga Iwi e pakeke ana ki ta tatau maei e ana ahau koia e haere ki reira.

Tiamana.—Kei waenganui ia mana ko Timoti Whiua ma mana e haina kote ota pepa ate Kawanatanga e £200 i tera tau i mate taua moni no reira kaore i kaha kita mau haere inga kirihipi.

W. Ihaia.—Kaore e kirihipi o tetahi taha o Hokianga tae ki Muriwhenua a e tono atu ana au me homai e kirinipi mo reira otira i tonoa ano e au ite Waipatu i te tau 1893.

Pika.—Nga mema e whakaae ana ki tenei Motini No 45 me ki mai Ae! Ae! kua riro ite Ae! kua paahi Mei 30, 1894, at 10 a.m.

W. Kahurunga.—Nga tangata mo te takiwa o te Wairoa, mote hania mote kirihipi. Watene kaharunga, kerei Teota, Hoori Niania. Kua nekehia te whare 2 p.m.

Ka puare te whare. Pika, M. Teata; Tiamana, T. Tikao.

Ka te Whakahokinga mai e te Rumanga o te Whare Ariki i t# pukapuka kaute ooga moni i kokia mate Kawanatanga i te Waipatu 1898, £628. He m#a tuku mai e ratau ma te Runanga o te Whare o Raro e whatatau. No reira enga mema e tukua atu ana kia koutou pahea ta koutou whakaaro.

H. Ropiha,—E mea ana ahau me paahi tenei kaute i runga ano i te kaute a T. Whiua. Engari ko te wahi kia Te-whatahoro me waiho tena. Notemea kei to ngaro atu ia ionei ake te wa e ina an a ia.

H. Paea.—E tautoko ana ahau inga korero a H. Ropiha.

H. Tukino, MINITA.—Tautoko.

R. Rangiheuea, MINITA,—E rapu aua ahau i te puenga e enei moni, e rapu ana ahau pehea eanei a ratau ritenga na te tangata kotahi ranei notemea kei te pukakuka e mau ana nga mahi hei [unclear: paunga] mo enei moni, a he rere ke nga mahi i pau ai! no reira e raruraru ana te ngakau ki tenei kaute hemea tika ma tetahi onga Minita e whakamarama mo te maa ko te ara tenei he moni kia marama rawa te paunga me te toenga onga moni, no te mea kaore rawa he tikanga kia hoatu noatu [unclear: he] moni i runga ite nama me punga rawa katahi ka tika.

H. Ropiha.—E tino mea ana ahau inaianei me paahi i runga i tenei take kia tae mai nga Rihiti o te paunga o enei moni.

H. P. Tunuiarangi, MINITA.—E tika ana nga korero ate Minita kua noho ake ra hoi ko taku kupu tenei ko au tetahi onga Minita kaore rawa e mohio mote kaute mo enei moni e rite tahi ana tatau hoi ano aku e mohio ana kote Ripoata ate Kawanatanga i tera tau terua kongamoni i kohia i te Kawanatanga o Mangakahia £180 ko taku rongo kau ano etira kaore au e mohio i rongo au kua uru mai taua moni ki enei otira kaore rawa au i mohio ki te take o taua rironga mai. Hoi i tenei Paremata mehemea he moni he aha ranei e homai ana ki te kawanatanga tera au e inoi atu kia ratau hia korerotia nai ki au kia Whakamohiotia ahau ara matau katoa kinga mea katoa. E whakaae taha mani ana ahau kinha korero a H. Ropiha kaore hoki au e marama rawa ana ki tenei kauto kote moni ia Tewhatahoro raano noho katoa i enei moni he moni kotahi me enei i te kaute a Timoti Whiua.

H. Tukino, MINITA.—kaore au i mohio kite paunga o enei moni ahakoa ko au tetahi onga Minita ote Kawanatanga. Engari ko etahi onga moni i pau i rongo au e whakahuatia ana, engari kaore e kaha ki te kii penei e he ana te paunga onga moni. E tautoko ana ahau inga kupu ate Minita Hon. R. Rangiheuea.

R. Wharerau, MINITA.—Kei au te pukapuka ko te kaute ote paunga ote £25 i homai maku.

Tiamana.—ko te whakataunga tika mo tenei kaute kia takoto Mario nga Rihiti ia Timoti Whiua, Minita kite hui ote Paremata Maori ka tu ki Ohinemutu Rotorua ate 7 onga ra o Maehe, 1895.

Pika,—Nga mema e whakaae aua ki tenei whakatau me ki mai Ae! Ae! Kua riro ite Ae! kua paahi, Mei, 30, 1894, at 2 p.m.

Kote Ripoata [unclear: maiate] Runanga o te Whare Ariki monga mema mo te komiti monga mema ote koroni ki Poneke, 1, [unclear: Henare Tomoana], 2 Hoori Rophia, 3 Watena Kaharanga, 4 Otene Pomare, 5 H. Tehoata. Menemana ate Runanga Ariki. Ekore e araiia nga mema e uru mai.

H. P. Tunuiarangi, Minita.—Ko taku kupu mo tenei whakatau a te Whare Ariki, Konga tangata a tae ki Wairarapa hei reira tatau whiriwhiri ai i etahi tangata hei hoa monga mema e 4 kua whakataua mai nei ete Runanga Ariki.

Pika.—Nga mema e whakaae ana kia whakaurua te Rarangi Ingoa mango mema ki Poneke o te Runanga Ariki me ote Whare o Raro me ki mai Ae! Ae! Kua riro ite Ae! Kua nekehia 7 p.m.

7 p.m. Ka puare te Whare. Pika, M. Teata. Tiamana T. Tikao.

Nga mahi i tenei po kote whakatuturu inga tangata mo te komiti ki Poneke i runga i te motini a Hone Heke. Kua whakaaetia e tenei Whare. Ko o ratau Ingoa. Kei nga korero o te 29 Mei, 1894, at 10 a.m., e mau ana.

Pika.—Nga mema e pai ana ki tenei rarangi ingoa hei me ma mo te komiti ki Poneke i runga i te motini a Hone Heke me ki mai ae! ae! kua riro ite ae! Kua paahi mei 30, 1894, at 7 p.m.

Te pitihana ate peene o Heretaunga

H. P. Tunuiarangi.—Kaore he tikanga o tenei pitihana kia mahia e tene whare no to mea kua tukua a tenei paremata he mana ki nga marae me o ratou komiti hoi kei nga komiti o nga marae te ritenga.

T. Whiua.—Tautoko.

H. Heke.—Tautoko,

Pika.—Nga mema e pai ana kei nga komiti marae to ritenga mo tenei pitihana me ki mai ae! ae! kua riro ite ae paahi mei 30, 1894, at 7 p.m.

Tiamana.—Kote tumuaki kaore o whakakorea tana tunga mema notemea kotahi tonu tau e mana ai taua tumuakitanga no reira e mana ano ia i tana tunga mema mehemea ka korero a ia i ana mahara.

Tuarua.—Kua hoki mai te whakaaetanga o ie tumuaki i te whare ariki a e tika ana kia oatitia a ia aianei.

Pika.—Ka whakaoati ia Pene tau i tenei tumuaki.

Pene Tau—Ka oati i tenei ra Mei 30, 1894, at 7 p.m.

[unclear: Ki] muri o tana oatitanga ka tu ka mea E nga mema honore kia ora tonu koutou katoa a e hiahia

ana ahau me tea ora nga [unclear: mema katoa] kite hui ka tu nei ki Rotorua ate 7 onga ra maehe 1895.

Tiamana.—E mea ana ahau me whakapai katoa tatau kia tatau i tenei po no te mea ka pakaru tatau apopo taku kia koutou katoa e aroha ana ahau e mihi ana kia koutou i runga i to koutou kaha ki te mahi i nga mahi i ote i tenei [unclear: taunga] o te paremata maori kia [unclear: ora tonu] nga minita ote kawanatanga te aputihana tae atu ki nga mema honore katoa ma te atua tatau katoa e tiaki.

Nga Pire i Paahitia e tenei Paremata Maori.

- Kote pire Tono Mana Motuhake a te Kotahitanga o te Iwi Maori o Nui-Tireni.
- Kote Pitihana i hanga mo te Pire Tono Mana Motuhake.
- Kote Tono a Temarini Tamakarau ote Urewera.
- Ko te whakahaero i te haina o nga kirihipi kinga [unclear: motu e] i tenei tau.
- Tuku Mana Kinga komiti onga Marae.
- Me whakawhiti ki Ingarangi Te Pire Tono Mana, Ite wa e rite ai.
- Ko mohi Teatahihikoia hei Pika mote Paremata Maori at Runaga Whiriwhiri.
- Te tonu a Hoori Ropiha kia tu te aputihana.
- Te tonu a nga wahine kia tu he komiti mo ratau.
- Ko te Rihina o Heoare [unclear: Tomoana] tona nohoanga Pika.
- Kate pitihana turaki mo to Ture Hoko whakawhiwhi [unclear: whenua Maori] 1893—Ture Reiti [unclear: whenua] Maori 1893.
- Pinepine Tekura (Pire a Wi Pere)
- Te Pitihana o Pinepine Tekura.
- Pire Kohi moni.
- Pire Tuku [unclear: mana kite] Kawantanga Maori.
- Ture Perehi.
- Pire Roia.
- Pire Marae.
- Whakatu komiti [unclear: hei] Loa mo te Kawanatanga.
- Tumuaki mote Paremata Maori ko Pene Tau i o Ngapuhi
- Te Tono ate Arawa kia tu te [unclear: hui] ote Paremata Maori ki Ohinemutu Rotorua. Ate 7 Maehe 1895, 2 p.m.

Ko nga mea katoa kua pahitia tika tia enga. Whare e rua nei kua pahitia i runga i te pono i te tika ka hainatia e au Na Pene Tau i.

Nga Pire kihai i paahi i nukuhia kite hui ki Rotorua.

- Te motini a Pene Tau mo te whakakore pooti mema mo te Paremata mote koroni, ko te panuitanga tuatahi i peahitia i konei.
- Te Pitihana a Porokoru Patapu.
- Pitihana mote Pihopa Maori i nekehia kia tu te Hinota ki Weakatu, 1895.
- Te Pitihana a W. kaharunga.
- Te Pitihana a K. Kiwa.
- Te Tono a Te Hauheu Tukino i te tunga tuturu mo te Paremata Maori ki Tokaanu—taupo—Hui—a—Tia.
- Te Pitihana a Te Henheu Tukino.

10 a.m.

Pakirikiri, Aperiri 25, 1894.

Ko te ra tenei i noho ai te Pirimia mete runanga onga Minita ote Kotahitanga Maori. Nga ingoa, H. P. Tunuiarangi, Timoti Whiua. Raniera Wharerau, Hone Paerata, Te Whatahoro, Pirimia. Kite whiriwhiri inga take mo te Paremata Maori.

Take tuatahi. Kua tonu te Pirimia menga Minita ote Kawanatanga ia Ihaia Hutana etita o te "Huia," kia tonoa nga Pukapuka ote hui i tu kite waipatu ite tau 1893. Kua whakaaetia,

Tuarua.—Me nuku te puare mo te Whare Paremata mo apope 26 Aperira 1894 a 10 a.m. Te take, kia whiriwhiri te kawanatanga inga mahi mo te Paremata, a, kia mihimihi hoki nga iwi, kingaope eke hou mai i tenei ra.

Tuatoru.—Kua tonu a Ihaia, etita o "Huia," kia tangohia e tana karaka nga korero onga Pukapuka ote Paremata, a, kua whakaaetia. Monga karaka Tuhituhi.

- Ko M. R. Hohepa te kai tango mai i roto ite Whare. Ko Pereniki Papakakura te kai kape [unclear: Ri] roto ite pukapuka tuturu.
- Te utu mote karaka ote Whare. I patain nga karaka mo te whare e Timoti whiua ki te utu mo raua, kaati

- penei ana ta raua whakautu, mo hoatu ma raniera e whakautu te patai, raua hoki maua i mau mai.
- Ko te otinga tonei kia 2 nga wiki e mahi aua, ka mohiotia te ahua o ta raua mahi, mete utu mo raua.
 - Kote whakaaro ote Kawanatanga, mato runanga [*unclear: ariki*] ano e rapu he kai tuhi ma ratou, ka kitea, ka mau mai ma te Kawanatanga e whakamanu, e whakarit# hoki te utu.
 - Kua whakaaro te [*unclear: huihuinga*] kia pootitia houtia he Pika mo nga whare.
 - Kua whakaaro te huihuinga o te kawanatanga kia whaka piria he panui ki nga whare e rua whakaatu kia whiriwhiria e nga tangata mohio whai mana hoki he mema mo te whare ariki ko nga ingoa onga taugata e [*unclear: whakahuatia nua*] hei mema mo tana whare ma tuku mai ite pukapuka kite Kawanatanga. Me ona hapu hoki i raro ia ia. Ka whiriwhiri hoki te Kawanatanga i etahi mema mana ake i rotu inga iwi e noho nei mo taua Whare.
 - Konga ruuri ote Whare Hui i tu ki te Waipatu i tera tau 1893 nga ruuri mo tenui whare Hui i tenei tau 1894.
- He reta tenei i tuhia atu i Hehitingi,

Hehitingi, Aperira 17, 1894.

Kia te Whatahoro, Pirimia.

E tono aua ki te Kawanatanga Maori, kia riro ma Huia e whakakawenata nga korero o tenei Paremata, ko te whakaaro o tenei Kawanatanga, me tuku mai e Ihaia Hutana te Pire e ahei ai ia Huia te whakakawenata nga korero o tenei Paremata menga korero i whakawhaititia etc Kawanatanga i Poneke, me Wairarapa kia marama ai te Kawanatanga ki to otu.

- Kua whakaaro tenei Kawanatanga i runga ite kaha o Hoori Kopeka ki te tiaki i tenei Kotahitanga i roto i nga Paramata ka [*unclear: toru*] timata mai ite tau 1892 kite 1894. Kia whakatuturutia ki a ia te mana mo te tiaki i aua Whare e rua i tenei tau e haere mai nei? Mote mana ki te whakahaere inga hoa moonu. I mua atu i tana [*unclear: whakataunga*] i ana hoa, me haere mai ki te Kawanatanga, ma te Kawanatanga e whakau. Kua toona maua hei puta ata ki te Marae, [*unclear: ara*], kinga mahi ote Marae ate iwi kainga, engari, monga Whare anake e rua ote Paremata. Ka nukuhia 2 p.m.

Aperira 25, 1894,
at 2 p.m.

- Kua whakaaro te Kawanatanga kia whakatakotia ki te aroaro onga Whare e rua o tenei Paremata enei take i raro iho nei, hei whakaarohanga tuatahi i mua onga motini onga Pire, menga pitihana e whakatakotia ana engu mema honore o tenei Paremata kia wawe te paahitia, te whakaaro [*unclear: o*] enei whare i runga i enei take i mua mai ote turanga ote Paremata ote koroni ote Iwi Pakeha; koia enei ko aua take.
- Te Mana whakahaere i mahia e Hone Heke i te tau 1893 i te Paremata i te Wapatu kia whakaotia kia whakatutu rutia nga kupu katoa e whakamarama ana ki roto i taua Piti hana e tenei Paremata koia tenei te kape o taua Pire ka Panui tia atu kia koutou.
- Mo nga kirihipi me nga pukapuka i haina ai nga iwi maori onga motou e rua i o ratou ingoa ki ana pukapuka me ana kirihipi e inoi ana tenei Kawanatanga kia [*unclear: tino*] whakaotia nga Ture katoa e hiahia ana e nga Whare e rua o tenei Paremata whakamana ite mahinga mete wha kaotinga o onei Pire.
- Kua, whakaaro tenei kawanatanga ko te pire a Wi Pere ote tau 1892 i whakatakotia Ki te aroare o te paremata ite Waipatu arai i te ture hoko mokete riihi i nga whenuh maori koia tenei ka panuitia atu nei kia koutou.
- E whakaaro ana tenei Kawanatanga kia whakapaua te kaha onga mema honore onga Whare e rua kite kimi ite huarahi e taea ai te whakamutu te mahi ate kooti whenua Maori kite whakawa inga whenua papatupu roherohe onga motu e rua a otearoa mete. Waipounamu.
- Konga whakamaramatanga o enei take e 4, kua tuhia nei ka whakamaramatia ete Kawanatanga kite aroaro onga mema honore ote Whare whiriwhiri, mote Whare Ariki i muri ote whakamaramatanga, ka waiho kinga Memu Honore onga Whare o rua, te whakahaere mo ana take.

Ka mutu i konei nga horero menga mahi ote hui i tu ki Pakirikiri waahi o Turanga ite tau 1894 Aperira 12 onga ra.

He Pukapuka kahi moni tenei i whakahana e Hoori Ropiha i Pakirikiri te 28 Mei, 1894.